

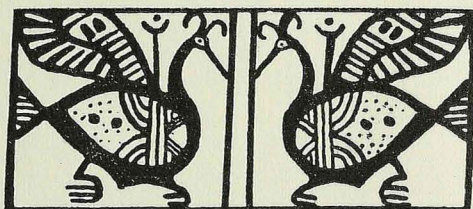

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

† ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ, Ο ΠΡΕΣΒΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ, ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ, ΚΥ-
ΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ, Α. ΣΙΣΜΑΝΗΣ, Α.
ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Α. RIMBAUD, ΑΙΓΛΗ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ, G. GERINI,
Φ. ΔΕΛΦΗΣ, ΜΑΙΡΗ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ, Ρ. SIMON, ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ, ΝΙ-
ΚΟΣ ΣΠΑΝΟΣ, ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ, Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ, ΑΠ. ΖΟΡΠΑΣ
ΗΒΗ Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ, ΡΙΚ, ΚΙΝΕΖΟΙ
ΠΟΙΗΤΕΣ.

ΤΕΥΧΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

54

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

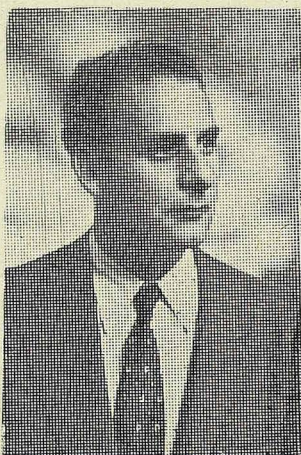
Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ε΄

ΜΑΡΤΗΣ 1965

ΑΡ. 54

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ κ.κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

«Ο αδόκητος θάνατος του Λουκή 'Ακρίτα με κατέθλιψε βαθύτατα. Η Κύπρος έχασεν εκλεκτόν τέκνον της και η Έλλάς ένα πολιτικόν ἄνδρα, ὅστις πλὴν τῶν πολυτίμων ἐθνικῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας ἤδη προσέφερεν, προικισμένος ὅπως ἦτο με πλούσια χαρίσματα ὑπέσχετο εὐρυστάτην πολιτικὴν δρᾶσιν. Ὡς δημοσιογράφος, ὡς λογοτέχνης, ὡς ἐθνικὸς ἀγωνιστής, ὡς πολιτευτὴς καὶ ἰδιαίτερος ὡς Ἐφπουργὸς Παιδείας ἔδωσε δείγματα τοῦ πολλαπλοῦ ταλέντου του, τῆς δημιουργικῆς πνοῆς του καὶ τοῦ πλουσίου ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ δυναμισμοῦ του. Ὁ θάνατος τοῦ Λουκῆ

'Ακρίτα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του καὶ τῆς δράσεώς του, ἀποτελεῖ μεγάλην πράγματι ἀπώλειαν τόσο διὰ τὴν Κύπρον τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐτίμησε, ὅσον καὶ διὰ τὴν μητέρα πατρίδα ἣ ὁποία στερεῖται τῶν ὑπηρεσιῶν ἱκανοτάτου δημοσίου ἀνδρός».

Ο ΠΡΕΣΒΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Ὁ θάνατος τοῦ Λουκῆ 'Ακρίτα ὑπῆρξεν ἀπώλεια διὰ τὴν σύγχρονον Ἑλλάδα.

Μορφὴ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνική, συνεδύαζε τὸ δράμα καὶ τὴν πράξιν καὶ ἀφιέρωσε ὅλας του τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχε συλλάβει ὡς ζωντανὴν πραγματικότητα.

Ὁ Λουκῆς 'Ακρίτας ἔπασεν «σὲ μαρμαρένια ἀλώνια», μαχητὴς τοῦ ἀγῶνος τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἐθνικὴν ὁλοκλήρωσιν. Μαχητὴς τῆς Δημοκρατίας. Ἀνανεωτὴς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Καὶ ὁ θάνατός του συγκλονίζει βαθύτατα, διότι ὁ Λουκῆς 'Ακρίτας ὑπῆρξε προσωπικότης φλογερή, κατάφασις ζωῆς καὶ αἰσιοδοξίας.

Ο ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

Γενική είναι η αναγνώρισις ότι ο θάνατος του Λουκή 'Ακριτά υπήρξε μεγάλη εθνική απώλεια. Ένας αυτοδημιούργητος άνθρωπος προερχόμενος από μίαν κωμόπολιν της Κύπρου, πτωχός μαθητής εις τὸ Παγκύπριον Διδασκαλείον πρώτα, διδάσκαλος ὀλίγα χρόνια ἔπειτα εις τὴν πατρίδα του, ἐγκαθίσταται νέος εις τὰς Ἀθήνας καὶ ἀναζητεῖ νὰ διαγράψῃ νέαν ζωὴν εις τὸ ἐθνικὸν καὶ πνευματικὸν μας κέντρον. Ἐν τούτοις δὲν λησμονεῖ τὴν μικρὰν του πατρίδα καὶ τὸ σχολεῖον, εις τὸ ὁποῖον ἐφοίτησεν τὰ νεανικά του χρόνια καὶ τὸ ὁποῖο τοῦ ἔδωσε τὰ πρώτα πνευματικά καὶ ἐπαγγελματικά μέσα. Δι' αὐτὸ δσάκις ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία, ὠμίλει μὲ πολλὸν σεβασμὸν δι' ὅσα τοῦ προσέφερον τὸ σχολεῖον του. Ἰδιαίτερα ἐνεθυμείτο τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης αὐτὸ τὸ μάθημα ἐδίδασκα τότε εις τὴν τάξιν του καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὴ τοῦ ἤνοιξεν τὰ μάτια εις τὸν αἰώνιον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἔξω ἀπὸ συμβατικότητες. Ἦτο ἕνας τύπος πάντοτε συναισθηματικὸς καὶ πάντοτε γεμάτος ἀπὸ καλωσύνην.

Τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Κύπρον τὴν ἐξεδήλωνε ποικιλοτρόπως. Ἄλλ' ἡ ἀγάπη δὲν ἦτο δι' αὐτὸν ἀρκητή. Ἦθελε νὰ συνδέσῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ μίαν μεγάλην προσφορὰν πρὸς τὴν πατρίδα του. Καὶ ἡ προσφορὰ θὰ ἦτο ὅτι ὑψηλότερον ὑπάρχει, ἔπρεπε νὰ ἦτο ἐθνική. Ἡ ἀνάμειξις του εις τὴν ἐκλογικὴν διαπάλιν καὶ ἡ ἀνοδὸς του εις τὸ ἀξίωμα τοῦ βουλευτοῦ Ἀθηνῶν εις τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἀπέβλεπε, πῶς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν Κύπρον ἐθνικῶς εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου. Αἱ ἀγορεύσεις του εις αὐτὸ καὶ ἡ ὑποστήριξις τοῦ κυπριακοῦ αἰτήματος κατὰ τῆς ἀγγλικῆς ἀποικιοκρατίας εις τὸν Ὀργανισμὸν Ἠνωμένων Ἐθνῶν υπῆρξαν ἀξιολογωτάτη συμβολὴ εις τὸν ἐθνικὸν κυπριακὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ἐξυπηρετήσε καὶ ὡς μέλος τοῦ Ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου Κύπρου εις τὰς Ἀθήνας.

Ὅτε ἔγινε ὑφυπουργός, ἐν τῇ πράξει ὑπουργὸς παιδείας, πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους, ἐμελέτησε διαφόρους τρόπους ἐνισχύσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εις τὴν Κύπρον. Τὸ σχέδιόν του περιελάμβανε δι' αὐτὴν ἐπέκτασιν τῆς δωρεὰν παιδείας καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ 9 ἔτη, ἀνέγερσιν σχολικῶν κτιρίων εις ἀγροτικὰς καὶ ἀστικὰς περιοχάς, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξησφάλισε ποσὸν δραχμῶν δώδεκα ἑκατομμυρίων ἀπὸ τὸν Ὀργανισμὸν Ἀνεγέρσεως Σχολικῶν Κτιρίων, ἴδρυσιν Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς παρὰ τὸ γεωργικὸν γυμνάσιον Μόρφου, ὡς παράρτημα τῆς Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία θὰ παρεῖχε καὶ τὸ διδακτικὸν προσωπικόν, ἴδρυσιν Τεχνολογικοῦ Ἰνστιτούτου διευτοῦς ἢ τριευτοῦς φοιτήσεως ὡς συνεχείας τῶν ἑξαταξίων τεχνικῶν σχολῶν, ἴδρυσιν πολιτιστικοῦ ἑλληνικοῦ κέντρου, ἀνταλλαγὴν ἐκπαιδευτικῶν, μαθητῶν καὶ σπουδαστῶν καὶ τὴν ἐπ' ἀνδρῶσιν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ὑπηρεσιῶν εις Κύπρον δι' ἐκπαιδευτικῶν ἐξ Ἑλλάδος, ἐφ' ὅσον δὲν εὐρίσκονται τοιοῦτοι ἐδῶ. Ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη ἀποτελοῦν πλήρες πρόγραμμα ἐκπαιδευτικῆς ἀναγεννήσεως, τὸ ὁποῖον ἐμελέτα ἐρχόμενος εις Κύπρον νὰ ἐξαγγείλῃ πανηγυρικῶς. Τόσον αἱ πολλαὶ του ἀσχολίαι ὅμως εις τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, ὅσον καὶ ἡ πρόσφατος ἀσθένειά του δὲν ἐπέτρεψαν ὄχι μόνον τὴν πραγματοποιήσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐξαγγελίαν τῶν ὁραματισμῶν του.

Αὐτὰ αἱ σκέψεις του ἀποτελοῦν μίαν ἄγνωστον σελίδα τῆς πολυκυμάντου ζωῆς τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς Κύπρου, τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου θὰ αἰσθάνεται αὐτὴ ἀκόμη βαθύτερα ὅσον ὁ χρόνος περνᾷ. Ἄς εὐχηθῶμεν ὁ διάδοχός του εις τὸ ὑπουργεῖον νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ὁραματισμοὺς εις ἔργα. Θὰ εἶναι τοῦτο ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ εις μνήμην του.

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ὁ Λουκῆς Ἀκρίτας γεννήθηκε στοῦ Μόρφου. Ὑπηρετήσε σὰ δάσκαλος σὲ διάφορα χωριά τῆς Κύπρου κί' ὕστερα πῆγε στὴν Ἀθήνα ὅπου δούλεψε σὰ δημοσιογράφος. Ἐγγραψε μυθιστορήματα τὰ ἐξῆς:

Νέος μὲ καλὲς συστάσεις, Ἀθήνα, 1935.

Ὁ κάμπος, Ἀθήνα, 1936.

Ἀρματωμένοι, Ἀθήνα, 1947.

Ἀπὸ τὰ θεάτρὰ του κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο (ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Νέα Ἑστία») τὸ

Ὁμηροί, Ἀθήνα, 1956

πὸ τὸ μετάδοσε τὸ ΡΙΚ πολλές φορές.

Ἐπάρχει ἀρκετὸ διάσπαρτο ἔργο του.

Ἐχει ἐκδόσει τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινὰ Νέα», πὸν στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς ἀνῆκε στὸν παράνομο τύπο.

Ἐχει ἐκλεγῆ βουλευτῆς Ἀθηναίων τὸ 1951, τὸ 1963 καὶ 1964. Ἐχει διατελέσει Ὑφυπουργὸς Τύπου στὴν Μεταβατικὴ Κυβέρνηση Παπανδρέου καὶ Ὑφυπουργὸς Παιδείας στὴν παροῦσα Κυβέρνηση τοῦ Κέντρου.

Ἀναδημοσιεύουμε μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα του:

ΑΡΜΑΤΩΜΕΝΟΙ

(ἀπόσπασμα)

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΔΑΚΡΥΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τὰ σκοταδερά βάθη τ' οὐρανοῦ βάφαιναν πλημμυρισμένα φοβέρα. Δὲν εἶχανε θαμπώσει ὀκὸμη τ' ἀκροβουῖα ἀπὸ τὸ κίτρινο φῶς τῆς αὐγῆς, ὅταν ἀκούστηκε τὸ πολυβόλο. Τὰ κοντινὰ ἀνάπλαγα ἀντιβούϊζαν τὸ συνεχοῦμενο οὐλοιαχτὸ του, πὸν καταγωνιάστηκε βαρὺ μέσα στὰ λαγκάδια, ἀπλώθηκε στὴ γάχη, καβάλλησε τὰ διάσελα, ἀνατάραξε τὴν ἡρεμία τῶν βουνῶν, πὸν ξεπνούσανε ὀρηξιμένα μέσα στὸν πρῶτο σπασμὸ τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπίθεση ἄρχισε στὶς πέντε τὸ πρωὶ κ' εἶχε στόχο μακρονὰ φυλάκια.

Οἱ ἄντρες βρισκόντανε στὶς θέσεις τους. Ὁ λοχίας πλάι στ' ὄπλοπολυβόλο, ὅπου σκοπευτῆς ἦτανε ὁ φαντάρος μὲ τὰ ξανθὰ γένεια. Ὁ Βασιλᾶς κ' ὁ Θεοφίλης σὲ εἰκόση μέτρα ἀπόσταση, πεσμένοι καταγῆς, ἀποκαμαμένοι ἀπὸ τὴ ξαγρόπνια.

—Δὲ φαντάζουμαι νάναί τίποτα! εἶπε ὁ Βασιλᾶς κ' εἶχε μὰ σπαραχτικὴ ἀγωνία στὴ φωνή του, παρακαλώντας τὸ Θεοφίλη μὲ τὰ μάτια του, σὰ νὰ τοῦλεγε: «Κληρωτέ, δὲν πρέπει νάναί τίποτε».

Ὁ Θεοφίλης δὲν ἀποκρίθηκε, παρὰ φάναξε:

—Λοχία, καλύτερα ν' ἀρχίσουμε πρῶτοι!

—Ὁχι, ὄχι! ἦθε ἡ ἀπόκριση.

—Τί βιάζεσαι; τὸν ἔκοψε ὁ Βασιλᾶς.

Δεύτερος πυροβολισμὸς, ἓνα βραχνὸ κράξιμο, τρίτος, ἓνας μακρονὸς μουσικὸς ἀντίλαλος, τοὺς βύθισε σὲ νάοχη.

Ἀρχίζουνε οἱ ἄτιμοι! ἔβρισε ὁ Βασιλᾶς.

Τὰ γελοῦμενα μάτια τοῦ Θεοφίλη φλογίζονται, τὸ κορμί του ὅμως τρέμει. Κί' ὀστόσο πρέπει νὰ τὸ ὑποτάξει στὴ θέλησή του. Ὁ ἄνθρωπος πολεμᾷ πρῶτα μὲ τὸ κορμί του.

Φτερωτὸ ἦθε τὸ μεταλλικὸ γάζωμα ἐνὸς ὄπλοπολυβόλου. Ἴσως ἀπὸ τὸ παινὸ φυλάκιο.

—Οἱ δικοί μας! εἶπε ἔξαλλα ὁ Θεοφίλης.

—Τότες, γράψε ἀλίμονο! ἔκανε μὲ μοιρολατρικὴν ἐγκατάλειψη ὁ Βασιλᾶς καὶ τὸ τεντωμένο κορμί του ξελύθηκε σὰ λαβομένο.

Ὁ πόλεμος ἄρχισε νὰ παίρνει κάποια σημασία γιὰ τὸ Θεοφίλη. Ὡς τώρα ἦτανε μὲ λέξη πὸν ἀκούσε παρίεργη ἔλξη στὴ φαντασία του. Κάτι σὰ μῦθος, ὅπου τὸν ἐσπρωχνε ἡ παράτολμη φύση του. Νά, τώρα πὸν ἀρχίζει καὶ ξεφανερώνεται ἡ οὐσία του, τοῦ φέρνει μὲ δυνατὴ κί' εὐχάριστη ταραχὴ. Θέλει ν' ἀρπάξει κάθε παρθετικὸν ἦχο, κάθε μικρὴ λεπτομέρεια. Ἀκούει τὸν πολυβολισμὸ πὸν σκίζει σὰ μαχαιριὰ τὴ γαλήνη τοῦ τόπου, τὰ κύματα πὸν ξεχίνονται φτερωτά, τοὺς ἀντίλαλους πὸν ἀντιδοιοῦν, τὴ σωπὴ πὸν πέφτει. Κ' ὕστερα τὴν καρδιά του νὰ χτυπάει, ὄλο τὸ κορμί του δέχεται τοὺς χτύπους τῆς. Ἀνασηκώνει σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ ξαφνικὰ παγώνει.

—Τί κάνεις, τοῦ φωνάζει ὁ Βασιλάς.

Συναπέρτει. Ἡ καρδιά του φτερουγίζει ἀγρία, ὅπως τὸ πουλί, ποῦ χυμáει στὸ σφουρνικό. Ὅμως, λέει, καλύτερα νὰ μὴ σηκωθεί. Γιὰ λίγο συχάζει. Τὸ νὰ μείνει κανεὶς πεσμένο καταγοῖς, μὴ ποὺ θέλει νὰ σηκωθεί, εἶναι κάτι.

Χαροῦσε καὶ συμφωνοῦσανε οἱ σύντροφοί του, πὼς ἡ ἐπίθεση θ' ἄρχιζε μὲ μιά μεγάλοπρεπὴ πράξη. Τὰ κανόνια θὰ μούγκριζαν, ἡ γῆς θὰ τράνταζε ἀπὸ τὸ σεισμό, οἱ πέτρες θὰ ξεριζώνονταν καὶ θὰ κατακαλοῦσανε στὰ βράθρα, θὰ βογγοῦσε ὁ οὐρανός, θὰ χαλνοῦσε ἡ πλάση. Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά. Ὁ πόλεμος ἄρχιζε ἀπαλά, μὲ κάποια χαρούμενη μονοτονία.

—Τί θὰ κάνουμε λοιπόν; ρωτάει τὸ Βασιλά.

—Τίποτε!

—Καὶ θὰ καθόμαστε ἔτσι;

Σοῦφονετα λαφροά.

—Μὴν κοινέσαι! τὸν προστάζει ὁ Βασιλάς.

—Δὲν ἀντέχο! λέει ὀργισμένα. Καὶ μετανοῶνει. Δὲν ἤθελε νὰ πεῖ αὐτὸ ἀκριβῶς.

Ἡ φωνὴ τοῦ Βασιλά τοῦ ἀποκρίνεται ἤρεμα:

—Μὴν τυχὸν καὶ σὲ ἰδοῦνε. Θὰ μᾶς βαρέσουνε στὸ φαχνό...

Ναί, φαίνεται πὼς δὲν ἔχει ἄδικο ὁ Βασιλάς. Νὰ ριζωθεί στὴ θέση του. Νά, λοιπόν, ποῦ ἔμαθε καὶ κάτι ἄλλο. Στὸν πόλεμο δὲν ὀρίζει κανεὶς ὀλίτελα τὴ ζωὴ του. Τοῦτο ἦτανε μιά ὀδύνηρη ἀποκάλυψη. Πὼς νὰ τὴ φανταστεῖ πρῖν; Τὸ καλύτερο ποῖχει νὰ κάνει, εἶναι νὰ κοιτάει μπροστά του. Ὅμως θαμπάζουνε τὰ μάτια του, παίξουνε οἱ ἀνέεροι ἴσκιοι, τὰ θάμνα προβάλλουν ἀγνά, κάτι ὑποψιάζεται πίσω τους. Σχεδὸν σὲ κάθε κλαδί ὑπάρχει ἓνα ζευγάρι μάτια ποῦ ἀκοντίζονται ἀπάνω του, ὅλα τὸν σμαδεύουνε, θαρρεῖ κι' ὅλας πὼς τοῦτα τὰ πελώρια μάτια φτερουγίζουνε προδοτικὰ μέσα στὸ ἀχνοφῶς, τὰ νοιώθει ποῦ τὸν ἀγγίζουνε σ' ὅλα τὰ μέλη, ἀπὸ τὸ κῆνος ποῦ βασιάνει τὸ κεφάλι του, ὡς τὰ παγωμένα, ξερὰ πόδια του. Μαζεύεται τότες σιγά, ὅσο μπορεῖ πῶς σιγά, μὴν τὸν προσέξει ὁ Βασιλάς. Ὅμως τὸ τρέμουλο ξαναρχίζει. Ψάχνει δλόγυρα. Ὅλος ὁ κόσμος γίνεται λίγα μέτρα ἀπόσταση. Ἀπὸ τὰ μάτια του, ὡς ἐκεῖ ποῦ τὸν σημαδεύουνε. Κρύβεται πίσω ἀπὸ μιά πέτρα. Νοιώθει ξεμοναχιασμένος σ' ἓνα γκρίζο χάος καὶ δοκιμάζει τὴν πικρὴ αἴσθησι πὼς ἡ ὑπαρξὴ του εἶναι κρεμασμένη ἀπὸ μιά κλωστή. Τί πρέπει νὰ κάνει; Πὼς θὰ γίνεῖ νὰ μὴ κοπεῖ ἀπότομα ἡ κλωστή; Θεέ μου, πόσο ἀνόητος ποῦ ἦτανε, νὰ λέει πὼς ὁ πόλεμος δὲν ἦτανε παρὰ μιά γοητευτικὴ γνωριμία μ' ἓνα μυθικὸ σύμβολο. Ὡ, σίγουρα εἶναι κάτι ἄλλο. Δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ φτάσει ὁ λογισμός του κ' εἶναι ἀνήμπορος νὰ ξεφύγει πᾶ ἀπὸ τὴν ἀμείλιχτη πραγματικότητα, ὅπου ὁ ἴδιος εἶναι τὸ μοναδικὸ κέντρο της, ὁ τελειωτικὸς της σκοπός.

Ὁ δεκανέας τῆς ἡμομάδας τῶν τουφεκιοφόρων ἔδωσε ξαφνικὰ τὴν προσταγή:

—Πῦρ!

Κι' ἀμέσως ἓνα βόλι χύθηκε ἀπὸ τὸ Βασιλά. Μαζὶ μὲ τ' ὄπλοπολυβόλο, ἓνα ξερό, μεταλλικό γάζωμα. Τρεῖς ἄλλες ἀπανωτὲς τουφεκιᾶς καὶ μετὰ σιωπὴ.

«Δὲν ἔπαθα τίποτε», σκέφτηκε ὁ Θεοφίλης. Ἐπιασε τὸ τουφέκι, ἔφερε τὸ χέρι του στὸ λῆκο καὶ πάτησε. Τὸ κοντάκι χτύπησε δυνατὰ τὸν ἄμο του. «Πρέπει νὰ τὸ πέξω», εἶπε ξανά κ' ὀπλίζοντας πάτησε δευτέρη φορὰ. Τὸ τουφέκι, σὰ μιά σιδερένια προέχουσα τοῦ κορμοῦ του, ἀφῆκε σταθερὰ τὸ βόλι. Τώρα δὲν ἔπρεμε. Τ' ὄπλοπολυβόλο ξανάρχισε μὲ ρυθμὸ σίγουρο. Κάθε ποῦ ἔφρευε τὸ βόλι, ὁ Θεοφίλης ἔνοιωθε κάποια ἀντίδραση. Μηχανικὰ θυμότανε τοὺς κανονισμοὺς βολῆς. Ἐπρεπε νὰ σημαδεύει τὸ στόχο, ὅμως δὲν ἔβλεπε τίποτε. Κι' ὅταν σταματοῦσε, κάτι σάλευνε μέσα του, ποῦ ἔπρεπε ὀπωσδήποτε νὰ τὸ πνίξει. Ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ἐδῶ ἀντίκρου. Αὐτὸ ἔπρεπε μὲ κάθε μέσο νὰ τὸ πνίξει. Στὸ στρατόνα δὲν ἔλαχε ποτὲ νὰ τοῦ μιλήσουνε σχετικὰ. Πρέπει ὅλα νὰ τὰ μάθει ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Χτυπήθηκε ὁ λοχίας! ἀκούστηκε μιά τρομαγμένη φωνή.

Πῆγε ν' ἀνασηκωθεί καὶ ξανάπεσε. Πρόφτασε νὰ ἰδεῖ, εἴκοσι μέτρα μακριά, ξαπλωμένο ἀνάσκελα, τὸ λοχία Ξενή. Ὅχι, ἀδύνατο νὰ πιστέψει πὼς ὁ λοχίας μπορεῖ νὰ πεθάνη. Δὲν πεθαίνουν, διάβολε, τόσο γρήγορα οἱ ἄνθρωποι.

Ῥότερα ὅλα ξετυλίχτηκαν μέσα σ' ἓνα θολὸ ὄνειρο. Ἐμεινε καρφωμένος στὴ θέση του. Μερικὰ πρόματα περνοῦσαν ἀνάκατα, τοιχογραφίες ποῦ φατίζονταν ζωηρὰ στὴ μνήμη του. Τ' ὄπλοπολυβόλο φαίνεται νάπαθε ἐμπλοκή. Οἱ τουφεκιᾶς ἀνάριες. Φοβισμένες, ἀδυνατισμένες κραυγές. Κ' οἱ Ἴταλοι πληθαίνουν τὰ πυρὰ. Κάποτε ἓνας κομφωτὸς κρότος, μὰ ἔκρηξη πίσω του. Δὲν ξέρεῖ τί εἶναι. Ζαρώνει, γίνεται ἓνα κουβάρι.

—Σύμπτωξη! ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ δεκανέα.

Ἐμπρός, Θεοφίλη, ὅσο εἶναι μαρὸς, τοῦ λέει ὁ Βασιλάς καὶ γλυστοφώντας φεύγει.

Ὁ λοχίας εἶναι πάντα ξαπλωμένος στὴ θέση του. Πῶς πέρα κάτι ξανθὰ γένεια εἶναι ἀκουμπισμένα σὲ μιά πέτρα. Τώρα καταλαβαίνει, γιατί σταμάτησε τ' ὄπλοπολυβόλο. Πὼς γίνεται νὰ τοὺς ἀφήσουνε; Ἴσως τὰ παιδιὰ νὰ λαβώθησαν. Ἐτσι, λοιπόν, θὰ τὸν ἀφῆσαν, ἂν λάχανε νὰ χτυπηθεῖ ὁ ἴδιος; Τὸν παγώνει ἡ σκέψη. Σηκώνει τὸ κεφάλι του κ' ἀμέσως κρύβεται. Οἱ Ἴταλοι ζυγώνουνε μέσα σὲ φωτιά. Πεθυμοῦσε ν' ἀνοίξει ἡ γῆς νὰ τὸν κρύψει,

μακριά από τὰ πατήματα τῶν λύκων, πού ἀνέβαιναν ἀκροβολισμένοι, κροταλίζοντας σίδερα.

Μιά φωνή σβυσμένη τὸν καλεῖ ἐπίμονα:

—Θεοφίλη... Θεοφίλη!

Ἄναπιδάει τότες καὶ τὸ βάζει στὰ πόδια. ὦ, ἄς εἶχε φτερά νὰ τὸν σηκώσουνε πάνω ἀπὸ τὴ γῆς!

—Θέλεις νὰ σὲ πιάσουνε αἰχμάλωτο; τὸν ἀποπαίρνει ὁ Βασιλᾶς.

Στέκεται σὰν παιδί πού τᾶχει χαμένα καὶ δείχνει κατὰ τὸ φυλάκιο.

—Ναί, ναί. Ὁ λοχίας κι' ὁ σκοπευτής. Οἱ ἄλλοι γλύτωσαν! λέει ὁ Βασιλᾶς καὶ προσθέτει μὲ φωνὴ πού ἔπαυσε:

—Τὸ ἕξερα ἀπὸ πρῖν. Τοὺς τραβούσανε τὰ χόματα!

Ὁ Θεοφίλης τὸν κοιτάει μὲ παράπονο. Στὰ παιδικὰ μάτια του ἀνέβηκαν δυὸ χοντρά δάκρυα: Τὰ πρῶτα δάκρυα τοῦ πολέμου...

ΝΕΟΣ ΜΕ ΚΑΛΑΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

(ἀπόσπασμα)

Δίγες μέρες τώρα τὸ κοῦο κλιλοπονοῦσε χιόνι. Μένω στὸ δωμάτιο κουλουριασμένος στὰ σεντόνια καὶ περιμένω νὰ κυλήσει ἡ ὥρα — δικάριος χρόνος. Τὸ βράδυ πετάγουμει στὸ μπακάριο κι' ἀγοράζω ψωμί κι' ἑλῆς. Προτιμῶ τίς μαῦρες ἑλῆς πού δὲν εἶναι πολὺ μεγάλες, γιὰ νὰ μὴ βαραινουν τὰ κουκούτσια τους. Πέρφτουν δεκάξη στὰ πενήντα δράμα καὶ μὲ ἀρκοῦνε γιὰ τέσσερα φαγιά. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτανε πο ἢ δίκαιος μπακάλης γιὰ νὰ μοῦ δώσει δεκαεφτά. Βρίσκω, πὼς μιά ἑλῆ ἔχει καλὸ ζουμί, σὰ δὲ τὴν καταπίνω γρήγορα. Τὴ γλύφω σὰν καραμέλλα, τὸ λάδι γιομίζει τὸ στόμα μου κι' ὕστερα τὴ μασάω μὲ τὸ ψωμί, ὡς ὅτου γίνεῖ πολτός. Κι' ὄλο πάνω νερό. Τὸ μυαλό μου ἔνα κουβάρι χιόνι μοῦ βαρύνει τὸ κεφάλι! Μιά πού δὲν ἔχω τίποτα νὰ κάνω, κλαίω.

Στέκομαι πίσω ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ κοιτάω τὸ δρόμο. Τὸ περὶ μου τρίζει σὰν τσόχα καὶ νοιώθω τ' ἄντρα μου χιονισμένα νὰ πῆξουν. Ὡστόσο πρέπει νὰ πάω σήμερα στὴν ἐταιρεία ὕλικου νὰ πάρω ἀπάντηση. Ὅμως χτυπάνε πολὺ δυνατὰ τὰ σαγόνια καὶ βρίσκω πὼς θὰ εἶναι προτιμότερο νὰ κατέβω στὸ σταθμὸ τοῦ ἡλεκτρικοῦ. Αὐτοῦ κάτω εἶναι καλλίτερα.

Πολλοὶ εἶναι ἀκοιμισμένοι στοὺς στύλους. Εἶναι λουστράκια, πού φορᾶνε ποικίματα, κι' ἐργατικοὶ μὲ σκισημένα σακκάκια. Ὁρες στὴν ἴδια θέση δὲν περιμένουμε τίποτε. Βλέπουμε τοὺς ἐπιβάτες πού ἔρχονται καὶ φεύγουν γρήγορα-γρήγορα καὶ τρέχουν στὰ σπῆτια τους. Ἐκεῖ θάνα βέβαια ἀναμμένο τὸ μαγκάλι καὶ θ' ἀνακατεύουν τὰ κάρβουνα μὲ τὸ χέρι τους. Καὶ τὸ τσάι πολὺ ζεστὸ θὰ τρέχει στὶς φλέβες τους καὶ στὶς ἀκρονηχίες.

Λέω νὰ μείνω στὸ σταθμὸ μέχρι τὸ βράδυ. Ὑστερα θὰ πάω τρέχοντας σπῆτι μου καὶ θὰ κουκουλωθῶ στὰ στρωσίδια.

Εἶναι ἄλλωστε πολὺ μακριὰ τὰ Γραφεῖα τῆς Ἐταιρείας. Βρίσκω πὼς εἶναι πολὺ καλὸ ν' ἀναβάλλει κανεὶς, ἐκεῖνο πού μορεῖ νὰ κάνει σήμερα.

Μιά ἐφημερίδα κρεμασμένη στὸ κίοςκι δημοσιεύει μιὰ φωτογραφία. Στὸ Μέλιμπουρον τῆς Αὐστραλίας ὁ Δήμαρχος ἔβαλε ψηλὰ τὰ κάγκελα στὶς ὄχτες τοῦ ποταμοῦ γιὰ νὰ μὴ μποροῦν ν' αὐτοχτόνανε οἱ ἄνεργοι. Καὶ παρακάτω γράφει, πὼς τὸν τελευταῖο μῆνα μονάχα διακόσιοι πενήντα ἐργάτες αὐτοχτόνησαν μὲ φαρμάκι. Βέβαια δὲ μοροῦσε νὰ φτάσει ἴσαμε κεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Δημάρχου. Ἐδῶ δὲν ἔπαυον κάγκελλα καὶ μορεῖ ἕνας νὰ πέσει στὶς γραμμὲς τοῦ ἡλεκτρικοῦ. Ἔτσι ν' ἀπλώσει τὸ ποδάρι του καὶ νὰ μείνει ξερός.

Μιά γυναίκα ἔρχεται πλάι μου. Κρατᾶει στὴν ἀγκυλιά της τυλιγμένο μὲ πατσαβοῦρες, ἕνα παιδάκι. Μὲ κοιτάει, θέλοντας νὰ μοῦ πει κάτι. Μετανιοῖνε. Ὑστερα προχωρεῖ. Μιά παρέα τῆς δίνει μιὰ δραχμή. Μουροιοῖζει καὶ πάει στὴν ἄλλη πλευρά.

Ἐχω ἕξι δραχμὲς. Θὰ μοροῦσα πολὺ καλὰ νὰ τῆς δώσω κι' ἐγὼ μιὰ δραχμή, ἀν τύχει καὶ ξαναπεράσει ἀπὸ κοντά μου. Περιμένω δέκα λεπτά, μισὴ ὥρα. Δὲν ξαναφάνηκε.

Πηγαίνοντας τὸ βράδυ σπῆτι κάθισα στὸ καφενεῖο. Βρίσκω πὼς ἕνα ζεστὸ τσάι μ' ἕνα κουλουρι θὰ ἦτανε προτιμότερο ἀπὸ τίς ἑλῆς.

— Ἀσκημος καιρός, λέω στὸ Σταῦρο γιὰ νὰ πιάσω κουβέντα.

—Ναί, μοῦ λέει ἀφηρημένα.

—Ἐδῶ ἔχει ὡστόσο ζεστασιά, τοῦ ξαναλέω.

—Εἶναι, βλέπεις, οἱ ἀνάσεις κι' ὁ καινός!

Σφίγγει τὰ δόντια του. Τὸν βλέπω ἀκόμα ξαναμμένο, ἐνῶ στὸ βγαλμένο μάτι του τρέμει τὸ τσίνουρο.

—Δὲν ἔχεις κέφια σήμερα; αἱ;

—Τὸ παιδί μου! ἀποκρίνεται σιγά.

Ἡ φωνὴ του τρεμουλιάζει.

—Ἀπὸ τὸ κοῦο πόντησε καὶ τὸ θάψαμε χτές! Δώδεκα χρονῶ παλληκάρια. Ἐνα λεβεντόπαιδο ὡς ἐκεῖ πάνω ψηλό. Δὲν εἶχα ἄλλο στὸν κόσμο. Λογάριαζα πολὺ πάνω σ' αὐτό!

Ο Μ Η Ρ Ο Ι

(ἀπόσπασμα)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐνας γέρος, κάπου 70 χρονῶν, σηκώνεται μέσα ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο, ἀνεβαίνει σιγά στὴ σκηνή, καὶ κοιτάει ὀλόγυρα, σάμπως νὰ καλωσορίσει τοὺς χωριανοὺς του.

ΟΓΕΡΟΣ.—Γεῖά σας πατριῶτες! Ἐδῶ, στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας, θὰ παίξουνε σήμερα οἱ χωριανοὶ θέατρο πὸν τὸ ὀνοματίζουμε οἱ «Ὀμηροὶ».

Δὲ λέει τὴν ἱστορία κανενὸς βασιλιᾶ κι' οὔτε κλάθεται μαστορικά καταπῶς ταιριάζει σὲ θέατρο σοβαρὸ μὲ στολίδια, μὲ πούδρες καὶ μουσικὲς. Κι' οὔτε ξετυλίγεται σὲ λόγια ἀπάνω καλοδουλεμένα καὶ φανταχτερά καὶ δὲν κατεβαίνουν ἀκόμα ἀνάμεσά μας κείνα τὰ ὄραϊα φαντάσματα κι' οὔτε, ἀλοίμονο, ἔχει χαροῦμενα κλωθογυρίσματα.

Τοῦτο ἐδῶ εἶναι πρωτόγονο καὶ ἀπλό, εἶναι χοντροκομμένο ὅπως κι' ἐγώ, κοντολογὴς δὲν εἶναι σπουδαῖο. Κεῖνος πὸν τὸ συνταίριαξε, ὡς φαίνεται, δὲν ξέρει θέατρο παραπάνω ἀπὸ μένα κι' ἀπὸ σένα πὸν με ἀκοῦς. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος τῆς δουλειᾶς. Κι' ἔτσι κάθησε κι' ἔκανε θέατρο τὴν ἱστορία τοῦ τόπου μας, ἂν μπορεῖ ποτὲς μιὰ ἱστορία νὰ γίνῃ θέατρο. Νά, λόγου χάριν, δὲν παίρνει τὸν κόπο ὁ εὐλογημένος νὰ μᾶς ξηγήσει πότε γίνονται ὅλα αὐτὰ πὸν θ' ἀκούσουμε σὲ λίγο. Ποῖν δυὸ χιλιάδες χρόνια; Ποῖν χίλια; Μπορεῖ καὶ πεντακόσια, κι' ἑκατό, μπορεῖ καὶ χτές... Κι' ὁ Θεὸς ἄς φυλάει νὰ μὴ ξαναγίνῃ τέτοια κοσμοχαλασιά... Ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ μπλέκει γυναικόπαδα καὶ γερόντους κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ξένους, τοὺς καταχτητὲς, πολλὰ τὰ ὀνόματά τους, τ' ἀσμέρια πὸν κατεβαίνουνε γιὰ κοῦρσοις τρεῖς χιλιάδες χρόνια ὡς τὰ σήμερα.

Ἐκεῖ, βλέπω κάποιον ν' ἀναρωτιέται: Καί, λοιπόν, τί θ' ἀκούσουμε; Ἐγὼ πὸν τὸ ἔκουσα κι' ἄλλες φορὲς, σοῦ δίνω τὴν ἀπόκριση: Τὴν ἱστορία τούτη νὰ τὴν πάρεις σὰ μνημόσυνο τῶν δικῶν σου, ὅσων σκοτωθήκαγε γιὰ νὰ εἶσαι τοῦ λόγου σου ἀφέντης τῆς ζωῆς σου. Νὰ τοὺς ἀναθυμᾶσαι καὶ νὰ χαιρεταῖ ἡ ψυχὴ σου, γιατί βασταίει ἡ ρίζα σου ἀπὸ σοὶ γερό.

Ἄ, καὶ κάτι ἄλλο: Πολλοὶ ξενομεριτὲς ἤρθαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν παράσταση. Νὰ τοὺς κάνουμε τόπο, δικαίωμα εἶναι νὰ τοὺς φιλέουμε μὲ μιὰ καλὴ θέση. Οἱ χωριανοὶ μας ἄς καθήσουν κι' ἐδῶ ἀκόμη, στὰ σκαλοπάτια. Γίνετ' ἵ νὰ καθήσουν παντοῦ. Κι' ἂν τυχόν θέλουν νὰ ποῦν κάτι δικό τους, φυσικά στὴν ὥρα τὴν προεπιλεγμένη, δὲν τοὺς μποδίζει κανεὶς. Εἶναι τὸ θέατρο δικό τους... Οἱ «Ὀμηροὶ» εἶναι χαρισμένοι σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πὸν τὸ παίζουν καὶ τὸ ἀκοῦν. Κι' ἄς ἦτανε ὡς χτές ἀκόμη ἔχτροι.

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΣΤΟΝ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Στὴν ἔνδοξη στιγμήν ὁ θάνατος
δεύτερη δόξα.

Κρατᾶμε τὴ γραφὴ σου
τὸ τελευταῖο κεφάλαιο θὰ συνθέσῃ
ὁ νέος στὸ μέτωπο:
καλλιλογοῦμε πολεμῶντας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΛΕΖΑΝΤΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

‘Η πατρίδα μου είνε ή πέτρα, τὸ κούφιο καλάμι
στὰ χεῖλη τοῦ ποιμενικοῦ εἰδυλλίου· ή βραγιά
μὲ τὸν ἄνθινο τάφο τῆς μέλισσας·

‘Ο λόφος μὲ τὴν ἐπιτύμβια στήλη
τῆς Ἥγησῶς καρδερίνας, ὁ θαλάσσιος βράχος
μὲ τὴν παρωμένη Νιόβη ἀνεμώνη..

‘Η πατρίδα μου είνε ή ζεστή καλημέρα
ή φωνή ποῦ συλλαβίζει τὴν λέξη Οὐρανὸ
νά προφέρει τρεῖς φθόγγους ἀγάπη
ή σκιὰ τοῦ αἰωνοβίου πλατάνου.

(‘Η ἀδελφή μου θὰ ἱστορήσει μὲ χρυσοκλωστή καὶ μπρεσίμι
τὸν Ἀκάθιστον Ὕμνο του ή μάνα μου θὰ τοῦ ψήσει
νά ζεσταθῇ στὴν χιονιὰ μυριστικό χαμομήλι).

‘Η πατρίδα μου είνε τὸ τῆξι, τὸ ζεστό παραγώνι
μὲ τὴν Ἀγία Τερέζα στοργή, ποῦ μὲ φιλεῖ σταφίδες
καὶ μύγδαλο, μὲ τὴν ἀρχαία φωτιά ποῦ ξανατυφλώνει τὸν Κύκλωπα.

‘Η πατρίδα μου είνε ή πλακοστρωμένη αὐλή
μὲ τὴν κρεβατίνα φορτωμένη σταφύλια
μὲ τὸ πηγάδι γιομάτο στεναγμούς καὶ μυστήριο.

‘Η πατρίδα μου είνε τὸ σπίτι μὲ τὴν ξύλινη θύρα
πὸ κρεμαστὸ μπαλκονάκι, τὸ λιακωτὸ μὲ τὸ ξώστεγο·

κοιμάται μὲ τὸν ἀποσπερίτη στὸ φυτῆλι τοῦ λύχνου,
ξυπνάει μὲ τὸν αὐγερινὸ στὸ λειρὶ τοῦ σαλπικτῆ πετεινοῦ.

Μὲ περιμένει ν’ ἀκούσω τὸ νοσταλγικό του παράπονο·
μὲ περιμένει νὰ λύσω τὰ συλλοϊκά καὶ τὰ μάγια του!...

Η ΚΥΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Κουβεντιάζει μὲ παγανά καὶ Τελώνια, κυνηγάει τοὺς ἰσκιους·
μποτσάρει σὰν πλοῖο ξυλάμενο·
φοράει τὸ σπαθὶ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ διαγοιμίζει τὴν Τροία,

Βροντáει τὸ καριοφύλλι τοῦ καπετάν Μπουκουβάλα
καὶ μπαίνει σὰν Ἀη-Γιώργης στὸν Σάλονα.

‘Ο μπάρμπα Νάσος, ὁ φτωχὸς σιδεράς τῆς ὁδοῦ Ἀχομινάτου·
συργιανάει στὸν μπαξέ τοῦ Τοξότη.
Ἀχοιμπάει στὸν φανοστάτη τοῦ Ὠρίωνα·
κερνάει καὶ πίνει κρασί μὲ τὸν βασιλῆά Μεγαλέξαντρο.

Τρεῖς ἄγγελοι μὲ χιονάτα φτερά
τὸν ἀκολουθᾶνε φρουροί, μπιστικοί του.
Τρεῖς νεοαῖδες μὲ λυμένα μαλλιά
τοῦ τραγουδᾶνε σαρκικά ἐπιθάλαμα.

Κι' ἄχ, ἄς μὴν ἦτανε πίσω ἀπ' τὴν πόρτα, ἢ κυρὰ Θεανὴ
ἢ συμβία του! Ἄχ ἄς μὴν ἦτανε πίσω ἀπ' τὴν ξώπορτα
τὸ στοιχειὸ πὸν βυζαίνει τὸ αἷμα του!
Θὰ ὀδηγοῦσεν ἀπόψε στὴν κλίνη του (χαμογελάτε ἀλειτούργητοι;)
Θὰ ὀδηγοῦσεν ἀπόψε στὴν κλίνη που τὴν κυρὰ Βασιλικὴ ἀπὸ τὰ Γιάννενα,
τὴν κυρὰ Βασιλικὴ τοῦ βεζύρη Ἄλῃ Πασά ἀπὸ τὰ Γιάννενα!...

Ο ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ

(Κάπου στὴν Κύπρο)

Εἶνε κάπου ἓνα κάστρο μὲ ἀνοιχτὴ διάπλατα πύλη
στοὺς προμαχῶνες διανεύουν μὲ ἀδιαφορία οἱ βαρδιάνοι
στά μπιντένια του ἀκονίζει τὸ ξίφος ὁ καλοπροαίρετος ἥλιος.

Κι' ὅμως αὐτὸ εἶνε κάπως περιέργο.
Ὁ ἐχθρὸς στρατοπεδεύει πολὺ μακρὰ, στὴν οὐγία τοῦ κάμπου,
μόλις θαμποχαράζονε πολὺ ἀμυδρὰ στὸ λυκόφως
ἀραμπάδες, κανόνια, ἀλόγατα...
μόλις π' ἀκούγονται σὰν κούφια ἤχῳ οἱ ἑωθινὲς του τρομπέτες.

Δὲν τολμάει ἢ διστάζει νὰ ζυγώσει ὁ ἀλλόκοτος ἐποῦτος ἐχθρὸς
τὴν πύλη τοῦ κάστρου; Ὑποπτεύεται ἐνέδρα ἢ παγίδα;
Οἱ στρατηγοὶ του ἀποροῦν, ἀνταλλάζονε ἀπόψεις, διαφωνοῦν ριζικά
Οἱ πολιορκημένοι ποντάρουν σὲ σίγουρο ἀποῦ;
μπλοφάρουν τὸν κίνδυνο; διακωμωδοῦν τὸν πολιορκητικὸ τους κλοιό;

Θάποφασίσουν λοιπὸν νὰ ρίψουν τὸν κύβο.
Θὰ δολιευθοῦν τὴν φρουρὰ μὲ τὴν πανουργία τοῦ Δούρειου Ἴππου.
Θάποσορθοῦνε πίσω ἀπ' τοὺς λόφους· θὰ σκηνοθετήσουν φυγὴ.
Μ' ἀλοίμονον, τὸ ξέρουν καλὰ
(ὥστόσο θὰ ρηγοκινδυνεύουν στάπιθανο).
Μιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ πετυχαίνει τὸ ἀνόσιον τέχνασμα
μιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ
ἢ πανουργία κι' ὁ δόλος πατάνε καὶ διαγοιμίζον τὴν Τροία...

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ — ΠΡΩΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

«Μελέτη εἶναι θανάτου, ἀρχὴ μεγάλῃ»

ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Ξελαργγιστήκαμε φωνάζοντας
καὶ δὲν μᾶς ἀκούτε
ποῦ νὰ σᾶς πάρῃ ὁ διάλογος, βλάκες.

Φτύνουμε τὸ αἷμα μας κι εἴμαστε πικραμένοι
καὶ μᾶς μιλᾶτε γιὰ ἠθική. Ἐσεῖς!!!
γουρούνια.

Εἶπατε δὲν ἀξίζουμε πεντάρια καὶ
θὰ σᾶς ἀναγκάσουμε νὰ μᾶς προσέξετε,
χτήνη.

(Ἡ πέτσα μας καὶ τὰ νεῦρα μας καὶ τὸ αἷμα μας
καὶ τὰ σπλάχνα μας
εἶναι κορεσμένα τοῦ πλέον τρομεροῦ δηλητηρίου).

Εἴμαστε οἱ θεοὶ τοῦ λυσσαλέου φωτὸς
ποῦ θὰ καταναγάσῃ ἐρημικὴν τὴν αὖριον,
μπάσταρδοι.

Θὰ θεμελιώσουμε τὴ χαραυγὴ μας
πάνω στὴν ἀλήθεια καὶ τὸ δίκιο
καὶ τὴν ἐλεύθερη πνοή μας, ἄτμοι.

ΑΝΤΗΣ ΣΙΣΜΑΝΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΠΡΟ

ΓΡΑΜΜΑ ΔΕΚΑΤΟ

ΑΝΑΧΩΡΩΝΤΑΣ

Φίλε,

Αϊριο φεύγω από τη Νέα Υόρκη. Δέ μπόρεσα νά ταξιδέψω, όπως λογάριζα, στην πλατειά γή της Αμερικής. Έννια μήνες ξμείνα άμετακίνητος εδω, στο φοιτητικό δωμάτιο άπ' όπου κάθε μήνα καθόμωνα και σούγραφα τις έντυπώσεις μου από μα πόλη όπου πάσκισα νά καταλάβω καλύτερα όχι μόνο ένα λαό άλλό και τόν ίδιο τόν ένατό μου. Τά διαβάσματα μου δέ μ' άφησαν νά πάρω ένα πρωί τό πραινό και νά ταξιδέψω πρής τή Δύση, ακολουθώντας τά χνάφια τών pioneers πού με τόν ιδρώτα και τό αίμα τους χάραξαν τό δρόμο γι' αυτούς πού θ' άκολουθούσαν. Ούίτε και στο Νότο μπόρεσα νά πάω, στά χωράφια πού οι νέγροι κόπρισαν με τά σώματά τους και στους δρόμους πού ποτίζουν με τόν καθημερινό έξευτελισμό τους. Έμείνα στη Νέα Υόρκη όλο μου τόν καιρό, στην πόλη πού συμφύρονται όλες οι φυλές, με τόν κοσμοπολίτικο άέρα, τήν λαμπράδα τών μεγάλων λεωφόρων και τή βρώμια τών μακρινών γειτονιών τών Πορτορικάνων και τών Νέγρων. Έδω περάτησα γιά μέρες τήν πολιτεία σ' όλη τήν έκτασή της από τό γκέττο τού Χάρλεμ μέχρι τήν ψευδομονομάωτη τού Greenwich Village με τούς υπάθριους ζωγράφους και τό παράξενα νυχτερινά κέντρα. Άπό τό Empire State Building μέτρησα τό ύψος τού ανθρώπου και στο Radio City Music Hall άκουσα με πρόμο τις μελωδίες στο μεγάλο όργανο να είδα τις ίσούφεις και ίσοφαρδεις Rocket Girls νά εκτελούνε γεωμετρικούς χορούς.

Βάδισα στο Broadway και μπήκα στις αίθουσες τού θεάτρου όπου θριαμβεύει τό έμπορικό δαιμόνιο τών έπαχειρηματιών πού τελευταίο ενδιαφέρον έχουνε τή θεατρική τέχνη μα πού δέ βρήκανε ακόμα τή συνταγή της έπιτυχίας και βλέπουνε έτσι συχνά τά έργα πού προσδοκούνε νά τους φέρουνε εύκολο κέρδος νά κλείουν ύστερα από μα (άρ. 1) παράσταση. (Κατά κανόνα άρκει εδω όμόφωνη καταδίκη ενός έργου από τους έξη-θεατρικούς κριτικούς τών ημερήσιων εφημερίδων της πόλης γιά νά πέση. Σκέψου πόση διαφορά υπάρχει με ότι γίνεται στην Ελλάδα, πού τό κοινό δέ λαμβάνει ύπ' όψη τους κριτικούς. Είναι άραγε ή διαφορά ανάμεσα στο κοινό της ομάδος πού ακολουθεί τυφλά τόν έπί κεφαλής και στο κοινό πού άποτελείται από χωριστές μονάδες;) Στά θεάτρα τού Broadway γύρισα νά βρω ότι ό κριτικός τών New York Times ύπόδειξε με άρθρο του σε περιοδικό ότι επικρατεί στη θεατρική σκηνή της πόλης, τήν άρροστημένη άπόδραση, δηλαδή πού δημιουργεί τό γεγονός ότι όμοφυλόφιλοι κυρίως γράφουνε τά περισσότερα θεατρικά έργα πού παρουσιάζονται. Δεν κατάληξα σε συγκεκριμένα συμπεράσματα σχετικά με αυτή τήν άποψη, σημείωσα μόνο πόσο συχνό φαινόμενο είναι ή άντιπάθεια τών άνδρών-ήρώων γιά τις γυναίκες-ήρωίδες τών θεατρικών έργων και πόσο έκτεθλημένη κάποτε ή έμπνευση. Γιά νά ξεφύγω από τά πολλά musicals και τις κωμωδίες της κρεβατοκάμαρας κατέφυγα στις γειτονίες, στο off-Broadway theatre, όπου φτωχούσινε τά θεάτρα τέχνης πού άνεβάθουνε έργα από τήν Εύρώπη ή απόβλητα Αμερικανικά. Τπόγε ες αίθουσες, άκροατήριο νέων, και σ' ένα άπ' αυτά, κατά τό Greenwich Village οι «Τρωάδες» τού Εδουάρδη νά ύπογραμμίζουνε ότι ή τραγωδία πέθανε στα χρόνια μας καθός θυμίζει και τό άνέβασμα τού «Σόδομα και Γόμορρα» τού Καζαντζάκη πού τολμηρός θεατρώνης άνέλαβε.

Όσες ώρες ήμωνα ξύπνιος αυτούς τους έννια μήνες δοκίμασα, φίλε, νά μάθω κάτι παραπάνω από τή ζωή μιας χώρας πού καιρό τώρα ήθελα νά γνωρίσω. Κάποτε, μακριά από τήν Αμερική, επικοινωνούσα μαζί της με μα έφημερίδα κι ένα περιοδικό, με τόν κινηματογράφο κι όρισμένα βιβλία πού άποδειχθήκανε παραμορφωτικοί καθρέφτες. Διάβαζα τά μυθιστοήματα πού γραφτήκανε από τους τραχείς συγγραφείς της, μελετούσα τους ποιητές της και διαρωτόμωνα γιατί ό Έλιοτ κι άλλοι δέ θελήσανε νά επιστρέψουνε ποτέ πίσω. Έτοιμαζόμωνα γιά μα επίσκεψη με προσοχή, χωρίς νά προμμένο εκπλήξεις. Τώρα, έξησα έννια μήνες (τόσο λίγο διάστημα γιά νά γνωρίσω, μου λένε. Τόσο πολύ γιά νά μάθης άν θέλης νά μη άφήνης τό χρόνο νά περνά χωρίς νά βλέπης και χωρίς ν' άκούης και χωρίς νά νοιώθης) γεμάτους άπόόστα κι άναχωρό.

Όταν θά πάρω τή θέση μου στο άεροπλάνο γιά τό ταξίδι τού γυρισμού θά βλέπω μόνο μπροστά. Τώρα θέλω νά κοιτάζω μόνο πίσω, τις μέρες πού πέρσασα εδω, τις έμπειρίες πού δοκίμασα, τις άνακατατάξεις πού ύποχρώθηκα νά κάμω. Δέ μιλά γιά τις ώρες της πανευσημακής διδασκαλίας ή της ακαδημαϊκής μελέτης, όλα αυτά ήτανε καλά και χρήσιμα και θά τά θυμούμαι μ' εύχαρίστηση κάποτε. Συνάντησα κι όλας φωτισμένους ανθρώπους στη

σχολή, τὸν καθηγητὴ Dworkin ποὺ γνώριζε τοὺς κλασικούς ὅσο λίγοι, τὸν καθηγητὴ Phenix ποὺ γοήτευε στὰ μαθήματά του δεκάδες μαθητῶν, τὸν καθηγητὴ Corey ποὺ ὄνειρευότανε ἕνα πανεπιστήμιο χωρὶς κανονισμούς, νάνα μιά ἀπέραντη βιβλιοθήκη μὲ συμβούλους στὴ μελέτη, χωρὶς διπλώματα καὶ τίττους, οὐτοπίες. Κι οἱ συμφοιτητές μου, πρόθυμοι κατὰ κανόνα κι εὐγενικοί, ἔτοιμοι νὰ βοηθήσουν, καθὼς ἡ κοινωνικότης ποὺ καλλιεργεῖται συστηματικὰ ἐπιβάλλει.

Ὅμως δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ μ' ἐνδιέφεραν στὶς ἀναζητήσεις μου, ἐκτός κι ἂν ἦταν νὰ τοὺς δῶ σὰν κινούμενες ἐνδείξεις τοῦ εἶδους τῆς περιορισμένης ἀτμοσφαιρᾶς. Θὰ ἀπορήσῃς μὲ τὴ δήλωσή μου αὐτή. Θὰ θυμᾶσαι ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔλεα εἶναι ὅτι ἐνδιαφέρει. Δὲ φεύγω ἀπὸ τὴν τελευταία αὐτὴ φράση. Ἄλλὰ ὅσο πάει πείθομαι πὼς πυρηνικά ἢ ἴδια οὐσία ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο σ' ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς γῆς. Ὅτι τροποποιεῖ τὴν οὐσία εἶναι ποὺ ἔχει τὴν πὺ μεγάλη σημασία, γιὰ νὰ ἐπαναλάβω μιά κοινότητα στὶς μέρες μας ἀποψη. Ἡ ἱστορία, ἡ παράδοση, τὸ σύστημα ποὺ ἐπικρατεῖ, ὁ τρόπος ζωῆς, ἡ κουλτούρα, γιὰ νὰ χαρακτηριστοῦν μιά λέξη ποὺ ἡ νεώτερη ἀνθρωπολογία ἔκανε πολὺ τῆς μόδας καὶ τῆς ἔδωσε ἕνα τόσο εὐρὸν περιεχόμενο ποὺ νὰ τὴν καθιστᾷ ἀμετάφραστη Ἑλληνικά. Τὴν κουλτούρα θέλησα νὰ δῶ, τριγυρίζοντας στοὺς δρόμους καὶ μετροφυλλώνοντας βιβλία. Τὴν κουλτούρα καὶ τί ἔκανε στὸν ἄνθρωπο, στὸν Ἀμερικανό.

Γιατί, ἂν καλοσκεφτῆς, ποτέ κράτος δὲν ἀνέλαβε μὲ τόση προσοχή, περίσκεψη καὶ ἐπιμονὴ μιά τέτοια συνειδητὴ προσπάθεια ἐπιρροαμοῦ τῶν πολιτῶν ὅσο οἱ Ἠνωμένες Πολιτείες. Θὰ πῆς, ἔγινε ὑποχρεωτικὰ τοῦτο and they made virtue out of necessity καθὼς συχνὰ λένε ἐδῶ ὑπογραμμίζοντας ἕνα γεγονός σύμφυτο μὲ τὸν Ἀμερικανικὸ τρόπο ζωῆς. Ἡ ἔλλειψη ἔθνικοῦ ὑποβάθρου ἔκρινε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη δημοσιοῦς ἔθνικῆς συνειδήσεως ἀνάμεσα σὲ ἐτερόκλητα στοιχεία, ποὺ ἔφταναν στὴν Ἀμερικὴ θέλοντας νὰ προσαρμοσθοῦν τὸ γρηγορώτερο στὶς νέες συνθήκες ζωῆς καὶ μὴ θέλοντας ταυτοχρόνως νὰ ἀποκόψουν τοὺς δεσμοὺς μὲ τὴ γῆ ποὺ τοὺς γέννησε. Ἑλληνας, Ἴταλοί, Πολωνοί, Ἰρλανδοὶ ἔπρεπε σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα ἀπ' ὅπου πατούσανε τὸ πόδι τους στὸν νέο κόσμο νὰ γίνουνε Ἑλληνοαμερικανοί, Ἴταλοαμερικανοί καὶ πάει λέοντας γιὰ νὰ προετοιμαστῆ ἡ ἐπόμενη γενιὰ τῶν Ἀμερικανοῦτων κι ἴστερα τῶν Ἀμερικανῶν.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι κατανοητά. Ἄλλ' ἀκριβῶς γιατί χρησιμοποιήθηκε συνειδητὰ ἡ παιδεία, στενότερη καὶ εὐρύτερη, γιὰ νὰ ἀφομοιώσῃ ἐτερόκλητα στοιχεία σὲ μιά κουλτούρα, ποὺ ἦταν ἢ ἴδια μὲ τὴν ἀχώνευτη σύνθεση παλαιῶν παραδόσεων ποὺ κούβαλλήσανε μαζί τους οἱ πρῶτοι ποικιλοῦ μεταναστες καὶ νεώτερων στοιχείων ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ μέθοδο καὶ δεξιότητα ποὺ ἀγγίζει, σὰν τὴν κρίνουμε ἐκ τῶν ὑστέρων, τὴ μηχανικὴ τελειότητα ποὺ προσέδωσαν στὴ βιομηχανία τῆς χώρας οἱ ἀκούραστοι ἐργάτες τῆς, γι' αὐτὸ καὶ στὴν περίπτωση τῆς Ἀμερικῆς ἡ κουλτούρα τῆς παρουσιάζει ἐντελῶς ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον.

Αὐτὸς εἶναι ἡ ὁ λόγος, φίλε, ποὺ ἀναχωρώντας φαίνομαι νὰ ἀπολογούμαι γιὰ τὶς παραλείψεις ποὺ εἶναι φανερὲς στὰ γράμματά μου. Δὲ μίλησα στὶς ἐννιά ἐπιστολὲς ποὺ σοῦ ἔστειλα παρὰ συμπατοματικά γιὰ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ συνάντησα καὶ τοὺς λίγους ποὺ γνόρισα ἐδῶ. Οὐτε καὶ ἐπεχείρησα νὰ περιγράψω τὴν πόλη, νὰ μιλῆσω ἐκτεταμένα, καθὼς συνηθίζεται, γιὰ τὰ οικοδομήματα καὶ τὶς μεγάλες λεωφόρους, τὶς γέφυρες καὶ τὶς σήραγγες, τὰ μακρινὰ στενά καὶ τὰ ἀριστοκρατικὰ προάστεια. Τώρα ποὺ κλείω τὶς βαλίτσες μου κι ἐτοιμάζομαι νὰ φύγω ἀπὸ τὴν πόλη ὅπου ἔζησα μερικὲς ἀπὸ τὶς πὺ μοναξιασμένες ἀλλὰ καὶ τὶς πὺ ἐνδιαφέρουσες ὥρες τῆς ζωῆς μου πασχίζω νὰ μιλῆσω μὲ γρηγορὲς μολυβιὲς γιὰ ὅτι δὲ βρῆκα τὸ χρόνο νὰ σοῦ γράψω ὡς τώρα. Φέρνω στὸ νοῦ μου πρόσωπα καὶ πράγματα, ποὺ ἄλλα θὰ λησμονήσω μὲ τὴν πατήσω τὸ πόδι στὸν τόπο μας κι ἄλλα θὰ μὲ συνοδεύουν γιὰ χρόνια, ὅπου κι ἂν βρισκομαι. Πρόσωπα σὰν τὰ γέριμα ἔκεινα ποὺ συναντᾷς στὰ λεωφορεία τὰ πρωινὰ, νὰ κοιτᾶν ἀπλανῶς καὶ νὰ τρέμουν δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ διαλυθοῦν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή ἢ τὶς ἐφιαλτικὲς ἐκείνες μορφὲς ποὺ βλέπεις στὶς αἰθούσες τῶν κινηματογράφων γύρω ἀπὸ τὸ Times Square ἢ νὰ κάθονται στὰ παγκάκια τῶν πάρκων ὑποβάλλοντάς με τὰ παραλλυμένα μέλη τους τὸ βάρος μιάς ζωῆς ἀπεριωμένης στὸ ἀδιάκοπο κνηγιστὸ τῆς ἐπιτυχίας. Τί πρόσωπα ἄραγε νὰ εἶδε στὰ ταξίδια του σ' ἄλλες χώρες ὁ τότε Ἀντιπρόεδρος Λύντον Τζόνσον γιὰ νὰ προβῆ στὴν δήλωσή πὼς «ποτέ, πούθενά δὲ συνάντησε κανένα ποὺ νὰ μὴ δείχνῃ τόσο πρόθυμος ἦταν ν' ἀνταλλάξῃ ὑπηκοότητα μαζί του;»

Ὅπως ἦδη σοῦ εἶπα δὲ μίλησα πολὺ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους γιατί μ' ἐνδιέφερε περισσότερο ἡ περιορισμένη ἀτμόσφαιρα. Ἡ δήλωσή τοῦ τώρα Προέδρου Τζόνσον εἶναι ἕνα μέρος τῆς κουλτούρας, γι' αὐτὸ καὶ τὴ σημείωσα. Εἶναι ἕνα σύμπτωμα καθολικώτερης καταστάσεως, τῆς ἀλαξονείας δηλαδὴ ποὺ ἐμψυχήθηκε μὲ τὰ χρόνια μέσα στὸν Ἀμερικανό, ἀλαξονείας ποὺ δὲ μειώνεται μὲ τὴ μυθολογία μιάς ἀήττητης στρατιωτικῆς χώρας, τῆς πλουσιώτερης σὲ ὑλικὰ ἀγαθὰ, ἐκεῖ ὅπου ὁ πολίτης κάθε κράτους ὄνειρευεται νὰ πάη. Τὸ στοιχεῖο τῆς μεγαλοσύνης, τοῦ μεγέθους θάταν καλύτερα νὰ πῶ, ἐνυπάρχει καὶ στὴν πὺ ἀπλὴ ἐκδήλωσή τῆς ζωῆς, ἀκόμα καὶ στὴν πὺ ἀρροδομένη. Πολλὲς ἦταν οἱ νύχτες ποὺ ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι ἄκουα τὶς σειρήνες τῶν ἀστυνομικῶν αὐτοκινήτων νὰ ἤχουν σῆμα κινδύνου στὸν ἔξω κόσμο καί, τότε, θυμόμουν τὸν διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας τῆς Νέας Ἰόρκης ποὺ ἐπέστρεψε ἀπὸ ἐπίσκεψή του

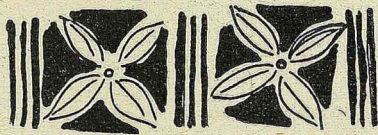
στο Λονδίνο και δήλωσε στους δημοσιογράφους που τον περιέμεναν στο αεροδρόμιο: «Το Λονδίνο είναι σε σύγκριση με τη Νέα Υόρκη μικρή επαρχιακή πόλη από πλευράς εγκλήματος. "Οτι γίνεται στο Λονδίνο σε ένα μήνα διαπραττέται στη Νέα Υόρκη σε μιά νύχτα». Κι ή δήλωση αυτή, λογάρισα, ήταν μέρος της κουλτούρας, καθές κι ή δήλωση μιάς συμφοιτήτριάς μου στο μάθημα «Κοινωνική πολιτική στο αναλυτικό πρόγραμμα και στη διοίκηση της παιδείας» που καθώς γινότανε συζήτηση για τὸ θέμα τῆς απαγορεύσεως βιβλίων ὄχι με κριτήριο τὸ περιεχόμενό τους ἀλλὰ τὸ ποιὸς τὰ γράφει σὲ ἀπειρες πόλεις και πολιτείες τῆς χώρας — πετάχτηκε αἰφνίδια (δὲν εἶχε μιλήσει ὡς τότε, ἦτανε μὰ κοπέλλα εἰκοσιπέντε ἴσως χρόνων, λεπτή, ἀγρή, εὐθραστή) κι εἶπε "And maybe he is a dirty communist", ὑποστηρίζοντας ὅτι δικαιολογημένα οἱ σύλλογοι γονέων ἢ προστασίας τῶν ἡθῶν ἢ οἱ θυγατέρες τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐπανστάσεως ἐπιβάλλανε τὸ κάψιμο βιβλίων ἀπὸ τις δημόσιες ἢ σχολικὲς βιβλιοθήκες πὸν φέρανε τὴν ὑπογραφή Ἀμερικανῶν (ὄχι ξένων, Ρώσων ἢ Κινέζων ἢ γνωστῶν κομμουνιστῶν συγγραφέων) πὸν ἐθεωροῦντο ὅτι ἀπέκλιναν πρὸς τὰ ἀριστερὰ κι ἐπλησίαζαν ἴσως τὸ σοσιαλισμό.

Φίλε, θέλω νὰ τελειώσω τὸ γράμμα αὐτό, τὸ ὑστερόγραφο σ' ὅτι ὡς τώρα σοῦ ἔχω γράψει σὲ ὄρες πὸν αἰσθανόμουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σου, σὲ εὐχάριστο τόνο. Μ' αὐτὸ ἄλλωστε θὰ κλείσω τὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῆς ζωῆς μου ὡς τὴν ὥρα, και θ' ἀκολουθήσω ἢ ἐπιστροφή σὴν πατρίδα κι ἕνα νέο κεφάλαιο, γραμμένο, καθὼς πιστεύω, με χαρακτῆρες πὸν καλά ξεκαθαρισμένους παρὰ πρῖν. Εἶναι ἀλήθεια ἄλλωστε πὸς, ἂν ὅλα πᾶνε καλά, αὐριο βράδυ θὰ βρισκομαι μαζί σας, νὰ μιλοῦμε πρόσωπο με πρόσωπο, νὰ ἀναπνεύουμε τὸν ἀέρα τοῦ τόπου μας, πὸν φτάνει ὡς ἐδῶ τεφρὸς ἀπὸ τις ἀναθυμιάσεις τῶν τυπογραφείων, ὅπου χαλκνεύεται τὸ ψεῦδος γιὰ νὰ μεταφερθῆ ἀπὸ τις στήλες τῶν ἐφημερίδων και τὰ κύματα τοῦ αἰθέρος σὲ τις τέσσερις γωνίες τῆς Ἀμερικῆς. Σοῦ εἶπα πὸν πάνω ὅτι γιὰ λίγο ἀκόμα θὰ κοιτάζω πρὸς τὰ πίσω, νὰ μὴ ξεχάσω τίποτε νὰ τὰ φυλάξω ὅλα, καλά ἢ κακά, γιὰτι ποτέ δὲ θὰ ἐπιστρέψω πιά, τὸ κεφάλαιο Ἀμερικῆ θὰ κλείσω γιὰ μένα και πρῖν νὰ γυρίσω τὴν τελευταῖα σελίδα και νὰ γράψω τὴν τελευταία λέξη θέλω νὰ κοιτάζω μόνο πίσω, ἀπὸ τις 9 τοῦ Σεπτεμβρίου πὸν πάτησα τὸ πόδι μου σὴν πόλη ὡς τούτη τῆ στιγμή πὸν συμπληρώνω τὸ τελευταῖο μου γράμμα. Νὰ τὰ πικνώσω ὅλα ὅσα ἔζησα, αἰσθάνθηκα και σκέφτηκα γιὰ ἐννιά μῆνες, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀνάλαφα περιπάτηματα σὲ Μανχάταν, τις πρῶτες ἐκείνες ἀναζητήσεις ἐνός νέου κόσμου πὸν γιὰ χρόνια περιμένα νὰ δῶ, ὡς τις πρῶτες ἀπορίες και τὰ πρῶτα ἐρωτήματα, τις ἀμφιβολίες και τὴν πρώτη συγκλονιστικὴ ἐντύπωση μέσα σὲ Χρηματιστήριο τῆς Οὐάλ Στρήτ, κι ὕστερα σὴν ἐναγώνια ἐκείνη προσπάθεια νὰ τεθῶνε τὰ σωστά ἐρωτήματα και νὰ βρεθοῦνε, ἂν βρίσκονται, οἱ σωστὲς ἀπαντήσεις. Τὰ ξενύχτια πάνω σὲ σωροὺς βιβλίων, τὰ περιδιαβάσματα σὲ μακρινὲς συνοικίες, ἢ ἀπληστη περιέργεια... Ἦτανε λίγος ὁ χρόνος, λένε. Μπορεῖ νάταν. Δὲν ἔξω πιά νὰ μετρῶ τὸ χρόνο καθὼς τὸν μετροῦσα ὡς πέρα. Μὲ τις μέρες, τις βδομάδες, τοὺς μῆνες, τὰ χρόνια. Τὸν μετρῶ τώρα με τις ἐμπειρίες και τις βιώσεις, γι' αὐτὸ και σοῦ γράφα σ' ἄλλα γράμματά μου πὸς αἰσθανόμουν νὰ γενοῦσα, γιὰτι ἔβλεπα νὰ στοιβάζονται μέσα μου τὰ χρόνια καθὼς ἐκόβονταν ἢ μὰ με τὴν ἄλλη οἱ ἀλυσίδες... Ὁ χρόνος εἶναι λίγος. Ἄκουσα γιὰ ἀνθρώπους πὸν ἀσπρίσανε τὰ μαλλιά τους σὲ μιά νύχτα. Εἶναι μὰ νύχτα λίγος χρόνος;

Κι οἱ εἰκοσιτέσσερις ὄρες πὸν μοῦ μένουν γιὰ νὰ κατεβῶ ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο και νὰ πάτησω τὸ χῶμα τῆς γῆς μας, εἶναι κι αὐτὲς λίγες; Μέσα σὴν ἀπειρη ροῆ τοῦ χρόνου, τίποτε δὲν εἶναι πολὺ.

Ὅμως δὲν θὰ κρατήσω τὸ λόγο μου και θὰ κοιτάζω μπροστά, πέρα ἀπὸ τὸ διάστημα τῆς μῆς μέρας και μῆς νύχτας, πέραν ἀπὸ ἕνα ταξεῖδι πὸν θὰ με μεταφέρει σὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὡς κάτω σὴν Μεσόγειο, σὴν ἄκρη τῆς. Τί θὰ με περιμένῃ ἐκεῖ; Θὰ τὰ βρῶ ἄραγε ὅλα ὅπως τ' ἄφησα; Ἀνόητη ἐρώτηση. Θὰ εἶμαι ἐγὼ καθὼς ἦμουν προτοῦ νὰ φύγω;

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΤΡΕΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

A. RIMBAUD

ΑΓΩΝΙΑ

Μπορεί συγχώρεση να πάση ή αγωνία με τις συνεχείς κι' αλληλοσυγκρουόμενες φιλοδοξίες μου — πώς ένα πλούσιο τέλος θα επανορθώσει χρόνια πτώχειας — Πώς μιάς ημέρας επιτυχία θα μās αποκοιμήση στην ντροπή της μοιραίας μας αδεξιότητας;

Ω δάφνες! διαμάντι! — Άγάπη! δύναμις! — πούσαστε πιδ ψηλά από κάθε χαρά και δόξα — από κάθε είδος, παντού — Δαίμονας, Θεός, — νεότη αυτής της ύπαρξης: του έαυτού μου!...

[Μπορούν] τὰ άτυγήματα της έπιστημονικής μαγείας και τὰ κινήματα της κοινωνικής αδελφωσύνης νάνα άγαπητά σαν την προοδευτική αποκατάσταση της άρχικής ειλικοίνειας; Μά ό βουκόλακας που μάς κάμνει ευγενικούς προστάζει να διασκεδάσουμε με ό,τι μάς άφήνει ή με ό,τι άλλο θα είμαστε πιδ άστειοι.

Βαδίζοντας πάνω σε πληγές από τον κουρασμένο άέρα και την θάλασσα· στα βάσανα, μέσα από την σιωπή των φονικών νερών και του άέρα· στο χείλος πών βασάνων που γελούν ειρωνικά, μέσα στην άπαίσια θορυβώθη σιωπή τους.

Η ΑΣΤΡΑΠΗ

Ό άνθρωπος μόχθος! αυτό είναι τδ έξεσπασμα που φωτίζει την άβυσσό μου που και πού. «Τίποτε δέν είναι μάταιον· προς την γνώση, κι' έμπρός!» κραυγάει ό σύγχρονος Έκκλησιαστής, που σημαίνει τον Καθένα. Κι' έν τούτοις τὰ πτώματα των κακών και των άκηρών άκόμη πέφτουν πάνω στις καρδιές των άλλων... Ά! γρήγορα, γρήγορα! εκεί κάτω πέραν από την νύκτα, εκείνες οι μελλοντικές, οι αιώνιες άνταμοιβές... θα τες άποφύγουμε;...

Τί μπορώ να κάμω; Ξέρω τί θα πη δουλειά· κι' έπιστήμη προχωρεί πολύ άργά. Έκείνη ή προσευχή καλπάζει κι' εκείνο τδ φώς γογγύζει... τδ βλέπω καθαρά. Είναι πολύ άπλό κι' ό καιρός είναι πολύ λεπτός· θα κάνουν χωρίς έμένα.

Έχω τδ καθήκο μου και θάμα ύπερήφανος γι' αυτό όπως και τόσοι άλλοι, αφήνοντάς το κατά μέρος. Η ζωή μου φθάρηκε. Έλάτε! ν' άπατήσουμε, να τεμπελιάσουμε, τί κρίμα! Και θα ζούμε διασκεδάζοντας όνειρευόμενοι τες μεγάλες μας άγάπες και τους φανταστικούς μας κόσμους, παραπονούμενοι και καυγαδίζοντας με τδ κόσμον τὰ έξωτερικά θεάματα, μ' έναν άγύστη, μ' ένα ζητιάνο, μ' ένα καλλιτέχνη, μ' ένα άλήτη — ένα παπά! Στο κρεβάτι της άρρώστειας μου, ή μυρωδιά του θυματού Ξαναγύρισε σε μένα τόσο δυνατή· φύλακας των άγιων άρωμάτων, έξομολογητής, μάστυρας...

Έδω άναγνωρίζω την σάπια μου άνατροφή. Τί μ' αυτό!...

Θά γίνω είκοσι χρονών, άν κι' άλλοι θα γίνουν είκοσι... Όχι, όχι! Αυτή τη στιγμή επαναστατώ ένάντια στο θάνατο! Η δουλειά φαίνεται κάτι τδ άσήμαντο στην περηφάνεια μου: ή προσοδσία πού έαυτού μου στο κόσμη θάταν μιά πολύ σύντομη δοκιμασία. Την τελευταία στιγμή θα κτυπήσω, δεξιά κι' άριστερά... Και τότε — Ω — φτωχή άγαπημένη ψυχή ή αιωνιότητα δέν θα χανότανε για μάς!

Μετ: ΑΙΓΛΗ ΘΕΟΧΑΡΙΔΟΥ

GIUSEPPE GERINI

Σ Α Π Φ Ω

Άστέρια του Φλεβάρη, κοιμείστε με
σ' αυτό τδ ψηλό μενεξεδένιο κρεβάτι
όπως ένα από σας, γυμνή και μόνη,
άλλά με τὰ μάτια που πάλλουν από άναμονή.

Μενεξεδένιο κρεβάτι για τὰ μενεξεδένια μαλλιά.

Θ' άνέβαινε και για μένα τή χαραυγή
ή άρμονία του φλογερού νυμφίου
να με ξεπνήσει,
κι' όλη να με καταπιεί, βυθισμένη
άκόμα γυμνή και μόνη
μέσ' στο φώς του θαμένου πρωϊνού.

Μετάφραση: ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ

ΤΑ ΑΡΧΟΝΤΟΣΠΙΤΑ

(δ ι ή γ η μ α)

Οι δουλειές μου άρχισαν να πηγαίνουν καλύτερα μόλις τέλειωσα τὸ Πανεπιστήμιο καὶ πήρα τὸ πτυχίο μου στὸ χέρι. Ἐνοιωθα κυρίαρχος πιά κι' ἔτοιμος νὰ δομησω γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ζωῆς. Βάδις δλοταχῶς στὴν ἐκπλήρωση τοῦ ὄνειρου μου, ποῦ γιὰ ἄλλους βέβαια δὲν φάνταζε σὰν κάτι σπουδαῖο, γιὰ μένα ὅμως καὶ μόνη ἡ σκέψη τῆς πραγματοποίησής του συγκλόνιζε τὴν ὑπαρξή μου.

Τὸ ὄνειρό μου ἦταν νὰ γίνω δικαστικός. Αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ ἀρχικὴ μου ἀπόφαση, ὅταν διάλεξα τὰ Νομικά, ἀλλὰ με τὸν καιρὸ με ὠδήγησαν ἐκεῖ οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς. Στὸ Πανεπιστήμιο μ' ἔφερε ἡ ἀγάπη στὴ σπουδὴ. Στὰ Νομικά μ' ἔφερε ἡ φιλοδοξία μου. Μιά καὶ σπουδαῖα με ὑποτροφία, ἡ ἐκλογή τῆς σχολῆς ἦταν μιὰ πολυτέλεια καί, ὅπως ἦταν φυσικό, προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τοῦ προστάτη μου. Δὲν ἤθελα ὅμως νὰ γίνω δάσκαλος, ποῦ ὅμως θά 'λγε ἄμεσα καὶ σίγουρα τὸ πρόβλημά μου καὶ θά 'βαζε ἕνα τέλος στὴν περιπέτεια αὐτὴ τῆς νεότητός μου. Μὰ ζητοῦσα κάτι παραπάνω ἀπὸ τὴν μετριότητα, ἔστω κι' ἂν ἔπρεπε νὰ παλέψω κάμποσο καιρὸ ἀκόμη.

Ἀπὸ τὸ πρῶτο κίβλος ἔτος πείστηκα πῶς χωρὶς πόρους δὲν γινόταν νὰ δικηγορησω ἢ νὰ γίνω πολιτικός. Οἱ συμφαιτητές μου εἶχαν σίγουρη τὴν κερδοφόρα τους, γιατί ἦσαν πλούσιοι ἢ κληρονόμοι ἐνὸς φτασμένου δικηγορικοῦ γραφείου με τὴν πελατεία του. Κι' ἐγώ, ὅπως πάντα, θά 'ξενα ἔξω σὲ κάποιο προθάλαμο, νὰ προσέχω νὰ μισογύρη ἢ πόρτα γιὰ νὰ γλυστορήσω μέσα. Ὅχι, οἱ φιλοδοξίες μου δὲν σταματοῦσαν ἐδῶ. Ξεκίνησαν χρόνια πρὶν, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἢ ἴσως καὶ πρὶν, ὅταν ἀκόμα φόραγα παπούτσια ποῦ τρίζαν καὶ ρούχα ἀπομεινάκια τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιάς. Τώρα μοῦ χρειαζόταν κάτι ἐντυπωσιακό, κάτι ποῦ νὰ ἤχη ὄμορφα καὶ κυρίως νὰ προκαλῆ τὸν σεβασμό. Δὲν ἄργησα νὰ τὸ βροῦ. Δικαστικός ἦταν ὅ,τι μοῦ χρειαζόταν. Ὁ δικαστικός πάντα προκαλεῖ τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκτίμησι καὶ εἶναι σὰν ἀρχοντας στὸν τόπο ποῦ διορίζεται.

Τὸ πρόβλημά μου τώρα ἦταν πῶς νὰ διορισθῶ, πῶς νὰ καταφέρω νὰ διορισθῶ χωρὶς μέσα, χωρὶς γνωριμίες, χωρὶς καμμιά ἰσχυρὴ ὑποστήριξη! Δὲν τὸ 'βαλα κάτω ὅμως οὔτε καὶ τώρα, ὅπως καὶ στὸ παρελθόν. Γνώριζα καλὰ τὴν τέχνη καὶ τὴν μισοῦσα. Ξανάφερα γύρω τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας καὶ τοὺς παρακάλεσα, τοὺς ἐκέτευσα, τοὺς κολάκεψα. Ἡ κολακεία σου ἐξασφαλίζει τὸν πρὶν σίγουρο τρόπο νὰ πᾶς μπροστὰ καὶ εἶχα ἰδιαιτέρη κλίση στὸ εἶδος. Πολλὲς φορές ἔτριξα τὰ δόντια μου γιὰ νὰ πνίξω τὴν ἀληθινὴ φωνή, ποῦ γύρευαν ν' ἀκούσουν τ' ἀφτιά μου νὰ βγαίνη ἀπὸ τὸ στόμα μου, μὰ, ἀντίθετα, ἔνοιωθα τὸ κακὸ μικρόβιο νὰ εἰσχωρῆ βαθειὰ στὸ αἷμά μου, ἀντὶ νὰ βγαίνη ἀπὸ τὸν ὄργανισμό μου, χωρὶς, ἀλλοίμονο, ἐλπίδα ἀποτοξίνωσης μιὰ κι' ἔβλεπα πῶς αὐτὸ γύρευε ἡ κοινωνία καὶ μέσα σ' αὐτὴν πάντα θά ζοῦσα. Ὅσο γιὰ τὴν ἀξιοπρέπεια, αὐτὴ ποῦ χρόνια καταπεζόταν ἀπὸ συνθήκες ποῦ δὲν τὴν ἄφηναν ν' ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν ὑπαρξή της, ἔνοιωσε ἀκόμη μιὰ φορὰ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης.

Παραμέρισα ὅμως ξανά τὰ ἐνοχλητικὰ αὐτὰ συναίσθηματα ποῦ ποτὲ δὲν μοῦ πρόσφεραν καμμιά ἐκδοῦληση παρὰ ἐνόχληση γιὰ τίς ἐπιδιώξεις μου. Κι' ἄφηνα ὅλες τίς ἀνώτερες ιδέες, ὅλα τὰ ἰδανικά ποῦ γνώριζα πῶς ὑπῆρχαν κάπου σ' ἕνα μέρος τῆς γῆς ποῦ δὲν τὸ εἶχα ἀνακαλύψει ἀκόμα. Τ' ἄφηνα νὰ παραμένουν στὸν προθάλαμο τῆς σκέψης γι' ἄλλα προσφορότερα χρόνια, ἂν ἐρχόντουσαν ποτὲ.

Τέλος, διορίστηκα εἰρηνοδίκης σ' ἕνα νησί.

—Ἦσουν τυχερός, μοῦ 'πε αὐτὸς ποῦ φρόντισε γιὰ τὸν διορισμό του. Διορίστηκες στὸ πρὶν πλοῦσο νησί τῆς Ἑλλάδος. Ποιὸς ξέρει, μπορεῖ νὰ κάνης τὴν τύχη σου ἐκεῖ, συνέχισε καὶ μοῦ μισόκλεισε τὸ μάτι.

Ἀντέδρασα πρὸς στιγμὴ, γιατί μοῦ 'παρνε τὴν κορυφὴ μου σκέψη. Ἡ ἀλήθεια ἦταν αὐτὴ. Αὐτὴ τὴ φορὰ ἔπασα τὴν τύχη νὰ με εὐνοῆ καὶ διορίστηκα σ' αὐτὸ τὸ ἀρχοντοῦσι, ὅπως ὅλοι τὸ ἀποκαλοῦσαν. Κι' ἔτσι ἄρχισα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κάτι καινούργιο καὶ συναρπαστικό καὶ συνάμα ἔσπερχνα πίσω μου μιὰ γιὰ πάντα ὅ,τι ἀποτελοῦσε τὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς μου μέχρι χθές.

Πρῶτ' ἂν' ὅλα ἔπρεπε νὰ διοχετεύσω τὸ συσσωρευμένο μου μίσος γιὰ τὴν κοινωνία σὲ κάτι πρὶν ἀποδοτικό, πρὶν χρέσιμο γιὰ τὴ νέα μου κατάσταση. Τίς ἀνήσυχές μου νύχτες νὰ τίς μεταβάλω σὲ ὄμαλές, χωρὶς ἐφιάλτες καὶ ἀγανάκτηση γιὰ μιὰ ἐποχὴ ποῦ πέρασε γεμάτη ἐξεντελισμούς καὶ ταπεινώσεις. Ὡς τώρα μισοῦσα ὅ,τι στοιχεῖο ἀποτελοῦσε τὴν κοινωνία, ἀκόμα καὶ τὸ αἶμό μου, ἀλλὰ πάνω ἂν' ὅλα τὴν φιλανθρωπία, με τοὺς διάφορους τύπους της, ποῦ καμάνονταν νὰ κρύψουν τὴν ἐπίδειξη κάτω ἀπὸ ἀληθινὴ ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον. Ἰσως νὰ 'ταν τὸ μόνο γνήσιο συναίσθημα ποῦ ἔκρυβα μέσα μου καὶ ἔνοιωθα ἀληθινὴ μανία σὰ θημόμουνα τὸ προστατευτικό τους ὕψος με τὴν συγκραταβατικὴ ἔκφραση ποῦ πλανιέται μόνη στὴν ἱκανοποιημένη μορφή.

Τώρα όμως όλα αυτά πάνε. Είχα τὰ ίδια συνασθήματα πού έχει ένας κατακτητής μπροστά στην κουρσεμένη πόλι. Είχα πετύχει τὰ σπουδαιότερα και ακόμα ξεκινούσα για τὸ πῶς πλοῦσιο νησί τῆς Ἑλλάδος. Ἡ λέξη «πλοῦσιος» με συγκινούσε ιδιαίτερα. Ὅλη μου ἡ κοσμοθεωρία, όλα τὰ άτομικά μου ιδανικά ἀπὸ καιρὸ συνοψίζονταν σ' αὐτὴ τὴ λέξη, «πλοῦσιος». Καὶ τί δὲν θάδυνα νὰ γινῶμαι! Στὰ ὄνειρά μου, πού ἀπὸ καιρὸ εἶχαν φτηνίσει, ἔβλεπα μὲ πόθο μέγαρα και λιμουζίνες, τύπους γνήσιους ἀρχοντικούς, πού συνομπάρουν ἀβίαστα και φυσικά και ζοῦν τὴν ζωὴ μὲ πέτοια ἀνεση και σιγουριά πού πιστεύεις πὼς φτιάχτηκε ειδικὰ γι' αὐτούς. Περισσότερο μὲ συγκινούσε ἡ γνήσια ἀριστοκρατία μὲ τὰ διακριτικά της, μὲ τοὺς γερούς τίτλους ιδιοκτησίας τοῦ πλοῦτου. Θαύμαζα τίς οἰκογένειες μὲ τὴν παράδοση και μὲ κείνο τὸν πλοῦτο πού μὲ τὰ χρόνια αὐξάνει χωρὶς οἱ ἴδιοι πὰ νὰ τὸ ἐπιδιώκουν.

Μόλις ἀναμάλησα πὼς ὑπῆρχε και στὸν τόπο μας μιὰ τέτοια τάξη τάχθηκα ἀμέσως, μὲ τὴ φαντασία μου, μὲ τὸ μέρος της. Ἀντιπαθούσα τὴ μεσοία τάξη, πού στὸ παρελθὸν μὲ εἶχε βασανίσει και ἀκόμη γιατί πίστευα πὼς δὲν ἀπείχα πολὺ ἀπ' αὐτὴν και ὅτι αὐτομάτως ἔμπαινα στοὺς κόλπους της. Ποθοῦσα αὐτὴ τὴν ἄλλη, τὴν ξεχωριστὴ ποιμοίαζε σὰν κάτι τὸ ἀπιαστο. Βέβαια τὰ χρόνια περνούσαν και τὰ ὄνειρα παραμέναν ὄνειρα, οὔτε ποτὲ κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τύπους τῶν ὄνείρων μου φάνηκε στὴ ζωὴ μου. Ἐγὼ βιάδιζα τὸν ἴδιο δρόμο, ἀπὸ χρόνια χαραγμένο, και κείνοι ζοῦσαν και χαϊρόντουσαν τὴν ζωὴ, ἀδιάφοροι για τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς πτωχοῦ διαδόλου πού διψοῦσε για τὴν παρουσία τους στὴ ζωὴ του. Καὶ τώρα ἡ τύχη μου χαμογέλασε. Πήγαινα νὰ τοὺς συναντήσω στὴ κοιτίδα τους. Ἐφοπιστές και μεγαλέμποροι ἦσαν οἱ περισσότεροι κάτοικοι τοῦ νησιοῦ πού, ἐνῶ τὸν περισσότερο καιρὸ ταξιδεύουν ἢ ζοῦν στὰ σπίτια τους στὸ ἔξωτερικό, ἐπιστρέφουν στὸν τόπο τους για νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι και καμμιά φορὰ τὸ Πάσχα ἢ μερικοὶ και ὅλη τους τὴ ζωὴ, ἀπόμαχοι τῶν μεγαλύτερων κοσμικῶν κέντρων και τῶν δαπανηρότερων ἀπολαύσεων.

Αὐτὸ ἀρχισε νὰ δίνει ὑπόσταση στὰ ὄνειρά μου. Τώρα τὸ ὄραμα ἀχνόφεγγε και μού φώτιζε τὴν πορεία μου και τὸν ἀντικειμενικό μου σκοπὸ. Νὰ γίνω πλοῦσιος! Ἀπὸ καιρὸ εἶχα συνειδητοποιήσει ὅτι θὰ ἔφθανα στὴν ἐπιδίωξή μου μ' ἕνα πλοῦσιο γάμο. Καὶ αὐτὸ ἔγινε ὁ τελικός σκοπὸς τῆς ζωῆς μου. Μιὰ γερὴ προικα!

Ἀπὸ τὴν πρώτη ματιὰ πού ἔρριξα στὸν τόπο πού βρέθηκα κατάλαβα πὼς ἦταν ὅ,τι ζητούσα. Ἐπῆρα τὰ χέρια μ' εὐχαρίστηση και συγχάρηκα τὸν ἑαυτό μου. Ἐδῶ και χρόνια ἦταν ὁ μοναδικὸς μου σύντροφος. Ἦμουν πάντα κλειστός και σιωπηλὸς γιατί μὲ δίδαξε ἡ ζωὴ ὅτι ἡ ἔξωστρέφεια δὲν συμφέρει στοὺς πτωχοὺς. Σὲ μένα ταίριαζε μόνο ἡ δράση, μιὰ δράση ἐσωστρεφῆ μὲ ἐπικεντρο τὸν ἑαυτό μου. Σιγὰ-σιγὰ ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους και ξεπέρασα ὅλες τίς συμβατικές καταστάσεις πού δημιουργοῦνται μὲ τὴ συναναστροφή τους. Ἐγίνα μισάνθρωπος και αὐτὸ ἦταν ἡ φυσικὴ συνέπεια τῶν ὄνείρων πού ἔπλαθα. Περιορνούσα τοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξης μου διότι δὲν μὲ ικανοποιούσαν πὰ. Οἱ τῆροι τους, ἡ συμπεριφορὰ τους ἦσαν ἀσυμβίβαστα μὲ ὅ,τι πὰ μὲ συγκινούσε. Ὀνειρευόμουν ἀποκλίσεις, χειροφίληματα, φυσιογνωμίες ἀπαθείς ἀπὸ τὴν σιγουριά τοῦ πλοῦτου, πρόσποπα λεπτά, φίνα, ἐναισθησίες, φυσικὲς κινήσεις μὲ ἀνεση δοσμένες, ὑπάρξεις πού ἀγνοοῦν τὰ συμπλέγματα γιατί κανενὸς εἶδους κατασκέψεις δὲν τοὺς τὰ δημιουργοῦσαν.

Ἡ πολιτεία εἶχεν ὁμορφιὰ λίγο ξεπερασμένη. Φάνταζε παλιὰ και ἐπιβλητικὴ καθὼς ἔβγαινε ἀπὸ τὴ θάλασσα. Μὲ ὑποδέχτηκε θλιβερά. Ἐγὼ και νοτισμένη ἀπὸ μιὰ ἐλαφριὰ πύχνη ξεπρόβαλε στὴ φαντασία μου σὰν σὲ ὄνειρο. Μιὰ ψηλὴ μονότονη βροχή και ὁ σκοτεινὸς οὐρανὸς τῆς ἔδιναν μιὰ ἀδιόρατη θλίψη και ἕνα τόνο μελαγχολίας. Κι' ἡ θάλασσα ἔσπαζε στὰ βράχια τῆς παραλίας μ' ἕνα ὑπόκαφο χαμηλὸ κύμα πού ἔπεφτε πρὶν ὑψωθῆ και ἀπλωνότανε στὴν ὑγρὴ ἐπιφάνεια. Ἡ θεὰ τῆς θάλασσας μού ἔφερε ἀνατριχίλα, ἦταν ἡ μόνη της μορφὴ πού ἀντιπαθούσα, πρασινωπὴ μὲ μιὰ μουντὴ ἀπόχρωση πού ἔσποῦσε σ' ἕνα ἀφρό σκούρο σὰ βρώμικο. Ἀπόδιωξα τὴν κακὴ ἐντύπωση και βάλθηκα νὰ ἐνθουσιάζομαι μὲ τὸ παραμικρὸ πού ἔβλεπα. Γενικὰ ἡ ἀτμόσφαιρα μ' ἄρεσε. Τὴν γύρευα ἔτσι, τὴν ἐπεδίωκα ἔτσι. Ἀρχοντικὴ, ἐπιβλητικὴ, ἀπαθητικὴ, πλοῦσια.

Ἐκανα ὄρο μυστικὸ ὅτι ἐδῶ θὰ ἴμενα για πάντα και μὲ τὰ ὄνειρά μου ἐκπληρωμένα. Τὸ ξενοδοχεῖο πού κατέλυσα ἦταν ἄλλιο.

—Ὁ λόγος εἶναι πὼς δὲν ἔρχονται πολλοὶ ξένοι, μού ἐξήγησε ὁ προκατὸς μου. Δὲν ἔχει τουρισμὸ τὸ νησί, συνέχισε, γιατί ἀπὸ τὴν μιὰ οἱ κάτοικοι εἶναι φυσικά τους ἀφιλόξενοι, ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν τοὺς νοιάζει. Οἱ πτωχοὶ ταξιδεύουν μὲ τὰ καράβια τῶν πλουσιῶν και οἱ πλοῦσιοι εἶναι κλεισμένοι στὸν ἑαυτό τους και σ' ἕνα πουριτανισμό πού τὸν ἀνακαλύπτουν μόνον ὅταν φτάνουν στὸ νησί τους.

—Εἶναι ἀλλόκοτοι ἄνθρωποι, μού ἐξήγησεν ὁ ἀστυνόμος. Ζοῦν πῶς πολὺ στὸ παρελθὸν παρὰ στὸ παρόν. Τὰ σπίτια τους εἶναι σωστὰ παλάτια, γιατί ἔχουν μαζέψει ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον πανάρχαιες ἀντίκες και κυκλοφοροῦν ἀνάμεσά τους μόνοι, ιδιοκτῆτες και κατακτητές. Δυσπιστοῦν στὸν ξένο και ἔχουν μιὰ ὑπερηφάνεια πού μοιάζει σὰ νὰ συντηρῆ τὴν ὑπαρξὴ τους.

Ρώτησα πού σύχναζαν. Μοῦπαν πὼς τὸ μόνο μέρος πού θὰ μπορούσα νὰ τοὺς συναντήσω ἦταν ἡ ἐκκλησία, ἀν πήγαινα συχνὰ, γιατί κι' ἐκεῖ δὲν ἦταν τακτικοί. Ἀρχισα ἐγὼ νὰ συχνάζω στὴν ἐκκλησία, ἕνα τόπο πού ἀπὸ καιρὸ εἶχα πάρει νὰ ἐπισκέπτομαι, γιατί εἶχα πει-

σθή στο παρελθόν ότι συνηγορεί στην αδικία της πολιτείας. "Εβλεπα τὰ ἄδεια τους στασίδια πού ἔγραφαν τὰ οἰκονομικά τους ὀνόματα ἐπάνω καί ἀναστένιζα μέ προσμονή, πού μέ τὸν καιρὸ ἔγινε ἀνυπομονή.

Ἡ κοινωνική μου ζωὴ ἦταν μηδαμινή. Δὲν πῆγαινα πουθενά, δὲν εἶχα καμμιά σχέση με τοὺς ἄλλους δημοσίους υπαλλήλους καί στὴ λέσχῃ μας δὲν πάτησα ποτέ. Ἦταν καί μιὰ τάξη ἐμπόρων καί κτηματιῶν εὐκατάστατων πού προσπαθοῦσε νὰ με προσεγγίση, ἀλλ' οὐδέποτε τοὺς ἔδωσα σημασία, οὔτε ἀνταποκρίθηκα στὰ καλέσματά τους γιατί εἶχα στραμμένο τὸ βλέμμα μου ἄλλου, χωρὶς ὅμως μέχρι τούτῃ τῆ στιγμῆ καμμιά ἀνταπόκριση νὰ μοῦ ταράξη τὴν ρουτίνα τῆς προσμονῆς πού ἐπέβαλα στὸν ἑαυτό μου.

Τὴν μο ἀχική μου ζωὴ τῆς ἡμέρας τὴν συμπλήρωνε ἕνας ρομαντικὸς περίπατος τῆ νύχτα. Τὴν ἡμέρα ἦμουν ἕνας ἀπλὸς παρατηρητῆς τῆς ζωῆς καί τὸ βράδυ ὁ πρωταγωνιστής. Τῶκανα συνήθειά μου κάθε νύχτα, ὅταν τὸ νησί ἐπεφτε στὸ λήθαργό του, νὰ βγαίνω. Ἐπαίρνω τὸ στενὸ δρομάκι, πού ὠδηγοῦσε ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο μου στὸ λιμάνι. Ἀπὸ κεῖ ἔξοδα καί βρισκόμουν σ' ἕνα φαρδὸ ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο πού ἔβγαζε σ' ἕνα στενότερο, πού ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸν στόλιζαν βράχοι ἄμορφοι καί μυτεροὶ κ' ἀπ' τὴν ἄλλη ἰσοδοάφνες. Λίγο ἀκόμα κ' ἄρχιζαν τὰ μεγάλα σπίτια. Βρισκόντουσαν μακριὰ ἀπὸ τὸν δρόμο. Ἡ μιὰ τους πλευρὰ βρεχόταν ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἦσαν χτισμένα πάνω στοὺς βράχους, ἀπ' τὴν ἄλλη ἀπλωνόταν ἕνας τεράστιος κήπος πού ἔφτανε μέχρι τὸ δρόμο με τὶς ἰσοδοάφνες. Τὰ σπίτια φάνταζαν με τὸν τεράστιο κ' ἐπιβλητικὸ ὄγκο τους σὰν ἄμορφοι γίγαντες μέσα στὸ σκοτάδι καί, ἀλλοίμονο, τόσο ἀπόστα. Ἦσαν μεγάλα, πολυτελῆ καί με ἀδρές γραμμές. Σὰν τὰ βλεπε, σὲ ἀπωθοῦσαν. Οἱ ιδιοκτήτες τους τοὺς εἶχαν μεταφέρει αὐτοῦσια τὴν προσωπικότητά τους. Πάντοτε πίστενα στὴ συμμετοχὴ τῶν πραγμάτων στὴ ζωὴ μας κ' ἀκόμα στὴν ἀλληλεπίδραση πού ἐξασκεῖται μετὰ τῶν ἀνύχων καί τῶν ἀνθρώπων. Τὰ σπίτια τούτα τὰ βλεπα ἀπ' ἔξω ἀπόστα καί μεγαλοπρεπῆ, μέσα τὰ ζοῦσα μελαγχολικὰ καί ὄνειροπόλα. Τὰ κηκλιδώματά τους ἦσαν πανύψηλα καί μάταια πάσκιζαν τὰ ἀναοριχητικὰ νὰ τὰ καλύψουν. Κατέληγαν σὲ αἰχμηρὲς μύτες τοξοειδεις καί καθὼς ἡ κλίση τοῦ ἐδάφους ἀνέβαινε, ἔδειχναν νὰ καλύπτον τὰ σπίτια. Συλλογίζομουν με κάποια ἀπορία, τί κόσμος ζῆ στὴν Ἑλλάδα καί τὸν ἀγνοοῦμε. Φανταζόμουν τὸ νησάκι αὐτὸ στὸ χάρτη σὰν μιὰ κηλίδα, ἕνα τίποτα, καί στὴ ἀπεραντωσὴν τοῦ κόσμου μικρότερο κ' ἀπὸ μιὰ σταγόνα κ' ὅμως ἐδῶ μέσα βασιλευαν δυναστείες, ἄνθρωποι πού κουβαλοῦσαν μαζί τους μιὰ μοῖρα διαφορητικὴ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καί πού ἔκαναν μόνο με τὴν ὑπαρξή τους τὴ ζωὴ ἐνὸς ὄνειροπόλου ν' ἀλλάξη τροχιά. Ὁ περίπατός μου κατέληγε στὸ λιμάνι τους, ἕνα λιμάνι μικρότερο καί ὠραιότερο ἀπὸ τὸ κεντρικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, γιομάτο κόττερα ἀπὸ τὰ πολυτελέστερα τοῦ κόσμου. Οὐ μόνον τὰ λόγια τοῦ ἐσιτάτορα: «Οὔτε ἔξορουμε πότε ἔρχονται, οὔτε ἔξορουμε πότε φεύγουν, κάνουμε καί χρόνια νὰ τοὺς δοῦμε. Ταξιδεῖδουν με τὰ κόττερά τους πού κάθε ἕνα ἀπ' αὐτὰ κοστίζει μιὰ δλόκληρη περιουσία». Οἱ ἄρχηγοὶ τῆς οἰκογενείας συνήθως λείπανε καί μαζί καί οἱ νεαρὸι βλαστοί. Πάντως τὰ σπίτια αὐτὰ ποτέ δὲν μένανε ἄδεια. Συγγενεῖς, πού δὲν μπορούσαν νὰ ζήσουν στὸ ἔσωτερικὸ, μερικὲς γεροντοκόρες ἀδερφές, παλιοὶ γλεντζέδες κ' ἀπόμαχοι Δὸν Ζουὰν καί, τέλος, μερικοὶ νεαρὸι μπλαζὲ ἢ νεαρὲς πρόωρα κουρασμένες πού περνοῦσαν λίγο καιρὸ ἐκεῖ κινηγόντας ἢ φαρειόντας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡλικιωμένους εἶχαν γίνε φυτοφάγοι ἢ γίγγκι καί οἱ λὸζες τους φτάσανε μέχρι τοὺς ἔξω ἀπὸ τοὺς ὑπέρητες τους καί συζητιόνταν με περιφρόνηση. Μόνο σὲ μένα ἔκαναν ἐντύπωση αὐτὰ καί με προκαλοῦσαν εὐνοϊκά.

Κάποια μέρα ἦμουν στὴν παραλία. Ἦταν μέρα πού δὲν ἔρχόταν καράβι. Βόλταρα στὴν ἔρημη ἀκτὴ, ὅταν εἶδα μ' ἔκπληξή μου νὰ λικνίζεται ἕνα κῆτασπρο σκάφος με κατεύθυνση πρὸς τὸ λιμάνι. Σὲ λίγο ἄκουσα τὴν σειρήνα τοῦ πλοίου.

—Εἶναι τὸ κόττερο τοῦ ἐφοπλιστῆ Λορέδου κ' ἔρχεται νὰ δῆ τὸν Δήμαρχο μας πού εἶναι φίλοι ἀπὸ παιδιὰ, μοῦ ἐξήγησαν ἀδιάφορα κάτι περαστικοί.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν συνηθίσει στὴν ἐπίδειξη αὐτῆ τοῦ πλοῦτου πού ξετυλιγόταν μπροστά στὰ μάτια τους καί δὲν τοὺς ἔκανε μιὰ ἐντύπωση.

Καί ὁ καιρὸς περνοῦσε. Στὴ δουλειά μου ἦμουν καλὸς καί συνεπής. Στὶς σχέσεις μου συγχαρημένους καί στὰ ὄνειρά μου ἀνυπόμονος πιά. Ἦμουν ἕνα χρόνον ἐκεῖ καί δὲν εἶχα κάνει καμμιά πρόοδο στὶς ἐπιδιώξεις μου.

Στὴ σκέψη μου οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ φαντάζουν σὰν ὑπεράνθρωποι, σὰν ὑπερόσσημα ὄντα πού τοὺς ἔδινε τὸ σκοτισμένο μου μυαλὸ ἀπῆθανες διαστάσεις.

Τέλος μιὰ Κυριακὴ δύο στασιδία ἔφυγαν. Ἦταν ἕνα ἡλικιωμένο ζευγάρι. Ζήτησα περισσότερες πληροφορίες καί ἔμαθα πὼς εἶχα ἀπέναντί μου τὸν ἐφοπλιστῆ Μαλτέζο, πλουσιώτατο καί ἐκκεντρικὸ.

—Ἴσως ὁ πλουσιώτερος ἀπ' ὅλους, μοῦ 'παν.

Εἶχε τὴ φήμη στεγνοῦ καί στυφοῦ ἀνθρώπου καί, καθὼς τὸν παρατηροῦσα, διέκρινα τὴν ὑπεροφία σὲ κάθε του κίνηση. Πῶς νὰ ἐκπορθήση κανεὶς αὐτὸ τὸ φροῦρο! Κοίταξα τὴν γυναῖκα του. Ἄκοιμη καί με τὴν ἐξεζητημένη ἐκείνη ἀπλότητα πού κάνει πὸ φανερὴ τὴν παρουσία τοῦ πλοῦτου. Γριά καί ρυτιδωμένη με ψηλὸ μέτωπο, πού τῆς ἔδινε ἀνάστημα καί

υπεροψία, και με δόλολευκα μαλλιά δεμένα αφρόντιστα σ' ένα κότσο, ξδινε την εντύπωση γυναικάς κουρασμένης και από την φύση της αρνητικής. Βάλληκα να την παρατηρώ. Ούτε ένα κόσμημα δέν είχε πάνω της, τίποτα το εντυπωσιακό, κανένα σημάδι του πλούτου της. Αντίθετα, ήταν άνεμελα ντυμένη και όπως μου πέρασε πρὸς στιγμή απ' τὸ νοῦ, σκέψη πού την απόδιωξα άμέσως, όχι πολύ καθαρή. Πλησίασα στὰ στασίδια.

Πάσκινα να βρω ένα τρόπο να τους συστηθῶ. "Ηθελα άπωσθήποτε να τους πιάσω κουβέντα. Άλλά πῶς; Κανείς απ' ὄσους γνώριζα και ήταν εκεί τριγύρω δέν πούς ἤξερε προσωπικά. Κι' αὐτοί, ψυχροί και αδιάφοροι στὰ γύρω, δείχναν σά να 'χαν ἤδη ξεαρθῆ σ' άλλους κόσμους. Προσενχόμενα θεριά για πρώτη φορά στη ζωῆ μου να δοθῆ μιὰ εὐκαιρία να τους πλησιάσω. Ἡ φαντασία μου δούλευε. Φαντάσθηκα για μιὰ στιγμή να κτυπῶ τὸ μπρούτζινο χερσὺλι τῆς πόρτας πού θύμιζε κεφάλι λιονταριοῦ κι' ὕστερα την βαρεία σιδερένια πόρτα να ὑποχωρῆ για να περάσω ἐγὼ σάν ἴσος πρὸς ἴσον. Οἱ σκέψεις μου είχαν πάρει τὸν κατήφορο. Γινόμουνα άνόητος. Παρακαλοῦσα να τῆς πέσουν τὰ γάντια τους κι' ἐγὼ να σπεύσω να τὰ σπρώσω. Τίποτα τέτοιο δέν συνέβη και τους εἶδα να ἐγκαταλείπουν την ἐκκλησία με την υπερποτική τους μεγαλοπρέπεια, χωρίς βέβαια να ὑπομιάζονται τὸ δρόμα πού παιζόταν στη διχὴ μου ψυχῆ ἐξ αἰτίας τους. Ἐκίανα ἀπεγνωσμένες προσάθειες ἔστα και την τελευταία στιγμή. Προσάθησα να κάνω τὸν ὑπνωτιστῆ και να ἐπικοινωνῶ με τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς ἀντυπαθητικῆς γριᾶς πού, παρ' ὄλο τὸ σεβασμὸ πού τῆς ἔτρεφα, ἐνδόμυχα την ἔβρισκα ἀφόρητα ἀνυπαθητικῆ. Πάλευνα μέσα μου να την κάνω να στρέψῃ τὸ κεφάλι της πρὸς τὸ μέρος μου, μὰ μάταια.

Ἐφυγαν, ὅπως ἤλθαν, ἀθόρυβα κι' ἐγὼ ἔμεινα να τους παρατηρῶ ἔχοντας πλήρη ἐπίγνωση πῆς γελοιοτήτάς μου. Τὸ αὐτοκίνητό τους διέσχισε τὸ δρόμο και ἔμεινα να τους παρατηρῶ ἀκόμα ὅπου καὶ ἄθνηκε στη γωνιά τοῦ δρόμου. Και τότε μόνο πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου κάτι πού την πρώτη στιγμή δέν τὸ 'χα προσέξει. Τὸ αὐτοκίνητό τους ήταν πολὺ παλιό, ἴσως ἀπὸ τὰ πρῶτα μοντέλλα τῆς Μερσεντές. Θυμήθηκα ὅτι είχε ἀληθινὸ πάθος για συλλογῆ παλαιῶν ἀντικειμένων. Κάποιος μοῦπε ὅτι ήταν παγκόσμια γνωστὸς συλλέκτης και ὅτι τὸ σπίτι του ήταν σωστὸ μουσεῖο. Και τότε μοῦ κατέβηκε ἡ ἰδέα, μιὰ θαυμασία ἰδέα! Θυμήθηκα μιὰ παλιά πῖπα πού εἶχα. Την εἶχα ἀποκτήσει σὲ μιὰ περιπλάνησή μου στὸ Μοναστηράκι. Σύχναζα σὲ κείνες τῆς τρύπες πού πουλοῦσαν πράγματα ἀπὸ παλιά ἀρχοντικά. Τρύπωνα με δέος και ξαναῶουσα τῆς στιγμῆς τους και τὸ μεγαλεῖο τους τὸ περασμένο. Χρόνια τὰ θαύμαζα, ἀλλὰ ήταν ἀπρόσιτα για τὸ βαλάντιό μου. Και μιὰ μέρα εἶδα την πῖπα. Ήταν ἀπὸ ἔβενο με στολῖδια ἀπὸ φίλντισα. Ήταν πραγματικά ἕνα ὡραῖο πρᾶγμα, ἀπὸ την πρώτη στιγμή με είχε μαγέψει, ἀλλὰ τὰ πενηχρά μου οικονομικά δέν ἴφρωναν τέτοιες πολυτέλειες. Ὁ καταστηματάρχης εἶδε τὸ ἐνδιαφέρον μου και ἔσπευσε να με πληροφόρησῃ ὅτι ήταν ἡ πῖπα τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστρια. Δέν τὸν πίστεψα. Ἄπ' την μακρόχρονη θητεία μου στὰ παλαιοπαλαιοῖα εἶχα βρεῖ πολλές πῖπες τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου ἢ τοῦ Φωαγιάνσκου Ἰωσήφ, την φουσανάελλα τοῦ Κολοιζοβῶνη και ἀρκετὰ κροινία ἁγίων. Ἡ πῖπα ὅμως αὐτῆ μ' ἄρεσε πολὺ. Ήταν πραγματικά ὁμορφη με παρσστάσεις ἀπὸ τῆ Γαλλικῆ Ἐπαναστωση και σὸ κάτω μέρος ἀπὸ τὸ χερσὺλι της ήταν γραμμένο τὸ ἔμβλημα Liberté, Egalité, Fraternité. Τέλος, ὕστερα ἀπὸ πολλὴ σκέψη και πολλὴ οικονομία, την ἀπέκτησα. Και τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσο καιρὸ, να πού μοῦ φαινόταν χρήσιμη.

Πῆρα γρήγορα την ἀπόφασή μου. Ἐγραφα στην Ἀθήνα και μοῦ την ἔστειλαν και ἀπὸ τότε ἔπαισε στέκι στην ἐκκλησία. «Κάποτε θὰ ξαναφανοῦν», σκεφτόμουνα. Και φάνηκαν. Μιὰ Κυριακῆ ἢ παλιὰ Μερσεντές ἔκανε την ἐμφάνισή της κι' ἤρθε και στᾶθηκε στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας. Τὸ ζεύγος ἔπιασε τῆ συνηθισμένη του θέση στὸ στασίδι με την ἴδια παγερῆ ἀξιοπρέπεια, ὅπως και την ἄλλη φορά. Ἐκείνη μακρυνῆ ὅπως πάντα κι' ἔκεινος αὐστηρὸς και ἀπόστατος.

Σ' ὄλη την διάρκεια τῆς λειτουργίας σχεδίαζα πῶς να τους πλησιάσω. Τὸν ὑπνωτισμὸ τὸν ἐφάρμοσα ξανά χωρίς καμμιὰ ἐπιτυχία. Ὅλη την ὥρα σκεπτόμουνα να βρω τρόπο να τους πλησιάσω, ἀνώδυνα, χωρίς κι' ἐγὼ να θιγῶ. Ἄλλὰ σκόλασε ἡ ἐκκλησία κι' ἐγὼ ἔκίνα σχεδία ἀκόμια. Την τελευταία στιγμή ὅμως ἠρέμισα, πῆρα την ἀπόφασῃ ὁπωσθήποτε να φθάσω στὸ σκοπὸ μου. Ἡμουνα πάντα θαρραλέος, θρασὺ μ' ἔλεγαν οἱ συμφοιτητές μου. Ἐτσι στᾶθηκα μπροστὰ τους καθὼς ἔβγαιναν.

—Συγγνώμη, κῆριε, τοῦπα, και τοῦ ἔτεινα τὸ χέρι. Ὀνομάζομαι Γεώργιος Παπαδόπουλος και εἶμαι δικαστικός.

Δέν τὸν προσάδῶρισα τὸν βαθμὸ μου, συγχρόνως τοῦ ἔτεινα και την κάρτα μου. Με κοίταξε ἀδιάφορα, στὸ βάθος τῶν ματιῶν του δῆκρινα κάποια ἐκπληξη πού δέν την ἄφηνε να φανῆ. Ἄν ήταν κάτι πού θαύμαζα στους ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς τάξης ήταν αὐτῆ ἡ θαυμαστῆ αὐτοσυγκράτηση. Ἡ γυναίκα του κοντοστᾶθηκε κι' αὐτῆ χωρίς να δείχνῃ πῶς την ἐνδιαφέρει ἡ συνομιλία.

—Χαίρω πολὺ, μοῦ ἀπάντησε με μεγάλη εὐγένεια κι' ἕνα ἑλαφρὸ ὑπομειδῖαμα, πού χάθηκε ἀμέσως, και ἀπέφυγε την χειραψία.

“Τοτετρα από λίγη σκέψη πήρε την κάρτα μου. Προχώρησα στην κουβέντα μου κάπως βιαστικά και λίγο αποθαρρημένος.

—Ξέρετε, κύριε, συνέχεια, είμαι συλλέκτης παλαιών αντικειμένων. ‘Από χρόνια γυρίζω στα παλαιοπωλεία και αγοράζω πράγματα παλαιά και εκλεκτά. ‘Εδώ ξφερα μόνο μιὰ πίπα. Δέν την έχω χρονολογήσει ακόμα, μήπως θά μπορούσατε νά με βοηθήσετε έσεις;

Γιά μιὰ στιγμή δέν είπε τίποτα. σάν νά σκέφθηκε λίγο, και ή φυσιογνωμία του άρχισε σιγά-σιγά ν’ αλλάξει, πήρε πò ενδιαφέρον, έλαμψε γιά μιὰ στιγμή, και σταθεροποιήθηκε τέλος σέ μιὰ πò ζωηρή έκφραση, έδειχνε τώρα άνθρωπινότερος. Μούπε άπροσδόκητα και με κάποια ειρωνεία στή φωνή, πò μού φάνηκε φιλική, σπάζοντας συγχρόνως τὰ χείλη του σ’ ένα έλαφρò χαμόγελο.

—Βλέπω πòς έχουμε την ίδια λόξα.

Σκέφτηκε πòς τò φρούριο κλονιζότανε, ίσως και νά ‘περτε, δέν είχα όμως σιγουριά. Οί παροδικές στιγμές, είχα πεισθή άπ’ την μακρόχρονη πάλη μου άπò τή ζωή, δέν έξασφαλίζουν την μονιμότητα. ‘Ανάμενα ώστόσο με έλπιδα την άπάντηση. Δέν άρχισα νάρθή.

—Θέλω πòλν νά σάς βοηθήσω, πòλν θάναι και δική μου εύχαρίστηση, αλλά αύριο φεύγω γιά λίγους μήνες. ‘Όταν έπιστρέψω, θά σάς είδοποιήσω.

Καμμιά χειρονομία δέν συνώδεσε τὰ λόγια του και συνάμα προχωρούσε πρòς τò αυτοκίνητο. ‘Εγώ άσιολουθούσα χωρίς μεγάλη εύχαρίστηση τὰ βιαστικά του βήματα. Έίχαμε φθάνει στ’ αυτοκίνητό του. ‘Ο σωφρò είχε άνοικτή την πόρτα και στεκόταν με τò πλήκτρο στò χέρι. Μού φάνηκε σά νά με κοιτούσε συγκαταβατικά, σά νά με ειρωνευόταν. Είχα την αίσθηση πòς όλοι τριγύρω με κοιτούσαν κοροϊδευτικά. Με χαϊρέτησε με μιὰ κίνηση τού κεφαλιού και μπήκε στò αυτοκίνητο. ‘Εγώ βιάστηκα νά έξαφανιστώ, γιατί δέν άνεχόμιον ν’ άντιπάρω κανένα βλέμμα πòν νά παρακολούθησε αυτή τή σκηνή. Τὰ συναισθήματά μου ήσαν άκωθόρυστα. Δέν θάξφερα πιά νά πώ άν την ήθελα αυτή την συνάντηση. Δέν μπορούσα νά παρατηθώ όμως τόσο γρήγορα άπò τὰ όνειρά μου και ύστερα άπò σκέψη πολλών ήμερών κατέληξα πòς δέν είχω λόγους νά είμαι δυσαρεστημένος. ‘Ο άνθρωπος στήν άρχη με άντιμετώπισε σάν άγνωστο, πòν τού άποτείνει τόν λόγο και, τέλος, σάν πείσθηκε ότι είχε νά κάνει με συλλέκτη, μού πρότεινε συνάντηση. Και άπò τότε άρχισε ή άναμονή.

Πέρασαν μήνες άρκετοι και τέλος έμαθα πòς ήρθε. ‘Απò ώρα σέ ώρα περιμέναι την πρόσκλησή του πòν δέν ερχόταν. ‘Ισως νά τò ξεχασε, σκέφτηκα, αλλά δέν έπαυσα πιά τò θάρρος νά τού τò υπενθυμίσω. ‘Όμως κάποτε ή πρόσκληση ήρθε, ένα μπλλιέτο άπλό μ’ ένα σκέτο όνομα πάνω. Με καλούσε τ’ άπόγευμα τής έπόμενης Κυριακής στή λέσχη του. ‘Απογοητεύθηκα βαθειά, αλλά δέν μού ‘μενε τίποτα άλλο νά κάνω παρά νά πάω. Τὰ άντρα τους φαίνεται τὰ θεωρούσαν άπρόσιτω γιά τόν όποιοδήποτε κοινό θνητό.

Με δέχθηκε με μεγάλη ειγένεια πòν έκανε πò έντονη την άπόσταση. ‘Η φυσιογνωμία του, όπως πάντα, δέν παρουσίαζε καμμιά άλλοίωση, λες και δέν ύπήρχε συχνή άλλαγή αίσθηματων μέσα του. ‘Αναρωτήθηκα άν ήταν πάντα έτσι ή ή σιγουριά τού πλουτον τόν άπομάκρυνε ψυχικά άπò τούς άλλους ανθρώπους. ‘Ηταν γερό σκαρί, χοντροπετσιασμένο και γεμάτο ρυτίδες, κουρασμένος άπò την ζωή και ίσως, κάτι παραπάνω, άηδιασμένος. Τού έτεινα την πίπα, την περιεργάστηκα καλά, στò βλέμμα του άναγνώρισα τόν συλλέκτη. Την έπιανε σάν κάτι ζωντανό, την χούφτασε με ζωηράδα γιά νά δή τò βάρος της, την ζύγισαε με τò μάτι του, έξυσε λίγο τò ξύλο στήν άκρη του. ‘Η φυσιογνωμία του πήρε ζωή όσο την παρατηρούσε. ‘Όταν γύρισε τò βλέμμα του σέ μένα, ήταν πάλι ξένος. ‘Εβλεπα πòς-γι’ αυτόν ένα άντικείμενο είχε παραπάνω άξια άπò μιὰ ανθρώπινη ψυχή. Μουρωόρισα:

—‘Ο παλαιοπώλης μούπε ότι ήταν τού Αύγουστίνου Καποδίστρια.

—Κανείς δέν μπορεί νά τò έξακριβώση πλέον, άπάντησε. Τώρα πιά δέν κοιτάμε σ’ ένα άντικείμενο σέ ποιόν άνήκε, γιατί δέν μπορούμε σίγουρα νά τò έξακριβώσουμε. Την άξια του κοιτάμε, και, άν μπορούμε, νά τò χρονολογήσουμε συγκαταβατικά. ‘Οποιοδήποτε είναι παλαιά, άπò τίς παλαιότερες τού είδους αυτού ίσως και 150 έτών, άλλ’ εύτελους άξιας, όπως τò βλέπετε και σεις. Οί παραστάσεις της δέν είναι επιτυχημένες, θά ‘λεγα ότι είναι κακόγυστες. Φυσικά έγώ δέν τò ‘βλεπα αυτό, γιατί γιά μένα ήταν ή ώραιότερη πίπα τού κόσμου, άλλωστε δέν είχα δει καί καλύτερες. ‘Αλλά ήταν κάτι πòν θά ‘περτε νά τò περμένω. Τò γούστο τò δικό μου δέν ήταν τò ίδιο με τò γούστο τò δικό του, τò εκλεπτυσμένο.

Αυτός είχε θησαυρούς στήν συλλογή του. Λεγόταν ότι είχε γνήσια σαλόγια έποχής, κορνίζες παραθύρων άπò ευρωπαϊκά παλάτια, πίνακες τών μεγάλων ζωγράφων τής ‘Αναγέννησης, γνήσια περσικά χαλιά, ρολόγια έξαιρετικής τέχνης και καμπάλα Βυζαντινά εικονίσματα. Τί συγκίνηση νά τού προκαλέση ή δική μου πίπα! Την είδα μέσα στὰ χείρια του με τὰ δικά μου μάτια. ‘Ηταν κακόγυστη και χοντροκοιμένη. Ξαναγύρισα στòν έαυτό μου και την είδα πάλι με τὰ μάτια μου. ‘Ενοιωσα πάλι τή συγκίνηση πòν πήρα, όταν κάτφερα και την απέκτησα, και σά νά ‘νοιωσα εύγνωμοσύνη γι’ αυτήν, εύγνωμοσύνη και άγάπη. Τότε μού πέρασε μιὰ ιδέα άπò τò νου, μιὰ ιδέα πòν με τρόμαξε. «Πòς νά με βλέπη άραγε αυτός;» ‘Επρεπε νά με βλέπη όπως ακριβώς ήμουν εκείνη τή στιγμή, νεαρός άκριβίστας πòν

βάλθηκε να του κολλήση μόνο και μόνο επειδή ήταν πλούσιος. 'Αντέδρασα γρήγορα στη σκέψη. Σκέφτηκα ν' αποτινάξω την κτηγορία.

—Τέλος πάντων, είπα ξαφνικά και με μιὰ διάθεση να τελειώνη ή ιστορία αυτή μιὰ ώρα αρχύτερα. Λυπούμαι που σ'ας πήρα τόσο ώρα για κάτι που πραγματικά δεν έχει αξία. Για μένα έχει ουσιαστική αξία, γιατί συνδέεται με αρκετά περιστατικά από τη ζωή μου, συνέχισα με μιὰ παροδική διάθεση εξομολογήσεως που την έκοιρα εγκαίρως και απότομα. Και πάλι συγγνώμη, τούπα.

'Απλωσα τὸ χέρι και πήρα την πίτα κάπως απότομα σαν να μου κατακρατούσε κάτι που δικαιοματικά μου άνηκε.

—Παρακαλώ, μου είπτε με περισσή ευγένεια. 'Αλλωστε μ' άρέσει να βλέπω και να χρονολογῶ παλαιά αντικείμενα.

Σηκώθηκα, τώρα ή φυσιογνωμία του ήταν πιο ζωηρή, όταν με κοίταζε, ήταν φανερό πως με ζύγιζε, ίσως να του είχα προκαλέσει τὸ ενδιαφέρον, μα τώρα πια μου ήταν άδιαφορο. Του 'τεινα τὸ χέρι, αυτό πια τὸ έπεδίωκα, τὸ άπλωσα θαρραλέα και με πεποίθηση. 'Ημουν άποφασισμένος να τὸ δῆ και να με χαιρετήση. Θά 'ταν ή δικαίωσή μου. Μου 'τεινε και κεινος τὸ δικό του, συγχρόνως σηκώθηκε. Πόσο λίγη σημασία έδωσα στο γεγονός! Μέσα σε λίγα λεπτά είχα έλευθερωθῆ.

'Η ζωή συνέχισε τὸ δρόμο της. Σε ἔξη μήνες πήρα τὴ μετάθεσή μου. 'Εξησα δυνόμου χρόνια στο νησί αυτό. Αυτό τὸ τελευταίο διάστημα ἔζησα πιο προσγειωμένος, πιο ανθρώπινα. Είδα τὸν τόπο όπως ήταν πραγματικά. Σ' αυτό τὸ άρχοντονησί υπήρχε μιὰ φτώχεια που δεν μπορούσε κανείς να τὴ φανταστῆ. 'Ετσι ἔφευγα από τὴ νοσηρή κατάσταση του ξεπερασμένου ρομαντισμοῦ και βάλθηκα να αναθεωρήσω τὶς σκέψεις μου, να θέσω καινούργιες βάσεις στη ζωή μου.

Μιὰ Κυριακή πήγα στην εκκλησία. 'Ηταν μιὰ εθνική γιορτή και ὅλοι οί δημόσιοι υπάλληλοι ἔπρεπε να παραστοῦν. Τὰ στασίδια τῶν άρχόντων του τόπου ἦσαν ὅλα γεμάτα.

—Είναι νομοταγείς, με πληροφορήσε με τὴν ειρωνική του διάθεση ὁ άστυνόμος.

Αὐτὸς ὁ άνθρωπος μ' άρεσε, κριμα που δεν τὸν είχα προσέξει τόσο καιρό, χαμένος μέσα σ' ένα ψευτικο κόσμο που έπλασε μιὰ άρρωστημένη φαντασία. Πάντως, τὸ λίγο αυτό διάστημα κάναμε καλή παρέα. Τὰ στασίδια τῶν πλουσίων ἦσαν ὅλα γεμάτα, μαζί και τὸ ξεῦγος Μαλτέζου. Τους κοίταξα τώρα με άνεση, τους κριτίκαρα. Θυμήθηκα πως κάποτε τους κοίταξα με δέος και χαμογέλασα με κάποια έπικεικία για τὸν έαυτό μου εκείνης τῆς εποχῆς. 'Εγὼ ἦταν φανερό πως είχα αλλάξει, εκείνοι παρέμεναν οί ίδιοι. Τους άναμέτησα. 'Εκείνος σιωπὸς και εκείνη άπρόσιτη. Είχαν κάτι τὸ γελοίο αυτοί ὅπως και ὅλοι οί άλλοι που ἦταν παραταγμένοι στη σειρά σαν στρατιωτάκια. Είχαν τὴν ἔκφραση τῆς άνίας στα πρόσωπά τους, που έμοιαζαν σαν πετρωμένα. 'Ησαν ἔξω από τὸν τόπο και τὴν εποχή, δείχναν σαν να πάσχιζαν να κρατήσουν τὸν χρόνο, που συνεχῶς κυλούσε και τους παρέσυρε. 'Ετσι βυθίστηκαν στη μοναξιά και, ἐνῶ παλεύουν για τὸ χρήμα, καμώνονται πως δεν τὸ χρησιμοποιοῦν, καλύπτοντάς το κάτω από μιὰ ἔξεζητημένη άπλότητα. Κι' ἔχουν τὸν σνομπισμό τους άναμεταξύ τους. Γεμίζουν τὰ σπίτια τους από παλιὰ αντικείμενα και γυρίζουν άνάμεσά τους με ξεφτισμένες ρόμπες και κυκλοφοροῦν με παμπάλαυ αυτοκίνητα. Μου 'ρθε να γελάσω. Οὔφ, να φύγω από δῶ που μυρίζει μούχλα και να πάω κάπου άλλου σ' ένα τόπο πιο ξάστερο, πιο διαφανή που να μὴ τὸν βαρύνη μιὰ τέτοια παράδοση.

'Όποτερα από μιὰ βδομάδα ἔφευγα. Τὸ πλοίο προχωροῦσε ἀργά και' ἔκανε τὶς μανούβρες του για να βγῆ από τὸ λιμάνι. Μοῦδινε καιρό ν' αποχαιρετήσω τὸν τόπο. Τὸν ἤξερα πιθαμῆ προς πιθαμῆ. 'Όστερα ἔβαλε πλώρη για τὸ Αἰγαίο. 'Η πλευρά μου βορέθηκε μπροστά στα σπίτια τῆς παραλίας. Περάσαμε ξυστά. Τὰ βλεπα τώρα και' απ' τὴν πλευρά τῆς θάλασσας, ὥραία και' ἐπιβλητικά, μα με κάποιο βάρος άσήκωτο άπάνω τους. Μονολόγησα με κάποια ειρωνεία. «'Απ' ὅλες τὶς μεριές τὰ είδα ἐκτός από μέσας». Δεν μου 'φερε πόνο ή σκέψη αυτή. 'Η φιλοδοξία μου είχε πια μετατοπιστῆ. Είχα νοιώσει σ' αυτό τὸ διάστημα τῆς περισυλλογῆς πως ή ἀληθινή εὐτυχία βρίσκεται στην ἐσωτερική έλευθερία. Βρισκόμουν σ' ένα καλὸ δρόμο τώρα. Πολλές φορές ξαναθυμόμουν τὸν παλιό μου έαυτό και τὶς σκέψεις που μ' ἔτρεφαν τόσο χρόνια. Για λίγο νοσταλγοῦσα εκείνη τὴν εποχή, γιατί, ζώντας στη φαντασία, ἔφευγα από τὴν πραγματικότητα. 'Αλλά τὸ 'νοιωθα πως τότε δεν ἦμουν ἀληθινός. 'Ηταν σίγουρο πως χρειαζόμουν δουλειά ακόμα, αλλά ἄξιζε να παλέψω. Τὸ πλοίο τάχυνε τὸ ρυθμό του και' ἐγὼ αποχαιρέτησα για πάντα τὸν τόπο που πρωτοδιωρίστηκα.

ΠΕΝΗΝΤΑ ΚΙΝΕΖΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μετ. (ἀπό τ' ἀγγλικά) Κύπρος Χρυσάνθης

YANG CHÜ—YÜAN (8ος—9ος αἰώνας)

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΕΝΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

Τὴν Ἀνοιξη νωρὶς διαλέγει ὁ ποιητὴς γιὰ θέες,
 πρὶν στὴν ἰτιά τὸ κίτρινο καὶ πράσινο ἐξισωθῆ.
 Τὸ Πάγκο ἂν καρτερῶ μ' ἀνθιά νὰ χρυσοποικιλοθῆ
 ὅλοι θὰ βγοῦνε οἱ ἄνθρωποι νὰ δοῦνε τὰ λουλούδια

PO CHÜ—I (8ος—9ος αἰώνας)

«ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΙΣΜΟΣ»

Δάκρυα νὰ ὑπάρχουν δὲ μπορεῖ γιὰ τοὺς κρυφοὺς
 ἀποχαιρετισμοὺς.
 Οἰκειότητα νὰ ὑπάρχη δὲ μπορεῖ
 γιὰ μὴν ἀγάπη μυστική.
 Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ τὴ γνωρίξη
 ἐξὸν ἀπὸ τίς δυὸ καρδιές μας·
 θαθεῖα κλειστὸ μὲς τὸ κλουβί του ἄς ἀναπαύεται
 τὴ νύχτα τὸ μοναχικὸ πουλί.
 Τ' ὄξυ σπαθὶ τὴν Ἀνοιξη χωρίζει τοὺς πλεγμένους κλάδους
 καὶ τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ, λασιπώδη ἂν εἶναι θὰ μπορεῖ
 νὰ γίνονιν καθαρὰ·
 καὶ τὸ κεφάλι τῆς κορώνης, ἂν καὶ μαῦρο, θὰ μπορεῖ
 κατ'ἀλενο νὰ γίνη.
 Ἀλλὰ γιὰ μὴν ἀγάπη μυστικὴ κι' ἓνα κρυφὸ
 ἀποχαιρετισμὸ
 κι' οἱ δυὸ εὐχαριστημένοι πρέπει νὰ εἶναι
 ἐλπίζοντας πὼς τίποτε δὲ θάρθη.

TU CH'IU (9ος αἰώνας)

ΧΡΥΣΟΝΗΜΑΤΗ ΦΟΡΕΣΙΑ

Ἦ Κύριε, σ' ἐξορκίζω μὴ τιμᾶς τὴ χρυσοκέντητη τὴ φορεσιά σου
 ὃ Κύριε, σ' ἐξορκίζω νὰ τιμᾶς τῆς νιότης τὸν καιρὸ.
 Ὅταν ἀνοίξουν τ' ἄνθη κι' ἔτοιμα εἶναι γιὰ τὸ δρέψιμο
 πρέπει χωρὶς ἀναβολὴ νὰ τὰ κορφολογήσης.
 Ἦ μὴν ἀργήσης κι' ἐξαφανιστοῦνε τ' ἄνθη καὶ μαζέψεις ἄδειους κλώνους.

TU MU (9ος αἰώνας)

ΧΩΡΙΣΜΟΣ, II

Ἔιδῶ ἡ ἀγάπη, κι' ὅμως, δὲ μπορῶ νὰ δῶ σημάδια ἀγάπης·
 κι' ὁμπρὸς στὰ κρυσσοτότητα δὲ νοιώθω πὼς θάρθη τὸ χαμογέλιο.
 Ἀκόμα καὶ τὰ κέρινα λυχνάρια μὰ καρδιά κρυσσοτῶν πού κλαίει
 τὸ χωρισμὸ μας·
 γιὰ τοὺς θνητοὺς ἐμᾶς ὡς τὴν αὐγὴ τὰ δάκρυα στάζουν.

LI SHANG—YN (9ος αἰώνας)

LU—YU YÜAN (= ΜΙΑ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ)

Κατὰ τὸ ἐσπέρας ἡ ψυχὴ μου ἀναταράχτηκε,
 καὶ τάχυνα τ' ἄμαξι μου πρὸς τὸ παλιὸ ὄρειόεδιο.
 Εἶχε ἓνα κάλλος ἄπειρο ὁ ἥλιος πού βασίλευε·
 μόνο τὸ κίτρινο λυχνόφως ἦτανε πολὺ κοντὰ μου.

YEN YÜN (9ος αιώνας)

ΤΟ ΠΕΣΙΜΟ ΤΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΙΩΝ

Σιγά-σιγά τῆς ἄνοιξης ἡ λάμψη ἀναχωροῦσε — μὰ γιὰ ποῦ;
 Ἄκομα μιὰ φορὰ ἀντικρῶζω τὰ λουλούδια ἠφρόνοντας τὸ κίτελλό μου.
 Ὀλημερίς τὰ ρόταγα χωρὶς νὰ μοῦ ἀπαντοῦνε:
 Γιὰ ποῖο μαραίνεστε καὶ πέφτετε;
 Γιὰ ποιόν, ἀνθιά μου, ἀνθεῖτε;

CHAO KU (9ος αιώνας)

ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ...

Στὴν μοναξιά ἀνεβαίνω τ' ἀκροπόταμου τὸν πύργο, λυπημένος·
 λάμπει ἡ σελήνη σὰ νερὸ καὶ τὸ νερὸ σὰν οὐρανός.
 Ποῦ νάναι αὐτὴ ποῦ ἔδω γιὰ νὰ θαυμάσουμε τὸ φεγγαρόφωτο ἤρθαμε;
 Δὲν ἄλλαξε ἡ σκηνὴ κι' ὡς πέρασε ἕνας χρόνος.

KUAN—HSIU (9—10ος αιώνας)

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ Σ' ΕΝΑ ΦΙΛΟ ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΜΕ ΤΗ ΝΥΧΤΑ

Μιὰ γῆ ἄσημιά μὲ δίχως κορνιαχτό, καὶ τὸ χερσὸ χρυσάνθεμο
 στὸν ἀνθισμὸ του,
 ἀχλάδια πορφυρὰ καὶ κόκκινα φοινίκια πὰ στὰ βρῦα πεσμένα
 ἕνα πηγάδι φθινοπωρινὸ νερὸ καὶ μιὰ σελήνη στρογγυλὴ —
 σὲ τέτοια νύχτα, φίλε μου παλιέ, γιὰτὶ δὲν ἔρχεσαι;

LO YIN (9—10ος αιώνας)

ΜΕΛΙΣΣΕΣ

Κάτω στὸν κάμπο, πάνω στὶς βουνοκορφές,
 κι' ὅλης τῆς γῆς ἡ δόξα ἡ ἀπειρη νὰ λεία τους.
 Μὰ ὅταν ρουφήξουν ἀπὸ χίλια - μύρια λούλουδα καὶ κάμπον μέλι
 γιὰ ποιὸ νὰ αὐτὸς ὁ κόπος καὶ γιὰ ποιόν αὐτὸ τὸ νέκταρ;

WANG CHIA (9ος αιώνας)

ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΠΟΡΑ

Προτοῦ νὰ βρέξει οἱ πρῶτοι στήμονες προβάλλαν στὰ λουλούδια.
 Ἄπ' τῆ βροχῆ κατόπιν μήτε ἕνας ἀνθὸς βρισκότανε στὰ φύλλα.
 Στὸν τοῖχο ὀρμούν οἱ πεταλοῦδες μὲ μιὰ ἐλπίδα
 τῆς ἄνοιξης τὰ χρώματα πὼς θὰ μποροῦν νὰ βροῦν πιὸ πέρα.

LÜ YEN (9ος αιώνας)

ΒΟΥΚΟΛΟΣ

Τὸ χόρτο ἀπλώνει μὲς τὸ βοσκοτόπι μίλια γιὰ ἔξι γιὰ ἑπτὰ·
 τρεῖς τέσσερες στὴ βραδυνὴ αὐρὰ παίξει νότες στὸν αὐλὸ του
 μετὰ ἀπ' τὸ κίτρινο λυκόφως σίτι πάλι γι' ἄφθονο φαί,
 χωρὶς τὸ χλόινο ντύμα του νὰ βγάξει ἀποκοιμέται κάτω ἀπ' τὴ λάμψη
 φεγγαριοῦ.

KU HSIUNG (10ος αιώνας)

ΔΗΛΩΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΣΩΤΕΡΑ ΜΟΥ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ

Ὅλη τὴ νύχτα τὴ μεγάλη μ' ἐγκατέλειπες· καὶ πηγες ποῦ;
 Εἰδήσεις σου δὲν ἔχω.
 Κλεισμένη ἡ κάμαρά μου ἡ εὐώδης.
 Σκυθρόπασε τὸ μέτωπό μου, τώρα ἡ σελήνη δύνει,
 πὼς θὲς ν' ἀντέξω δίχως νὰ σὲ ψηλαφῶ,
 κάτω ἀπ' τὸ πάπλωμά μου μόνη κλαίοντας;
 Ἄλλαξε τὴν καρδιά σου μέσα στὴν καρδιά μου,
 τῆς ἀθυμίας μου νοιώσε πὰ τὸ βάθος.

(συνεχίζεται)

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Είναι πιά αναμφισβήτητη ή επίξηλη θέση της γυναίκας μες τη λογοτεχνία των νεωτέρων χρόνων: Στο Νόμπελ (λογοτεχνίας) αντιπροσωπεύεται κι' ένας επάξια (Γαβριέλλα Μιστρόλ, Πέρλ Μπάκ και άλλες). Στην ποίηση, στο πεζό, στο θέατρο, στο δοκίμιο, προπαντός στην ποίηση (κι' ή ποίηση είναι ο άνθος της Τέχνης του Λόγου) ή παρουσία πής γυναίκας είναι αισθητή, ξστο κι' αν ή γυναικεία γραφίδα δεν τέμνει καινούριους δρόμους (στο κάτω-κάτω και πόσοι άντρες λογοτέχνες τέμνουν καινούριους δρόμους;) Δέ νομίζω πώς ή Σαφώ, ή Μυρτιώτισσα, ή Πολυδούση και πολλές άλλες σύγχρονές μας Έλληνίδες να μιλήσανε λιγώτερον άξια από πολλούς, ονομαστούς μάλιστα, λογοτέχνες.

Δέν άρνιέμαι την εμφάνιση νέων λογοτεχνών, έδω στο μοριαίο αυτό νησί, τό άκριτικό, της Κύπρου: πολλά ύπολογίζουμε στην τωρινή και μελλοντική εργασία τους. Μπορεί να μη έχουμε στον τόπο μας όργανισμό νέων ταλέντων. Σταθερά όμως παρατηρείται αύξηση χρονιά με χρονιά: δειά ξερνύσιμα στην άρχή, δοκιμές, πρώτη υπεύθυνη εμφάνιση κι' ύστερα... σταθερά έξυπνότερη του τομέα αυτού της πνευματικής μας ζωής που λέγεται λογοτεχνία. Άσφαλώς κάποιιο μένον μεσόστρατα, ύπογαρούν, μεταπηδούν σε άλλους χώρους της ζωής. Φυσικό είναι. Ίσως κάποιιο προσωρινά ν' άποχωρήσανα για να επιστρέψουν σε λίγο με περισσότερα έφόδια, πείρα και δύναμη.

Δέν κρατάω πήχυ ή ζυγαριά για να βαδίσω σε σύγυρες συγκρίσεις μεταξύ των δυό φύλων. Άλλά με οδηγό την άίσθηση νοιώθω στα δυό-τρία-τέσσερα τελευταία χρόνια μία σαφή εμφάνιση του γυναικείου φύλου στον στίβο της λογοτεχνίας στην Κύπρο, τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Άν ύπολογίσουμε τα περασμένα πολλά χρόνια, που ή αντιπροσώπευση του γυναικείου φύλου ήταν μάλλον μικρή σχετικά με τον μεγάλο αριθμό των άντρών, πρέπει να χαιρετίσουμε ως ευόιωνο σημείο τις εμφανίσεις αυτές: Ρήνα Κατσιελλη, Ειρήνη Παναγή, Μυριάνθη Παναγιώτου, Λούλα Γεωργιάδου, Πίτσα Γαλάξη, "Ηθή Μελεάγρου, Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου και μερικές άλλες, που βρίσκονταν στο στάδιο άκόμα των δειλών ξεμπωσιμάτων (με θέατρο, ποίηση, πεζό, παιδικό). (Και μένω μόνο τις γέννημα και θρέμμα Κυπρίες, χωρίς να έπεκτείνουμαι σε δ-

σες όμοιαιμές μας κατοικούν κοντά μας έδω).

Και δέν είναι μόνο οι αριθμοί, είναι και ή ποιότητα. Πιθανό από άντρικόν έγωισμό να μη ξεχωρίζω ύπερισχύσεις στην παραγωγή του γυναικείου φύλου. Άλλά μιλώντας ειλικρινώς, δέν τη βρίσκω νάνα και κατώτερη. Έξ άλλου κι' οι λίγοι διαγωνισμοί φέρνουν συχνά τη γυναίκα πρώτη στις βραβεύσεις. Κι' οι κριτές είναι άντρες και στους πλείστους διαγωνισμούς είναι δηλωμένα τό όνόματα των δσών ύποβάλλον έργο.

Δέν ξέρω αν ή κατά τρόπον όμαδικόν αυτή εμφάνιση της γυναίκας στον κυπριακό στίβο της λογοτεχνίας όφείλεται στη γενική αφύπνιση του νησιού και τη διάθεση του ν' αναλάβη ύπευθύνως την τύχη του στα δυό του χέρια ή είναι άποτέλεσμα της καλής μορφώσεως της γυναίκας σ' εύρη πιά κύκλο και ίσότητα με τον άντρα. Ίσως κι' οι δυό αυτές αίτίες να συνεργάζονται.

Εμείς, ανεξαρτήτως έξηγήσεων, χαιρετίζουμε τό φαινόμενο και τό θεωρούμε προάγγελο καιών ήμερών.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΣΧΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΡΙΚ ΤΗΣ 25.1.1965

Άτμόσφαιραν κρίσεως περί τό Κυπριακόν έδημούργησαν αι δηλώσεις των τελευταίων ήμερών, προελθούσαι από την Άνατολήν και από την Δύσιν. Καί αι μέν δηλώσεις του Σοβιετικού Έργου των Έξωτερικών προς την «Ίσθέςτια», σχολίμως άσαφείς, άφηναν να νοηθή ότι «άκόμη και ή όμοσπονδία» είναι δυνατόν να άποτελέση βάση δια την έσωτερικην διακυβέρνησιν της Νήσου, «εάν ο λαός της τό επιθυμή». Τούτο τό σημειον των δηλώσεων προεκάλεσεν ήδη πολλάς επιθέσεις, άκόμη και εκ κύκλων της άριστεράς. Συγχρόνως έδωσε την εύκαιρίαν εις Κυπριακούς και Έλλαδικούς κύκλους να επαναλάβουν επί τη βάσει συγκεκριμένων στοιχείων ότι ή όμοσπονδία δέν είναι δυνατόν ούτε καν να συζητηθή ως λύσις, ενώ ή μόνη δυνατή λύσις έξακολουθεί να είναι ή εφαρμογή της άρχής της αυτοδιαθέσεως. Η ήθελομεν να πιστεύομεν ότι ένόπιον της Γενικής Συνελεύσεως ή Σοβιετική Ένωσις δέν θα άποστή των δσων και επί του Κυπριασυνεδρίας του Συμβουλίου Άσφαλείας, συναγωνιζομένη ούτω εις άσυνέπειον άλλους... Καί ότι τα περί αυτοδιαθέσεως των λαών πολλά δσα έλέχθησαν δέν θα λησμονηθούν όταν θα έλθη ή ώρα της Κύπρου.

Άλλά δήλωσις επί του Κυπριακού προήλθε

καὶ ἐκ Δύσεως. Ὁμίλησε τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν καὶ ὁ εἰς Κύπρον πρέσβυς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν διὰ τὴν προκαταλάβη τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη διακηρύσσειν ὅτι δὲν δικαιούται ἡ Γενικὴ Συνέλευσις νὰ ἀκυρώσῃ συνθήκας, τὰς ὁποίας συλλήβδην ἡ χώρα του ἐκ παραδόσεως θεωρεῖ ἀπαραβιάστους καὶ ἱεράς. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ νομικὸν σημεῖον τῶν δηλώσεων ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς τῆς Δημοκρατίας ἐδῶκεν ἤδη τὴν πρῆπουσαν ἀπάντησιν. Ὅσον διὰ τὸ ἠθικὸν μέρος, θεωροῦμεν ἀπαραδέκτους συμφωνίας, αἱ ὁποῖα ὑπογράφονται ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν ὅπλων. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ κ. Μπέλτσιερ, ἐάν ὡς ἀποικία τῆς Βρετανίας ὑπερθεοῦντο αἱ Ἑνωμένα Πολιτεῖα νὰ ὑπογράψουν συμφωνίας, αἱ ὁποῖα θὰ διηκόνουν τὴν διαίρεσιν εἰς τὴν χώραν του; Θὰ τὰς ἐθεώρει ἄρα γε ἱεράς καὶ ἀπαραβιάστους; Καὶ ἐάν θεωρῆ τὰς συνθήκας ἐν γένει ἀπαραβιάστους καὶ ἱεράς, διατί δὲν ἐνθυμῆται ἐγγραφα ἐπισημώτατα, ὡς ὁ Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὁ ὁποῖος φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ρουζβελτ ἢ τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, διὰ τὴν δημοθυρίαν τοῦ ὁποῖου ἐπρωτοστάτησεν ἡ χώρα του καὶ ὁ ὁποῖος σαφῶς ὁμιλεῖ περὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν ὡς τοῦ θεμελίου λίθου ἐνὸς εἰρηνικοῦ κόσμου; Θὰ ἦτο πολὺ προτιμότερον καὶ διὰ τὸν ἴδιον καὶ διὰ τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν ἐκπροσωπεῖ, ἐάν διεκήρυσσεν ὅτι τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτοδιαθέσεως καὶ τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως θεωρεῖ ὡς ἱεράς καὶ ἀπαραβιάστους καὶ ὄχι συμφωνίας, αἱ ὁποῖα ἐπεβλήθησαν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς εἰς ἓνα μικρὸν λαὸν καὶ αἱ ὁποῖαι σαφῶς ἀντίκεινται πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτάς.

Ἡμέρα δηλώσεων λοιπὸν αἱ τελευταῖαι, δηλώσεων αἱ ὁποῖαι ἰσχυροποιεῖν τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ ἀγωνισθῆ διὰ τὴν δικαίαν ὑπόθεσιν του. Ἄλλ' αἱ δηλώσεις τῶν Γερμανοῦ καὶ Μπέλτσιερ ἐδῶσαν τὸ σύνθημα διὰ μίαν ἀτελείωτον σειρὰν ἄρθρων εἰς τὸν παγκόσμιον τύπον, ἄρθρων, τὰ ὁποῖα προδίδουν κακὴν ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως ἀλλὰ καὶ χαίρεκαλον προσδοκίαν. Βεβαίως δὲν ἐκπληττόμεθα διὰ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Τουρκικοῦ τύπου, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν μίαν ἀσυνήθη ἀυτοπειθήσιν, ἡ ὁποία διοχετεύεται εἰς τηλεσηγραφικὰς προειδοποιήσεις: Πλησιάστε εἰς τὴν τράπεζαν τῶν διαπραγματεύσεων ὅπου καὶ θὰ ὑποχωρήσετε ἢ ὑποστῆτε τὰς συνεπειάς... Νομίζουσι οἱ δέλλαιοι ὅτι ὁμιλοῦν ἀπὸ θέσεως ἰσχύος, διότι ὁ κ. Γερμανοῦ ἔκαμε λόγον περὶ ὁμοσπονδίας ἢ διότι ὁ κ. Μπέλτσιερ ἠλόγησε τὰς συμφωνίας Ζυρίχης καὶ Λονδίνου. Ἡμεῖς βεβαίως παρὰρῆματα δὲν πρόκειται νὰ κάνωμεν οὔτε καὶ κρίνομεν τὴν θέσιν μας ἀσθενῆ. Τὸ Δίκαιον εἶναι πάντως τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον καὶ ὁ ὁμιλῶν ἀπὸ θέσεως Δικαίου ὁμιλεῖ ἀπὸ θέσεως ἰσχύος.

Ἄλλὰ καὶ πέραν τοῦ Τουρκικοῦ τύπου, διεκρίνομεν τὴν διαφανῆ χαιροκαλίαν τῶν δημοσιογραφικῶν ὁργάνων τῆς Δύσεως, τὰ ὁποῖα ἐσπευσαν νὰ προβλέψουν σύγκρουσιν μεταξὺ τῆς

Δεξιᾶς καὶ τῆς Ἀριστερᾶς εἰς τὴν Κύπρον. Φαίνεται ὅτι οἱ ξένοι ἀνταποκρίται θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὑποχρεωμένων νὰ τιμοῦν τὸ πρῶτον μέρος τῆς προσωνυμίας τῶν παρὰ τὸ δεύτερον καὶ τοιαυτοῦτο γράφουν περισσότερον ὡς ξένοι πρὸς τὸ ζήτημα παρὰ ὡς ἀνταποκρίται. Ἄς ἀκούσουν λοιπὸν ὅτι τὸ Κυπριακὸν δὲν ἀποτελεῖ θέμα ἰδεολογικῶν διαφορῶν ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀποτελεῖ θέμα ἠθικῶν ἐπὶ τοῦ ὁποῖου σύγκρουσις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων δὲν χωρεῖ. Οἱ Ἕλληνες ὄλοι, ἀνεξὰ τήτως πολιτικῆς τοποθετήσεως, ἀγωνίζονται διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ὁποίας θὰ πραγματοποιηθῆ αὐτομάτως ἡ Ἐνωσις Κύπρου — Ἑλλάδος. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἡ ἀριστερὰ τόσο ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ ἐν Κύπρῳ δὲν ἐδίστασε νὰ διαχωρῆσθαι τὴν θέσιν της ἀπὸ τῶν σημείων ἐκείνου τῶν δηλώσεων τοῦ Γερμανοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς προωθοῦν τὴν ἰδέαν τῆς ὁμοσπονδίας ἐν Κύπρῳ ἢ ὡς περιορίζον τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἄς μὴ ἐλάττωσιν συνεπῶς οἱ ξένοι, ἀνταποκρίται καὶ μὴ, εἰς σύγκρουσιν ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς εἰς τὴν Νήσον, ἡ ὁποία πολὺ θὰ ἐξυπλήξει τὰ σχέδια των. Ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου εἶναι ἠνωμένος εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν — Ἐνωσιν.

Τέλος μᾶς ἐνθυμοῦνται καὶ οἱ «Γάμψ» τῆς Νέας Ὑόρκης, ὡς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας θεωρεῖται ὅτι ἀπατεῖται πίεσις διὰ συμβιβασμοῦ. Καὶ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ «δαίμονος τοῦ κακοῦ ὁ ὁποῖος κρέμαται ὑπερθεν τῆς Νήσου». Καὶ ἀσφαλῶς ὑπάρχει δαίμων τοῦ κακοῦ. Ἡ Τουρκία καὶ τὰ ἱμπεριαλιστικὰ σχέδια της διὰ διχοτόμησιν καὶ ἀγογγότερον διὰ πλήρη κατοχὴν τῆς Νήσου. Ἄλλ' ἐλησημόνησεν ἡ ἐφημερίς τὸν δαίμονα τοῦ καλοῦ. Τὴν Δικαιοσύνην καὶ ὅσους ἀγωνίζονται διὰ τὴν ἐπιβόλουν. Εἰς τὴν Κύπρον πράγματι γίνεται μάχη μεταξὺ τοῦ δαίμονος τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ δαίμονος τοῦ καλοῦ. Οἱ καλοὶ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως ἢ οἱ στοχαστικοὶ μελετηταὶ τῆς Ἱστορίας γνωρίζουν ὅτι εἰς τὴν μάχην αὐτὴν τελικῶς ὁ δαίμων τοῦ καλοῦ εἶναι πού κερδίζει. Ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ συνεχίσῃ τὸ ἀγῶνα καὶ τελικῶς θὰ ἐπιτύχῃ τὴν αὐτοδιάθεσιν — Ἐνωσιν.

ΞΕΝΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

«**Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ**»
ΤΩΝ JACQUES ΚΑΙ RAISSA MARITAIN

Ἐκδόθη ὑπὸ Pierre - Henri SIMON

Τὸ μικρὸ ἀξιόλογο βιβλίον ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1938 ἀπὸ τοὺς Jacques καὶ Raissa Maritain, μὲ τίτλον «ἡ θέσις τῆς ποιήσεως», ξαναεκδόθηκε τελευταία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ περικλείει μὲν πάντα πάντα ζωηρό. Τὸ μεγάλο γεγονός γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο περιστρέφεται, ἡ ἐπανάστασις στὴ μοντέρνα ποίησιν, δὲν ἔπαυε νὰ θέτει τὰ ἐρω-

τήματα που έθετε και τό ε και στά όποια επρότεινε άπαντήσεις που και σήμερα έχουν την αξία τους.

Πρέπει να παραδεχθούμε πως τό βιβλίό έκκεινο έ διδόταν στό τέλος μιας εποχής που ή πορεία τής ποιήσεως, είχε δώσει άφορμή σε σπουδαιές συζητήσεις και φωτιζόταν από μεγάλα κείμενα σαν τά δυό «Μανιφέστα του σουρρεαλισμού» κι' όλο τό δογματικό έργο του André Breton, τις σύζητή εις του Bremond και του Valéry επάνω στην άγνή ποίηση, τις αυτοδικαιώσεις των ποιητών, όπως τό Gant de criu του Reverdy ή l'Expérience poétique του Roland de Renéville, τέλος τά δυό άριστουργήματα πληροφορίας κι' εμπνεύσεως, δηλαδή τό έργο του Marcel Raymond «Από τόν Baudelaire στό σουρρεαλισμό» και τό έργο του Albert Béguin «Η ρομαντική ψυχή και τ' όνειρο».

Έτσι μεταξύ του 1923 και του 1937 περίπου, τό χιόνι κι' ή κριτική σχηματίσαν ήδη επάνω στη όχι μονάχα τής δημιουργίας μιας νέας ποιήσεως αλλά και του προσδιορισμού τής ποιητικής φύσεως που έπρεπε να υπάρχει και σ' όλη την περασμένη αισθητική ποίηση: Δέ μπορούσε δηλαδή ή ποίηση να νοηθεί πιά ούτε σαν μέρος τής ρητορικής, ούτε σαν φυσικός πίνακας, ούτε σαν τέχνης του πνεύματος, ούτε σαν εκμυστηρεύσεις τής καρδιάς, ούτε ακόμα σαν ρηματική μελωδία τής χαρούμενης ή τής πνευμένης ψυχής, αλλά άν έξερευνητική φωνή του ανθρώπου, σαν δογανο υπερφυσικής αισθήσεως και υπερλογικής γλώσσας του άπόλυτου. «Όλα αυτά ύπήρχαν βέβαια και προτύπερα, είτε σε προσωπική κατάσταση είτε σε προπλαισματική μορφή, πάντως σε ύπολανθάνουσα γραμμή μέσα στη λογοτεχνία του 19ου αιώνα, που άρχισε από τόν Nerval ώς τόν Apollinaire, από τόν Baudelaire, τόν Rimbaud, τόν Lautréamont, τόν Mallarmé. «Όλοι όμως αυτοί οι πρόσκαιροι ή οι πλανημένοι, τους όποιους ή έπίσημη κριτική άγνόησε ή ακόμα και καταδικάσει μέχρι του 1920, πέρασαν ξαφνικά στό προσκήνιο και προβλήθηκαν σαν κομιστές τής κιβωτού».

Ό Jacques Maritain ύπήρξε ο καρτετικός μάρτυρας αυτής τής περίεργης επανάστασης που τή δεχόταν με κάποια δόση άνήσυχης άνωπομνησίας. Θα μπορούσε να προκαλέσει την έκπληξη κανείς άν δεν άναφερόταν σ' αυτόν σαν τό δογματικό δάσκαλο του νεο-θωμισμού, ό όποιος, μέσα στην ψυχική οικονομία έποποθετούσε πολύ ψηλά τις διανοητικές ικανότητες και έκανε γενναίες παραχωρήσεις στην πνευματική πρωτοκαθεδρία, για ν' ακολουθήσει την αισθητική του όνειρου ή τά παραλήρηματα τής συνειδήσεως. Άλλά, ακριβώς, ό διανοητισμός του άντικαρτεσιανού αυτού, άν έπιβεβαίωσε χωρίς συμβιβασμούς την άκραιότητα τής διανοήσεως στό έργο του, δε χάραξε με λιγότερη δύναμη τά όρόσημα που τήν χαραχτηρίζανε και πέρα από τά όποια τό πνεύμα εκδηλώνεται με δημιουργική δύναμη που προφοδοτείται από τις αιώνιες πηγές τής ζωής και του έρωτα.

Τό θρησκευτικό του αισθημα άναγνώριζε την ύπαρξη μιας άλληγορικής θεωρίας ή όποια με την πίστη και τή μελέτη κατάφερε να ξεπεράσει τή λογική. Γιατί να μην ύπήρχε, λοιπόν, μια θεωρία ποιητικής αισθήσεως, που να οδηγούσε στην «καθολίκευση τής άμορφιάς και του είναι...» και που να να βιαθεί αξιωματική στα άλόγιστα κατάβαθα τής συνειδήσεως; Ό Jacques έβρισκε καλό να τοποθετείται τό καθαρό πεδίο τής ποιήσεως εκεί που τό ένοιωσαν οι ρομαντικοί Γερμανοί «κάτω από τά φτερά τής φιλοσοφίας και των μεταφυσικών αινιγμάτων». Κι' έβρισκε πάλι καλό τό ότι ο Baudelaire και ο Rimbaud δοκίμασαν να κάνουν τή νέα τέχνη να ξεπεράσει «τά όρόσημα του πνεύματος». Και έβρισκε, τέλος, καλό να ξεφύγει ο νέος ποιητής από την άκτινοβόλον εμφάνεια των πραγμάτων και τή ρητορική που συλλαμβάνει τις άπατηλές ανταύγειες της και να εί χωρεί «στό έσώτερο, στην αντίθετη όψη» τους.

Μόνο, σ' εκείνα τά χρόνια που δεχόντουσαν στα σαλόνια τους, μέσα σε μια άτιμόσφαιρα θερμής φιλίας, όλόκληρη στρατιά από νέους φιλοσόφους, καλλιτέχνες, μουσικούς και ποιητές άφοσιωμένους στις ιδέες και τά καλούπια του μέλλοντος, οι Jacques και Raïssa Maritain, ξεκολλημένοι στις μεθόδους τής άσπρηής φιλοσοφίας, δεν διακινδύνευαν άφελείς όνευροπλήσεις και θανάσιμα λάθη. Τι θάλεγει για την ποιητική αισθηση και γνώση; Η ποίηση είναι στη φύση της μια τέχνη και τίποτε δε μπορεί να τή κάνει να ξεστρατίσει από τό σκοπό της που είναι να δημιουργεί κάτι, τό ποίημα. Υπάρχει λοιπόν μια βασική διαφορά μεταξύ του μυστικιστή και του ποιητή: ό πρώτος έχει στόχο του την πνευματική μελέτη που ικανοποιείται στην ολοκλήρωσή της. Κι' ό δεύτερος τείνει με την κλήση, στη δημιουργία λόγου. Η έννοια του ποιήματος δεν προηγείται του ρηματικού σχήματός του κι' έτσι μέσα στην οικοδομική ακριβώς αυτού του σχήματος είναι που βόσκειται ή ευαίσθητη κι' ύπαρκτη γνώση, ή ανακάλυψη μιας «συμφύσεως» του προσωπικού όντος που συνειδητοποιείται και μιλά στον κόσμο.

Αν καταλαβαίνω καλά τή σκέψη των Maritain κατά τό 1938, πιστεύω πως μέλημά τους ήταν να επιτύχουν μια προσέγγιση, κατά τό δυνατό, τής ποιητικής θεωρίας και τής μυστικιστικής καταστάσεως, κάνοντας όμως τή διάκριση καλύτερα από τόν Bremond. Έκαναν αυτή τήν προσέγγιση, άρνούμενοι στό σουρρεαλισμό πως είναι μέσα στο περιθώριο των καθαρών βασικών αυτοματισμών που ποίησει ν' άναζητηθεί ή αποκάλυψη του σουρρεαλιστικού όντος και τής ύλης του ποιήματος: άν δεν είναι στό ύψος τής όρθολογιστικής σκέψεως διά του συλλογισμού, είναι πέρα από αυτή, διά τής άγάτης που αποκτάται ή τέλεια γνώσις. Κι' αυτό είναι άληθινό τόσο για τόν ποιητή όσο και για τόν μυστικιστή. Οι Maritains έκαναν τή διάκριση έχοντας ύπόψη τους σαφείς θωμιστικούς διαχωρισμούς, ιδιαίτερα τό διαχωρισμό

του εαίσθητου και του πνευματικού, τα οποία σ' αυτή την περίπτωση διατηρούν τη δύναμή τους ακόμα και για τη γλώσσα του καιρού μας. "Όσο δύσκολο κι' αδύνατο φαίνεται το έγχείρημα στη διαχωριστική γραμμή, είναι βέβαιο πως ό μυστικιστής αναζητά το απόλυτο απαλλάσσοντας το πνεύμα του από την αίσθηση. Ένώ ο ποιητής ξεκινά από αισθητικά δεδομένα για να φτάσει το απόλυτο το οποίο και έγγλεει στο σχήμα του ποιήματος. "Αν αναζητά το αιώσιο, το κάνει μέσα από την εικόνα της συμπαγούς και μοναδικής αντίληψης. "Αν ποθεί το 'Υπέροχον" Όν το αναζητά μέσα από το ολοκληρωμένο σύνολο του πλάσματος που έχει γίνει σύμβολο και του λόγου που συνταπίζεται με κείνο που προσδιορίζει.

"Όσο για μένα, δεν έχω πεισθεί πως ό ποιητής έχει πάντα την μυστικιστική δίψα του 'Υπέροχου και του απόλυτου. Η πολλαπλότητα κι' ή αλλαγή, του γεμίζουν την ψυχή με την ποικιλόχροια και τον ίλιγγό τους, απαράλλαχτα όπως το παιδί ανάμεσα στα παιχνίδια του ή τον Δόν Ζουάν ανάμεσα στους έρωτές του. Αυτό δε σημαίνει πως ό ποιητής είναι κατ' ανάγκη ενάντια στο Θεό αλλά ότι τον αναζητά περισσότερο μέσα στη διάχυτη συνύπαρξη παρά μέσα στην αναλλοίωτην ύπεροχή του.

(.....)

Μετάφραση από το γαλλικό
ΧΡ. ΚΑΡΜΙΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Με λ ή Ν ι κ ο λ α ἴ δ η: Γύρω από τον 'Ιησού [Μικρές και ταπεινές μορφές από τα Ευαγγέλια]. Πρόλογος του Μακαριωτάτου 'Αρχιεπισκόπου και Προέδρου κ.κ. Μακαρίου. Λευκωσία, 1964.

"Ο κ. Μελῆς Νικολαΐδης από το 1958 και δώθε μας έδωσε τρία έργα με θέματα και έμπνευση από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες: Κυπριανός ο Μάγος, 1958, Τῷ καιρῷ ε-κείνω, 1962 και Γύρω από τον 'Ιησού, 1964. 'Αναγγέλλει ακόμα την έκδοση του έργου: Συνέσιος ο Κυρηναίος.

"Ο κ. Νικολαΐδης είναι ένας πιστός χριστιανός. Την πίστη και την χριστιανική του αγάπη την κάνει Λογοτεχνία. Πιστεύει στο θαύμα και το ζητεί να το προβάλει μέσα στο έργο του, όχι σαν γεγονός ύπερφυσικό και παράξενο, αλλά σαν άπλο γεγονός της αγάπης του Θεού. Με αυτή την θεϊκή αγάπη σκύβει στα Έθαγγέλια και ανακαλύπτει, προσβάλλει και φωτίζει ταπεινές μορφές, που δέχτηκαν την εύλογία του Χριστού και τον λόγο του. Ξεκινά ο κ. Νικολαΐδης από την Γέννηση του Χριστού και φτάνει στην Σταύρωση φωτίζοντας μορφές: τον 'Ιωσήφ «τόν άνδρα της Μαρίας», τους βοσκούς της Βηθλεέμ, τον εκατόνταρχο της Καπερναούμ, τον λυπημένο νεανίσκο, την Σαμαρείτισσα, τον Ζαχαΐον, τον

Σίμωνα τον Κυρηναίο, τον Νικοδήμον και άλλους.

Οι ταπεινές αυτές μορφές περνώντας από την ψυχή και την γραφίδα του κ. Νικολαΐδη πλάθονται με νέαν όμορφιά και ανυψώνονται γύρω από την μορφή του Χριστού. "Ό,τι δεν μπορούσαν να δώσουν μέσα στην συντομία του λόγου τους οι ευαγγελιστές, το προσφέρει ο λόγος του κ. Νικολαΐδη, που αντίλει από τις φράσεις και τις λέξεις των ευαγγελίων χαρακτηρισμούς επιγραμματικούς και προεκτείνει τα γνωρίσματα, τα φωτίζει μέχρι που να φανή σ' όλη της την καθαρότητα ή μορφή.

Με ώραϊον τρόπο δίνονται οι μορφές της Σαμαρείτισσας, του Ζαχαΐου, του γυνου νεανίσκου, του Σίμωνα του Κυρηναίου και του Νικοδήμου. "Όμως ή πιο καθαρή μορφή, επιβλητική, γεμάτη αγάπη και πάθος, γοητευτική και ακατανάκτη είναι ή μορφή του Χριστού. Δεν είναι άμεσος σκοπός του συγγραφέα να διαγράψει τον Χριστόν. "Εμμεσα όμως, σε κάθε στιγμή που φωτίζεται μία ταπεινή μορφή, προβάλλει ή θεία μορφή του Χριστού, που κυριαρχεί και φωτίζεται από νέα κάθε φορά πλευρά. Διαβάζοντας αισθάνεσαι, πως ό Χριστός κρατεί τον γύρω κόσμο και αυτός είναι που κατέχει την ψυχή και το έργο του συγγραφέα.

Με το νέο του έργο ο κ. Νικολαΐδης πλουτίζει την Χριστιανική Λογοτεχνία, ένα είδος που στην 'Ελλάδα δεν βρήκε ακόμα τον δρόμο του, γιατί χαρακτηρίζεται από μιαν άφελη αντίληψη για τον άνθρωπο και τα προβλήματά του, βλέπει μονομερώς την ζωή, την προβάλλει όχι όπως είναι, αλλά όπως θάθελε να είναι, ή τέμνει ένα μέρος του πραγματικού και το γενικεύει σαν καθολική εικόνα ζωής.

Χρυσάνθου και Παναγιώτας Κυπριανού: Οί αρχαίοι 'Ελληνες Λυρικοί Ποηταί, 'Εκδοσις «'Ελληνικού Πνευματικού 'Ομίλου Κύπρου», Λευκωσία, 1964.

"Η αρχαία ελληνική λυρική ακολουθεί το έπος και προηγείται της τραγωδίας. Είναι ένας κόσμος ξεχωριστός σε όμορφιά και με δικούς του κανόνες δημιουργίας. Ποκίλος στην προέλευση, τους ρυθμούς, την μορφή, την έμπνευση προέβαλε πολλ' ένωρίς, ήδη από τον 7ον π.Χ. αιώνα, ένα τόνον προσωπικών αισθημάτων και συγκινήσεων σε αντίθεση και συνέχεια προς τον άπόρροπον και έθνικον χαρακτήρα του 'Επους, 'Ομηρικού και 'Ησιόδου. "Η γένεσις και ή ανάπτυξις της λυρικής ακολουθεί την αλλαγή των πολιτικών αντιλήψεων των 'Ελλήνων και μαζί με την φιλοσοφία ή λυρική προβάλλει το άτομον, τα δικαιώματα, τα αισθήματα και τις ιδέες του σ' αντίθεση προς τα άριστοκρατικά και τυραννικά πολιτεύματα των πόλεων.

Στην σύντομη μελέτη πους ό κ. Χρυσάνθος και ή κ. Παναγιώτα Κυπριανού κάνουν ένα ώραϊο περίπατο μέσα στο κατάλοιπα των αρχαι-

ων Ἑλλήνων λυρικών. Κατορθώνουν στίς δεκαέξι σελίδες τῆς μελέτης τους νὰ δώσουν τὸ κλίμα τῶν ἰδεῶν, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν συγκινήσεων μέσα στὸ ὅποιον κινεῖται ὁ λυρικός λόγος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Μὲ ἀδρούς χαρακτηρισμοὺς δίνεται ὁ κύριος τόνος ποὺ ἐπικρατεῖ στὸ ἔργον κάθε ποιητοῦ καὶ διαγράφεται ἡ πολυμορφία τοῦ κόσμου μυθολογικοῦ καὶ πραγματικοῦ, ὅπου ὁ ποιητὴς ἀνευρίσκει τὴν ἔμπνευση καὶ τὰ θέματα του. Οἱ παρατηρήσεις τῶν μελετητῶν υποστηρίζονται ἀπὸ τὴν παράθεση ἀποσπασμάτων μεταφρασμένων στὰ νεοελληνικά.

Ἡ μελέτη ἀπευθύνεται στὸ μέσον ἄνθρωπον, τὸν μὴ ἐπιστήμονα μελετητὴν καὶ τοῦ δίδει συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν λυρικών. Τέτοιες μελέτες εἶναι ἀπαραίτητες, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἐπὶ τέλους νὰ καταλάβουμε σὺν ἔθνος, πὼς ἡ πνευματικὴ μας κληρονομιά δὲν εἶναι οὔτε μόνο γιὰ τοὺς εἰδικούς, οὔτε γιὰ νὰ στολιζῆ σκονισμένα ράφια βιβλιοθηκῶν. Πρέπει νὰ κάνουμε κτῆμα μας στὴν οδοῖα τῆς τὴν δημοσιογία τοῦ παρελθόντος, γιὰ νὰ καταλάβουμε κάποτε, πὼς ὅ,τι μὲ κομψασμὸ καὶ ἐπίδειξη εἰσάγουμε ἀπὸ τὴν Ἑρώπη δὲν εἶναι παρὰ ἀπομίμηση τῶν προτύπων ἔργων τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἐπ' αὐτοῦ ὅμως θὰ ποῦμε σὲ ἄλλη εὐκαιρία.

Κάτι ἤθελα ἀκόμα νὰ παρατηρήσω γιὰ τὴν μελέτη. Θάῤωρεπε στίς μεταφράσεις τῶν ἀποσπασμάτων νὰ ἀκολουθῆ τὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστοῦ. Τοῦτο βέβαια δὲν μειώνει τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας.

Ν. Σ. ΣΠΑΝΟΣ

Ἡλία Σιμόπουλου: Τὸ μεγάλο ποτάμι, Ἀθήνα, 1964.

Ἡ «Δευτεριά» κι' ἡ «ἀνατολὴ μῆς νέας εὐτυχισμένης ζωῆς» ἀποτελοῦν τὰ βασικότερα μοτίβα τῆς ποιητικῆς συλλογῆς «Τὸ μεγάλο ποτάμι» τοῦ κ. Ἡλία Σιμόπουλου. Τὰ δύο μεγάλα αὐτὰ αἰτήματα δὲν ἔχουν τὴ συγκεκριμένη γεύση προσωπικῶν αἰτημάτων. Ἔχουν ἓνα πλάτος φιλολογικὸ καὶ προπαντὸς κοινωνικὸ καὶ ἐκφράζονται μὲ καθαρὰ ποιητικὴ δόνηση κι' ὄχι κατ' ἐπιταγὴ ἢ σφράγιση. Ἀσφαλῶς δὲν ὑπάρχει παράταξη (ὄχι κομματικῶν) ἀλλὰ πνευματικῶν ἀνθρώπων, ποὺ νὰ μὴ τοποθετῆ στὸ ψηλότερο μέρος τῆς κατακόρυφου τὰ δύο αὐτὰ ἰδεώδη. Φαίνεται ὅμως σήμερα πὼς ἐπιτακτικότερα παρὰ ἄλλοτε ἀναζητεῖται καὶ προβάλλεται ἡ ἀνάγκη τους. Κι' ὁ παιητὴς ποὺ εἶναι λεπτὸς δέκτης πῶν παγκοσμίων δονήσεων, προπαντὸς τοῦ λαοῦ του, συλλαμβάνει ὅλα αὐτὰ, τὰ ξεκαθαρίζει καὶ τὰ δίνει μὲ τὴ δέουσα συγκίνηση στὸ στίχο του.

Παράλληλα πρὸς τὰ δύο αὐτὰ βασικά μοτίβα ξεχωρίζει ἓνα ἄλλο μοτίβο, κάπως προσωπικὸ, ἀλλὰ ποὺ ἔχει ἀρκετὸ πλάτος γιὰ νὰ γίνῃ δυνατὸ, τὸ μοτίβο τῆς «νιότης ποὺ πέρασε», ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἐφηβικὰ χρόνια. Εἶναι τὸ μοτίβο αὐτὸ τῆς χαμένης χαρᾶς καὶ τῶν ὄνειρων,

γνωστὸ σὲ ὄλους, φυσικὸ, ἀλλὰ πάντοτε πηγὴ συγκινήσεως καὶ δικαιολογημένης θλίψης. Ξεχωρίζουν καὶ μερικὰ δευτερεύοντα μοτίβα σὺν τὸ κλειστὸ ρημαγμένο στίχο καὶ ἄλλα ποὺ ἀπὸ πρῶτη ματὰ φαίνονται σὺν προσωπικὰ βιώματα τοῦ ποιητῆ φτάνουν ὅμως στὸ σημεῖο συμβόλων ὅπως εἶναι τοποθετημένα στὴ συλλογῆ.

Ἦπάρεχι ἀσφαλῶς ἀρκετὸς ἀνθρώπινος πόνος μὲς τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς. Ὁ πόνος ὅμως αὐτὸς δὲν εἶναι κραυγαλῶς, ἔστο κι' ἂν κάπου-κάπου πάει νὰ γίνῃ τραγικός. Εἰκόνας κι' ἔννοιες φωτεινῆς κι' ἐλπιδοφόρες λιγοστεύουν τὴν ἔνταση τοῦ πόνου, τὸν συγκρατοῦν μὲς τὰ σύννορα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, μῆς ἀξιοπρέπειας ποὺ θέλει νὰ πιστεύῃ στὴν ἀνατολὴ τῆς Αὐγῆς. Θὰ χαρᾶκτοῦσα τὴν ποίηση αὐτὴ ποίηση τῶν ἀπαλῶν καὶ φωτεινῶν τόνων καὶ θὰ τὴν κατάτασσα στὸν ἄδολο λυρισμὸ, τὴν τεχνουργία ποὺ προσπαθεῖ νὰ συμπυκνώσῃ τὸ καθετὶ καὶ νὰ δώσῃ τὸ ἀπόσταγμα του, τὸν ἀνθὸ του. Διαφρονῶ σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ ποιήματος «Ὁ Νέος Κόσμος». Δὲν ἀρνοῦμαι τὴ συγκίνηση τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ πρώτου ἀστρναύτη. Ἐξᾶλλου αὐτὴ ἡ συγκίνηση μεταπλάστηκε σὲ τέχνη στὸ ποίημα «Τραγουδάκι», ὅπου λέει:

Πάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα
τὰ τριανταφυλλένα
διαστημόπλοια φτάνουνε
τὸ 'να πίσω ἀπ' τ' ἄλλο.

Ἄλλὰ στὸ ποίημα αὐτὸ («Τὸ Νέο Κόσμο») ὑπάρχει... πολλὴ λογικὴ κι' ἴσως προγραμματισμένη, γωρὶς ν' ἀπορρίπτω ἀρκετοὺς ὠραίους στίχους κι' ἰδέες ποὺ περιέχονται.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ἑλλης Παιονίδου: «Παλάμη ἀνοιγμένη στὸν ἥλιο», ποιήματα, Κύπρος, 1964.

Μὲ πολλὴ προσοχὴ κι' ἀγάπη ἔσκυψα πάνω ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ πρώτου ποιητικοῦ βιβλίου τῆς Ἑλλης Παιονίδου «Παλάμη ἀνοιγμένη στὸν ἥλιο». Μελέτησα μὲ συγκίνηση ἓνα-ἓνα τὰ εἰκοσιτρία τοῦ ποιήματα κι' ἀναλογίσθηκα γιὰ ἓνα λεπτὸ τίς κοινές μας προσπάθειες κάποτε στὸ παρελθόν, κάπου σὶ 1958, ὅπου μαζί μὲ μιὰ μεγάλη ομάδα νέων μοχθούσαμε γιὰ μιὰν ὁμαδικὴ ἐκδοσὴ τῶν πρώτων μας τραγουδιῶν. Θυμᾶμαι πὼς ἀπὸ τότε οἱ στίχοι τῆς Παιονίδου ξεχώριζαν ἀνάμεσα ἀπ' ὄλους τοὺς ἄλλους, ζωντανοί, ἀληθινοί, θερμοί, ὅπως κι' ἡ φύση μῆς δεκαεπτάχρονης νέας.

Ἀπὸ τότε πέρασαν ἕξι χρόνια. Ἡ Ἑλλη Παιονίδου ἐξακολουθοῦσε νὰ κινῆται ἀπὸ τίς λογοτεχνικῆς στήλες ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Στὸ πρῶτο τῆς βιβλίου «Παλάμη ἀνοιγμένη στὸν ἥλιο» καταπαίνεται μὲ ποικίλα θέματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πλειονότητα γενικὰ, τὸ σύνολο. Τραγουδάει τὸ χωριό, τὸ πρωτοβόχο, τὴν ὁμορφιά τῆς φύσης καὶ τοῦ ἡλιοβασιλέματος καὶ δίνει ξεχω-

ριστό τόνο και βάθος σ' ό,τι άφορά στην συλλογή της τόν πόλεμο πάνω σ' αυτό τό μαρτυρικό νησί της Κύπρου: «Τό γίωμα έγειρε στό νερό ματωμένο. / Ψηλά στό παραθύρι της Ρήγανας / τά φυλλάματα του σχοίνου τρεμούλιασαν... / Μέσα στη νταντέλλα του πρεβαζιού / ή-σκόνη κι ή λήθη μάταια πασχίζουν / νά σκεπάσουν την γύμνια τών καιρών. / Τί μπορεί νά σκεπάσει ή ή σκόνη στό μάραρο; / Τί μπορεί νά σκεπάσει ή λήθη στην ιστορία; / Ήταν χάραμα σάν άκούστηκε τό μαντάτο. / Στόμα με στόμα τ'όμαθε τό βουνό. / Στόμα με στόμα κατακύλησε στη θάλασσα. / Στ' άοματα ή Ρήγανα μας! / Ή ιστορία πηδάει μέσα από τά βιβλία / διπλώνει τόν όγκο του κορμιού της / σέ μιá υπόκλιση... / Τιμή, τιμή σέ σένα, Ρήγανα! /

Άνανεωμένη, με βαθύτερη μόρφωση και πείρα προπαντός από την ενεργό συμμετογή της στον άγώνα της ζωής, με άφρονες ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις, με τις προσωπικές της πεποιθήσεις και αντίληψεις για τόν κόσμο και τά πολλαπλά του προβλήματα, αυτή είναι ή Έλλη Παιονίδου τού πρώτου της βιβλίου «Παλάμη άνοιγμένη στον ήλιο», που πιστεύω πως είναι μιá προσφορά άρετά καλή στην γυναικεία ποίηση τού τόπου μας.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΝΑΓΗ

Γκίκα Μπινιάρη: «Ό μεγάλος βάλτος», μυθιστόρημα, σελ. 242, Άθήνα, 1964.

Άπό τό «Άγόρι πής γελαστής χερσονήσος», που κυκλοφόρησε πριν δώδεκα χρόνια, είχανε καθαρά διαφανή οι συνθετικές ικανότητες τού κ. Μπινιάρη, που τώρα παρουσιάζονται πειθαρχημένες σε μιá θετική σκοπιμότητα, νά δώση τή ζωή όχι όπως την ποθούμε και τή βλέπουμε με τά μάτια της φαντασίας, αλλά όπως είναι στην πραγματικότητα, γεμάτη άπ' τις πιο άπίθανες αντιδράσεις.

Δυό κόσμοι έντελώς αντίθετοι ξεδιπλώνονται μέσα στο καινούργιο μυθιστόρημα τού κ. Μπινιάρη: ό κόσμος ό σκληρός και θεληματικός, της βίας και της έμμετάλλευσης άπ' τή μιá, που αντιπροσωπεύεται άπ' τό μεγαλοεπιχειρηματία Χασδέκη, κι ό κόσμος της καλωσύνης, της άλληλοκατανόησης και της συναντίληψης, που αντιπροσωπεύεται άπ' τ'ό δικηγόρο Χορμοβίτη. Πράγμα παρ'όσον από πρώτο κοίταγμα, μιá όχι άπίστευτο, ό Χορμοβίτης δέχεται νά υπηρετήσει κοντά στον Χασδέκη, ν' αλλάβη τή διεκπεραίωση υποθέσεών που, που μ' όλη τή νομιμοφάνεια τους, που έπιτρέπει και την υπεράσπιση τους στο δικαστήριο, είναι φανερό πως έχουν μέσα τους τό σπέρμα της άδικίας και της άνευμιότητας. Σ' αυτό τόν όδηγει ή σκέψη πως είναι δυνατό νά έπηρεάση τό Χασδέκη στις αποφάσεις του, πράγμα που σέ μερικές περιπτώσεις τό κατορθώνει, χωρίς έντούτοις νά έπιτύχη νά τού μεταβάλη τό χαρακτήρα.

Στον κύκλο του Χασδέκη υπάρχουν πρόσωπα γαμηλού ήθικου επιπέδου, όπως ή Τερέζα Μαλτέζου-Κερεζή, που εκτός άπ' τάλλα είναι και μορφονομάνης, κι ό Τόμαρος, ένα αισχρό υποκείμενο, πουνά νομικός του σύμβουλος. Στο περιθώριο ζουν ό Κερεζής κι ή κόρη που Άλέκα, που υποφέρουν άπ' τά κατώματα της κας Κερεζή και την κακομεταχείριση του Χασδέκη.

Στον κύκλο του Χορμοβίτη ζουν ή Έλλη, που θυσιάζει τή ζωή της υπηρετώντας τους πάσχοντες και βοηθώντας όσους είχαν ανάγκη, ή γιαγιά της, μιá καλόβολη γερούλα, κι ό Νικόλας, που ξενιτεύτηκε για την άγάπη της Έλλης.

Ένώ συνεχίζεται ή πάλη του Χορμοβίτη με τις κακές συνθήκες του Χασδέκη, αρχίζει ό πόλεμος, καλείται κ' ή ηλικία του, πληγώνεται και γίνεται άνάτηρος. Σ' αυτή την κατάσταση συνεχίζει στην Άθήνα τή φιλόνηρωτη δράση του, ιδρύοντας τόν καιρό πής κατοχής τις «παιδικές φωνές» με λεφτά που παραχώρησε ό Νικόλας, πούχε γυρίσει στην Έλλάδα κ' είχε ένταχθί στην Άντίσταση. Μιá προδοσία τού Τόμαρου καταστρέφει πά πάντα, και μαζί και τ'ό Χασδέκη, που είχε δεχτή νά μεσολαβήσει στους Γερμανούς για άπελευθέρωση τού Νικόλα, πούχε συλληφθί.

Η όλη υπόθεση πλέκεται με γρήγορο τρόπο, έτσι που νά κρατή τά γεγονότα σε διαρκή αλληλουχία, που δέν σπάει παρ'ό εκει όπου ό συγγραφέας θέλει νά τονίση μιá κατάσταση και νά έμβαθύνη σ' άποτελέσματά της. Άλλά κ' ή υπόθεση νά μίν ήταν άνετα εμφανισμένη, ή έντύπωση θα δινόταν από κάτι μικρολεπτομέρειες, που αναγκάζεσαι νά τις προσέξεις και νά γυρίσης σ' αυτές τις σκέψεις σου κι όταν άκόμη έχεις προσπεράσει άρετά σελίδες. Είναι αυτές που δίνουν την παρουσία της προσωπικότητας τού συγγραφέα και μαζί τή βεβαιωση πως ό «Μεγάλος Βάλτος» είναι ξεγο με άξιώσεις.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΣΕ ΗΡΩΟ

Άγαπητέ κ. Χρυσάνθη,

Με πολλή χαρά σου γνωρίζω πως στην ιδιαίτερη πατρίδα μου — Παλιόκαστρο Λαμίας, ζακουστή άκρόπολη, που θυσίασε ό Άχιλλέας, προτού φύγει για την Τροία, και κέντρο αντίστασης κατά την Τουρκοκρατία, με όπλαρχηγό—τό Ζορμπά, και στη Γερμανοϊταλική κατοχή, με καπετάνιο Ζορμπά — στήσαμε πολύ όμορφο ή ρωο, για νά τή μισήσουμε όσους έπασαν σ' έλους τους άγδνες για τή χιλιόκριση τή Λευτεριά, στο όποιο για έπίγραμμα βάλαμε τους στίχους σου άπ' τόν «Στέφανο άρετής»

«Ό μάρτυρας της Λευτεριάς λάμπει στην κάθε γή πολύφωτος άστέρας...».

Στά άποκαλυπτήρια τού ήρώου, που παραβρέθηκαν ύπουργοί, βουλευτές, στρατηγοί, ό Νομάρχης,

ὁ Δεσπότης καὶ χιλιάδες λαοῦ, ὅλοι ξέσπασαν σ' ἐν-
θουσιαστικές ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἀγωνιζόμενη Κύ-
προ, μαθαίνοντας ἀπ' τὴν ὀμίλιά μου, πῶς τὸ ἐπί-
γραμμα ἀνήκει σὲ Κύπριο ποιητῆ, τραγουδιστῆ τῆς
ὀμορφιάς καὶ τῆς λεβεντιάς, ὕμνητῆ τοῦ μεγάλου
ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα.

Δέξου, φίλε, τὸν ἀντίλαλο τῶν ζωρῶν ἐνθουσια-
στικῶν ἐκδηλώσεων τῆς λεβεντογέννας Ρούμελης, ποὺ
εἶναι πανέτοιμη γιὰ κάθε θυσία γιὰ τὴν Κύπρο «τὴν
ἀέρινη, τὴ μακαρία τὴ γῆ»!

Τὸ ἴδιο ἐπίγραμμα ἔβαλα θέμα γι' ἀνάπτυξη
στοὺς τελειόφοιτους τοῦ Γυμνασίου μου — πρωταγω-
νιστὲς σὲ κάθε κίνηση γιὰ τὴν Κύπρο — καὶ στοὺς
ὑποψήφιους γιὰ τὰ Πολυτεχνεῖα καὶ Πανεπιστήμια,
ποὺ ἐτοιμάζω στὰ Φροντιστήρια ποὺ διδάσκω "Ἐκθε-
ση Ἰδεῶν καὶ Λογοτεχνία.

Εὐχομαι γρήγορα νὰ γράψεις τὰ τραγούδια τῆς
νίκης καὶ τῆς εἰρήνης.

Μὲ τὴν ἀγάπη μας
Α.Π. ΖΟΡΜΠΑΣ

Ἀθήνα, 17.1.65

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ἀξιότιμε κύριε Κ. Χρυσάνθη,

Σκοπὸς τοῦ σημερινοῦ μου γράμματός εἶναι νὰ
σὰς εὐχαριστήσω. Μὲ τὸ δικό σας συγγραφικό ἔργο
καὶ τὴν δική σας πνευματικὴ παραγωγή εἶχα τὴν εὐ-
τυχία νὰ ἐπιτύχω στὶς πτυχιακές μου ἐξετάσεις, στὸ
Πανεπιστήμιο Γενεύης τῆς Ἑλβετίας.

Στὶς πτυχιακές μου γραπτὲς ἐξετάσεις — γιὰ τὸ
δίπλωμα μεταφραστοῦ — τὸ δικό σας ἔργο ἦταν τὸ
θέμα τῆς Λογοτεχνικῆς μου μελέτης στὴν Ἑλληνικὴ
γλῶσσα. Τίτλος τῆς μελέτης μου: «Ἡ Λογοτεχνία τοῦ
Κυπριακοῦ Ἀγῶνα καὶ ὁ Κύπριος Χρυσάνθος». Με-
λέτησα τὰ ἔργα σας ποὺ ἀναφέρονται στὸν Κυπρια-
κὸν ἀγῶνα καὶ ἐξέθεσα τὴν συνεισφορά σας στὸν Λο-
γοτεχνικό τομέα. Ἀνέφερα τὰ ἔργα σας: «Τὸ κρη-
σφύγετο», «Ἐργὸν Ἀδελφότητος», «Ἐννία πικρὰ καὶ
ρωμαλέα διηγήματα», «Οἱ μπαλλάντες μιᾶς ἡρωϊκῆς
ἐποχῆς», «Πάθος γιὰ ἓνα καλύτερο οὐρανό».

Τὴν μελέτη αὐτὴ τὴν παρουσίασα στὸν Ἑλβετὸ
ὀφηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης κ.
Bertrand Bouvier.

Στὶς προφορικές μου δὲ πτυχιακές ἐξετάσεις ἐνώ-
πιον τοῦ ἴδιου καθηγητοῦ καθὼς καὶ τοῦ Ἑλλήνου
καθηγητοῦ κ. Λουκοπούλου, ἀνέπτυξα τὴ ζωὴ σας καὶ
τὶς σπουδές σας, ἐν συντομίᾳ, τὸ ὅλο σας συγγραφι-
κό ἔργο καὶ κυρίως τὴν ποιητικὴ σας δημιουργικό-
τητα. Γιὰ μὲνα προσωπικά, ἀντιπροσωπεύατε τὸν
πρωτοπόρο συγγραφέα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔγραψαν μὲ
βάση τὸν Ἀγῶνα μας τοῦ 1955—59. Μίλησα γιὰ τὸ
θεατρικό, τὸ ποιητικό σας ἔργο καὶ γιὰ τὰ πεζά.

Ἦμουν ὑπερήφανη ποὺ μοῦ δινότανε ἡ εὐκαιρία
νὰ μεταφέρω τὸν γνήσιο παλμό, τοῦ καθαροῦ Κυ-
πριακοῦ σας ἔργου στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης καὶ
νὰ φέρω σὲ στενωπὴ ἐπαφῆ τὴν Κύπρο μὲ τὴν Ἑλ-
βετιαν, χώραν ποὺ εὐρίσκεται στὴν ἀνωτάτη βαθμί-
δα τοῦ πολιτισμοῦ.

Σεβαστὲ συγγραφέα, σὰς ἐκφράζω τὶς θερμές μου
εὐχαριστίες γιὰτὶ μὲ ὅ,τι ἐοἶσε δημιουργήσατε, κα-
τάρθασα νὰ κερδίω τὶς τελικὲς μου ἐξετάσεις με-
ταφραστρίας, στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης τὸν Ἰ-
ούλιο τοῦ 1964. Ἔτυχα δὲ τὸ βαθμὸς, στὴν Νεοελ-
ληνικὴ Λογοτεχνία, 5,6 (ἀνώτατος βαθμὸς: 6).

Διατελῶ μετὰ τιμῆς,
ΗΒΗ Κ. ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ριζοκάρπασον, 4 Φεβρ. 1965.

ΓΕΝΙΚΑ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τὸ 5. σ. τῆς «Ἐταιρίας Κυπριακῶν Σπουδῶ» ἔ-
χει ἐκλέξει ὡς ἀντιπρόεδρό του τὸν δρ Βάσο Καρα-
γιώργη καὶ ὡς ταμὰ τὸν κ. Θεόδωρο Παπαδόπουλο.

ΕΚΘΕΣΗ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ ΣΤΟ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο (κεντρικό) διοργανώθη-
κε συγκέντρωση γιὰ τὸν Ἀδαμάντιο Κοραῆ ποὺ συν-
οδεύταν ἀπὸ ἔκθεση βιβλίων σχετικῶν μὲ τὸ Μεγά-
λο αὐτὸ Νεοέλληνα.

ΒΡΑΒΕΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

Ἡ Ἐνωση Ἀνταποκριτῶν τοῦ Ξένου Τύπου ἀπέ-
νευμε πέντε βραβεῖα γιὰ τὴν ταῖνια «Ἀλέξης Ζορ-
πάς», ποὺ σκηνοθέτησε ὁ Κύπριος Μιχάλης Κακο-
γιάννης. Τὰ βραβεῖα ἀφοροῦν σκηνοθεσία, μουσικὴ,
σενάριο καὶ ἐρμηνεία.

Η-ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ

Ἀπὸ τὸ Δελτίο (τεύχος Γ', 1964) τῆς Δημοτικῆς
Βιβλιοθήκης Ἀμμοχώστου, ὅπου δημοσιεύονται τὰ
πεπραγμένα τῶν ἐτῶν 1961, 1962 καὶ 1963, παρα-
θέτομε πῶς κάτω τοὺς σχετικούς ἀριθμούς μὲ τὴν
κίνηση ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ:

	1961	1962	1963
Προσέλευσις ἀναγνωστῶν:	5141	5644	6878
Κάτοχοι δελτίων Δανειστικοῦ			
Τμήματος:	334	537	618
Δανεισμοὶ βιβλίων, τόμοι:	2798	3363	4729

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ Θ. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Σὲ συνεργασία τὰ τρία πνευματικὰ σώματα τῆς
πρωτεύουσας «Ἐταιρία Κυπριακῶν Σπουδῶν», «Ἑλ-
ληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλὸς Κύπρου» καὶ Σύλλο-
γος Ἑλλήνων Φιλολόγων Κύπρου «Στασίνας» διορ-
γάνωσαν στὶς 17 Φεβρ. φιλολογικὸ μνημόσυνο γιὰ
τὸν Θεόκλητο Σοφοκλέους, ποὺ ὑπῆρξε ἐπὶλεκτο μέ-
λος καὶ τῶν τριῶν. Στὸ μνημόσυνο μιλῆσαν οἱ κ.κ.
Κ. Σπυριδάκης, Κλ. Γεωργιάδης, Κ. Χρυσάνθης καὶ
Φρ. Βράχας.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες ἀνέγραψαν τὴν εἰδηση
πὼς ὁ κ. Ἀνδρέας Χριστοδουλίδης, Πρώτος Ἐπιθε-
ωρητὴς Στοιχειώδους, ἔχει ἐκλεγῆ ἀριστίνδην πάρε-
δρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν (διευ-
θυντὴς ὁ καθηγητὴς κ. Γιάννης Κακριδῆς). Τὸ Ἰν-
στιτούτο τοῦτο, ποὺ δημιουργήθηκε σύμφωνα μὲ τὸ
νέον ἐκπαιδευτικὸ νόμο ἔχει καθήκοντα τὴ μελέτη
τῶν ἐκπαιδευτικῶν πρόβλημάτων τῆς χώρας, τὴ σύν-
ταξη τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, τὴν ἐπιμόρφω-
ση τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τὴν καθοδήγηση τῶν ἐπι-
θεωρητῶν.

ΟΜΙΛΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Τὸ νέο διοικητικὸ συμβούλιο τοῦ «Ὀμίλου Παιδα-
γωγικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου» ἔχει ἀπαρτισθῆ σὲ σῶ-
μα ὡς ἑξῆς: Ἀνδρέας Χριστοδουλίδης, πρόεδρος,
Ἀντιγόνη Σ. Μιχαηλίδου, ἀντιπρόεδρος, Ν. Παπα-
ξενοφώντος, γραμματέας, Ἰ. Κασουλῆς, ταμίας, Σί-
μος Συμεωνίδης, Ἀ. Παπαδόουρης καὶ Μ. Εὐσταθίου,
μέλη.

ΚΥΠΡΙΟΣ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ο Κύπριος σκηνοθέτης κ. Νίκος Ἀθανασίου με τὸ θέσάο του ἀπὸ Γάλλους ἀνεθάζει στὸ "Theatre de Plaisance" τοῦ Παρισιοῦ ἕνα μονόπρακτο τοῦ κ. Κώστα Μουρσελά καὶ ἐρμηνεύει με ἀπαγγελία καὶ μουσική ἢ μιμική ποιήματα τοῦ Γ. Σεφέρη. Ἡ παράσταση ἔχει τὸν τίτλο «Μηνύματα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα».

ΚΥΠΡΙΟΙ ΣΕ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΕΝΤΥΠΟΥ

Στὸ «Λογοτεχνικὸ 1964» ποῦ δημοσιεύει ὁ κ. Δημήτρης Γιάνκος στὸ ἀθηναϊκὸ μηνιαῖο περιοδικὸ «Παναθηναϊκὰ» ἀναγράφει καὶ ἐκδόσεις Κυπρίων τῶν ἐξῆς: Γλαύκου Ἀλιθέρου, Πυθαγόρα Δρουσιώτη, Κώστα Μόντη, Κύπρου Χρυσάνθη, Θ. Πιερίδη, Δημ. Χαμπουλίδη, Μελεῖ Νικολαΐδη, Κ. Κύρρη, Κων. Σπυριδάκι, Ἀντη Περγάνη, Κώστα Στεφάνου. Ἀναφορὰ γίνεται καὶ στὴ «Φιλολογικὴ Κύπρου 1964».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Νανᾶς Π. Κοντοῦ: Δόνηση, Θεσσαλονίκη, 1964.
Βάγιου Μπαγλανῆ: Ἀπόπειρα Αὐτάρκειας, Θεσσαλονίκη, 1964.
Σαράντου Παυλέα: Μεσοδιάστημα, Θεσσαλονίκη, 1964.
Χριστ. Γεωργίου: Παράλληλοι, Λευκωσία, 1964.
Δημ. Σιατόπουλου: Σημερινὴ Εὐρώπη, Ἀθήνα, 1964.
★ : Πρακτικὰ Συνεδριῶν Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας 1964 (Τεσσαρακονταετηρίς), Ἀθήνα, 1964.
Λούλας Ἰερανομιίδου: Ὁ ἕνας καὶ οἱ ἄλλοι, Ἀθήνα, 1964.
Γκίκα Μπινιάρη: Ὁ μεγάλος βάλτος, Ἀθήνα, 1965.
Σολομῶντος (μετ. Λεοντίου Χατζηκώστα): Ἄσμα Ἀσμάτων, Θεσσαλονίκη, 1964.
Δημ. Βαλασκάντζη: Δώδεκα στιγμές, Ρόδος, 1964.
Μιχ. Πασιαρδῆ: Ποιήματα II, Κύπρος, 1964.
Μελεῖ Νικολαΐδη: Ἡ Κύπρος μας, 1965.
Π. Παναγιωτοῦνη: Εἰσαγωγή στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία, Λευκωσία, 1965.
Στέφανου Ἰωαννίδη: Τὰ Ἀθήνα καὶ ὁ Δημόκριτος.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Παιδικὴ Φωνὴ (Λευκωσία) ἀρ. 4 — Κρυστάλλης (Πειραιᾶς) ἀρ. 108 — Κρητικὴ Ἔστια (Χανιά) ἀρ. 148 — Ἐπιθεώρηση Τέχνης (Ἀθήνα) ἀρ. 119/120 — Κυπριακὴ Ἐκπαίδευσις (Λευκωσία) ἀρ. 27 — Χρονικὰ τῆς Νίκαιας (Νίκαια) ἀρ. 27/28 — Πνεῦμα (β' Γυμν. Πάφου) ἀρ. 2 — Ραδιοπρόγραμμα (Λευκωσία) ἀρ. 4 — Cyprus To-day (Λευκωσία) III, ἀρ. 1 — Παιδικὴ Χαρά (Λευκωσία) Δ' ἀρ. 4 — Μαθητικὴ Δρᾶσις (Λεμεσός) ἀρ. 1 — Συνεργατιστὴς (Λευκωσία) ἀρ. 40 — Κρίκος (Λονδίνο) ἀρ. 169 — Μόρφωσις (Λευκωσία) ἀρ. 236 — Ὁ μικρὸς Τοχνίτης (Τόχνη) ἀρ. Γεν. — Τὸ σχολεῖο καὶ τὸ σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 37 — Δεσμός (Χαλκίδα) ἀρ. 35 — Μαθητικὸς Ἀκτίνες (Λευκωσία) Ε', ἀρ. 1 — Εὐβοϊκὸς Λόγος (Χαλκίδα) ἀρ. 77/82.

ERRATA

Ὁ τελευταῖος στίχος τοῦ ποιήματος «Φυγὴ» τῆς κ. Ὀλγας Βότση σελ. 137 νὰ διαβασθῆ ὡς ἐξῆς: «τὴ βουθὴ ν' ἀνασαινεὶ λατρεῖα μας.»

Γ' ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΟΡΑΣΤΩΝ ΤΟΥ «ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΝ»

Βιβλιοθήκη Τεχνικῆς Σχολῆς Λεμεσού	2
Ἀντώνης Μυστακίδης (Σουηδία)	2
Ὁμίλος Παιδαγωγικῶν Ἐρευνῶν (γιά ἀποστολὴ σὲ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες καὶ συγγενικοὺς Ὁμίλους)	15
Μιχαλάκης Ἐλευθεριάδης, τσιγκογράφος γιά ἀποστολὴ στὸ ἐξωτερικὸ)	10
Ἀνδρέας Καραγιώργης, δ'ντὴς δημοτικὸ	ἀνά 1
Λεῦκος Κληρίδης, δικηγόρος	
Φοῖβος Κληρίδης, δικηγόρος	
Κόκος Συριώτης, λογιστὴς	
Χριστάκης Γεωργίου, καθηγητὴς	
Λέαντρος Χατζημάρκου, ἔμπορος	
Ἀναστασία Κομπαρίδου	
Ἀντιγόνη Νικολαΐδου, καθηγήτρια	
Μύρων Χριστοφίδης, λογογράφος	
Βιβλιοθήκη Σχολῆς Terra Santa	
Ἀντώνιος Χριστοδούλου, ἀρχισιλόγος	
Δρ. Κ. Χατζηιωάννου, γυμνασιάρχης	
Μ. Κιαγιάς, σχολικὸς Ἐφορος	
Δ. Μαραγκός, σχολικὸς Ἐφορος	
Π. Σέρρης, καθηγητὴς	
Χρ. Πετάσης, καθηγητὴς	
Π. Μάρκου, καθηγητὴς	
Σκ. Συριώτης, καθηγητὴς	
Κ. Πλησῆς, καθηγητὴς	
Θ. Νικολαΐδου, καθηγητὴς	
Βιβλιοθήκη Α' Γυμν. Ἀρρένων Ἀμμοχώστου	
Τάσος Ἀναστασιάδης, γυμνασιάρχης	
Γερ. Πιερίδης, καθηγητὴς	
Ἀνδρομάχη Χαρικλείδου, καθηγήτρια	
Χιωτέλης, γυμνασιάρχης	
Βιβλιοθήκη Παγκ. Ἀκαδημίας Θηλέων	
Βιβλιοθήκη Γυμνασίου Σολέας	
Κώστας Γιαλλουρίδης, γυμνασιάρχης	
Γεώργιος Χρίστου, καθηγητὴς	
Δώρα Κοκκίνου, καθηγήτρια	
Περικλῆς Φιλίππου, καθηγητὴς	
Βιβλιοθήκη Β' Γυμνασίου Ἀρρένων Λεμεσού	
Κώστας Χαράκης, γυμνασιάρχης	
Γιάγκος Βαρνάβα, βοηθ. γυμνασιάρχης	
Πόλυς Ἰερανομιίδης, καθηγητὴς	
Κ. Γεωργιάδης, καθηγητὴς	
Στελ. Παπακώστας, καθηγητὴς	
Χ. Χαραλάμπους, καθηγητὴς	
Δημ. Φιλιππίδης, καθηγητὴς	
Ἀντανάκης Πισσαρίδης, πρᾶμματευτὴς	
Κώστας Παρασκευαΐδης, ἱατρός	
Παῦλος Παρασκευαΐδης, ἱατρός	
Γεώργιος Εὐστρατιάδης, Δημ. ἀρχεὸς Λάρνακος	
Βιβλιοθήκη Γυμνασίου Λαπήθου	
Ν. Χατζηνικόλας, διευθυντὴς Τεχνικῆς Λευκωσίας	
Α. Ἀντωνίου, καθηγητὴς	
Στ. Βότση, καθηγητὴς	
Α. Γαβρήλ, καθηγητὴς	
Κ. Μιλτιάδου, καθηγητὴς	
Μ. Χατζηαντωνίου, καθηγητὴς	
Βιβλιοθήκη Τεχνικῆς Σχολῆς Λευκωσίας	
Βιβλιοθήκη Γυμνασίου Ἁγίου Ἀμβροσίου	
Βιβλιοθήκη Γυμνασίου Κερύνειας	
Βιβλιοθήκη Τεχνικῆς Σχολῆς Ξεροῦ	
Σάββας Κοντός, διευθυντὴς	
Δημ. Παπαστυλιανοῦ, καθηγητὴς	
Νίκος Νικολάπουλος, καθηγητὴς	
Ἀντώνιος Χ' Μιχαήλ, καθηγητὴς	

Ἡ συνέχεια τοῦ δοκιμίου
«Εἰσαγωγή στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία».

κι' ἀπολοήθη Χάροντα καὶ λέει καὶ λαλεῖ του'
 κι' ἀλαβροσιάσω' με Διεννή, γὰρ νὰ σ' ἀλαβροσιάσω.
 Κι' ἀλαβροσιάννη ὁ Διεννῆς καὶ σφιχτοπιάν' ὁ Χάρος·
 'κεί ποῦ 'πιανεν ὁ Διεννῆς τὰ κόκκαλα ἔλυουσιν.
 Κι' ἐδῶκαν κι' ἐπαληθύνουσιν τρεῖς νύχταις, τρεῖς ἡμέρας,
 ζ' τὰ τρία τὰ μερόνυχτα ὁ Διεννῆς νικά τον.
 Κι' ἀννοῖξεν ταῖς ἀγκάλαις του καὶ τὸν Θεὸν δοξάζει·
 δοξάζω σε, καλὲ Θεέ, πού, σαι 'ς τὰ ψηλωμένα,
 κι' ὁποῦ γινώσκεις τὰ κρυφὰ καὶ τὰ φανερωμένα,
 τὸ πλάσμαν 'τοῦ μου ἔπειψες 'βγήκεν ἀντρεπωμένον.
 'Ἦρτεν φωνὴ πού τὸν Θεὸν κι' ἀπὸ τοὺς 'Αργακίλους.
 Καὶ ἐν ἔπεσά σε, Χάροντα παλιώματα νὰ κάμης,
 παρ' ἔσειλά σε, Χάροντα, ψυχὰς γὰρ νὰ μου 'βγάλῃς.
 Γρουσὸς ἀτὸς ἐγέννηκεν πάνω 'ς τὴν κεφαλὴν του,
 κι' ἔσκαφτεν μὲ τὸ νύχιν του νὰ βγάλῃ τὴν ψυχὴν του.
 Κι' ὁ Διεννῆς ψυχομαχεῖ σὲ σιερὰ παλάθκια,
 σὲ σιερὰ παπλώματα, σὲ σιερὰ κρεθβάθκια.
 'Παππέξω τρωρίζουν τον τρακόσια παλληκάρκα
 θέλουν νὰ 'μποῦσιν νὰ τὸν δοῦν κι' ἀκόμα ἀπροφροῦνται.

Μόνον σὰν ἀριστούργημα τῆς Δημοτικῆς μας ποίησης μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ αὐτὸ τὸ τραγούδι, τὸ Δημοτικὸ Κυπριώτικὸ Τραγούδι.

Εἶναι γεμᾶτο κίνηση, γεμᾶτο ἀπὸ τὴν πάλη τοῦ Διγενῆ (ἑλληνικὸ ἰδανικὸ), πρὸς τὸν Χάροντα (φθοροποιὸ στοιχεῖο).

«Γρουσὸς ἀτὸς ἐγέννηκεν πάνω 'ς τὴν κεφαλὴν του
 κι' ἔσκαφτεν μὲ τὸ νύχιν του νὰ βγάλῃ τὴν ψυχὴν του»

Μένει στ' ἀλήθεια ἔκπληκτος κανεὶς μπροστὰ στὴ δύναμη περιγραφῆς τοῦ λαϊκοῦ ἀνώνυμου τραγουδιστή.

Εἶχε δίκιο λοιπὸν ὁ Γκαϊτε ὅταν ἔλεγε πὼς θυσιάζει ὅλο τὸ ἔργο του, φτάνει νὰ μποροῦσε νὰ γράφει ἓνα ἑλληνικὸ Δημοτικὸ Τραγούδι.

Ποιὰ πέννα «λογίου ἀνδρὸς» ἀλήθεια μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει τοὺς ἐξαισίους στίχους τοῦ παραπάνω Κυπριώτικου Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ; τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ γενικώτερα!

ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ — ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΡΙΖΕΣ

Ἡ λογοτεχνία τῆς Κύπρου ἔχει τὶς ρίζες της στὰ πανάρχαια χρόνια.

Ἡ πνευματικὴ ροπὴ τῶν κατοίκων τῆς Κύπρου εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὑπῆρξε ἀποτοκος τοῦ ποιητικοῦ καὶ εὐφρόσυνου περιβάλλοντος τοῦ νησιοῦ, ποῦναι γεμᾶτο μυροειδῆς, θαλασσινῆς χαρὸς κι' ἀνθη. Ἡ δημιουργικὴ θεὰ τῆς νήσου, ἡ ἀφρογέννητη Ἀφροδίτη, ὑπῆρξε ἡ πρώτη πηγὴ ἔμπνευσης γιὰ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Στὴν Πάφο, μᾶς πληροφοροῦν πηγὲς καὶ κείμενα ἱστορικά, μὲ μεγαλοπρέπεια γιορτάζονταν τὰ Ἀφροδίσια. Στὶς μεγάλες αὐτὲς γιορτὲς πλήθη Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν Πανελλάδα, συγκεντρωνόντουσαν στὶς γιορτὲς τῆς Πάφου, νὰ τιμῆσουν τὴ θεὰ τῆς πιδ χαρᾶς τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς εὐγονίας. Τὸ ἱερὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Πάφου ἦταν ὄνομαστὸ καὶ θαυμαζότανε πολὺ ἀπὸ ὅλο τὸν τότε πολιτισμένο κόσμον.¹⁰

10. Λεξικὸ Ἑλευθεροδάκη. Λῆμμα Κύπρος — Κεφάλαιο Πνευματικὴ κίνηση τοῦ νησιοῦ. Η' Τόμος, σελὶς 314.

Στό χώρο του Ίερού ένα ὄργιο λουλουδιῶν καὶ ἀνθισμένων κηπεύων στόλιζε τὸ ἱερό, δίνοντας μιὰ φυσικὴ θεῖα μεγαλοπρέπεια στὰ Ἀφροδίσια, τὴν ἐορταστικὴ συγκέντρωση τῆς Πάφου, σημαντικοῦ ἀστικοῦ κέντρου τῆς Κύπρου.

Τὸ πανηγύρι τῆς Ἀφροδίτης, ὅπως ἦταν ἡ συνήθεια τῆς ἀρχαιότητος, γιορτάζονταν μὲ ἀθλητικοὺς ἀγῶνες, μουσικοὺς διαγωνισμοὺς καὶ ποιητικοὺς ὕμνους, ἀφιερωμένους βέβαια κυρίως στὴ μεγάλη θεὰ Ἀφροδίτη.

Κοντὰ στὴν Ἀφροδίτη σὰν ἀρσενικὴ ἔκφραση τοῦ ἔρωτα τιμοῦσαν καὶ τὸν Ἄδωνι, θεὸ τῆς ἐρωτικῆς χαρᾶς ἀπὸ τὴν ἀρσενικὴ πλευρὰ, πανέμορφο, εὐεῖδη καὶ πλημμυρισμένο μέσα στὴν χαριτωμένη εὐδαιμονία τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους, ἔτσι ὅπως τὸ εἶχαν συλλάβει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Κύπριοι βέβαια.

Ὅλη ἡ χάρις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ἀρσενικῆς θεῖας ἔκφρασης τοῦ ἔρωτα, φαινόταν στό γελαστὸ καλλιμόρφο λαμπερὸ πρόσωπό του.

Πρῶτος ποιητῆς τῆς Κύπρου, γενάρχης τῆς ποιητικῆς Τέχνης, ὅτι ὁ Ὅμηρος γιὰ τοὺς Πανέλληνες, φέρεται ὁ Κινύρας.

Ὁ Κινύρας ἦταν βασιλεὺς τῆς Πάφου, καὶ ἱερέας - ἀρχηγός, τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης.¹¹ Ἐμπνευσμένος ὁ θεῖος αὐτὸς ποιητῆς - βασιλεὺς ἀπὸ τὸ λυρικό περιβάλλον τῆς πανέμορφης Κύπρου καὶ τὸ ζωογόνου φῶς καὶ τὴ λυτρωτικὴ ἠδονὴ ποὺ ἐκφράζει ἡ Ἀφροδίτη — πηγὴ τοῦ σύμπαντος κόσμου — ἔγραψε φαίνεται — κατὰ τὴν παράδοση πάντα — τὰ πρῶτα λυρικά τραγούδια, ἀφιερωμένα στὴν Ἀφροδίτη. Κείμενά του βέβαια μέχρι τώρα δὲν ἔχουν βρεθεῖ, νὰ πιστοποιήσουν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλὲς καὶ μόνο ὁ θρύλος, ὁ μῦθος κι' ἡ παράδοση συντηροῦν στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ, τὸ μεγάλο αὐτὸ βασιλεῖα - ποιητῆ τῆς Πάφου. Ποιὸς ξέρει ὅμως τί μπορεῖ νὰ κρύβει ἡ κυπριακὴ γῆ, καὶ τί μπορεῖ σὲ καιροὺς πρὸ εἰρηνικοῦ καὶ χαροῦμένου γιὰ τὸ νησί, ν' ἀποκαλύψει ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Ἐπάρχει ὅμως κι' ἕνας Κύπριος ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος ποὺ εὐτυχῶς σώζονται ὄρισμένοι στίχοι ἀπὸ τὴν παράδοση.

Εἶναι ὁ ποιητῆς Εὐκλος. Κι' αὐτὸς βέβαια χάνεται μέσα στό κόσμο τοῦ μύθου καὶ τοῦ θρύλου. Τὴν παρουσία του ὅμως σώζει ὁ περιφημὸς περιηγητῆς τῆς ἀρχαιότητος Πausanias καὶ διασώζει μέσα στὰ Γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ ἐν πολλοῖς κείμενα, τοὺς στίχους τοῦ Εὐκλου.

Στὸν Εὐκλο ἀποδίδουν καὶ χρησιμολογικὲς προφητικὲς ἰκανότητες. Λέγεται πὼς ὁ Εὐκλος προφήτεψε τὴν γέννηση καὶ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ὁμήρου. Αὐτὸς εἰδικὰ προφήτεψε τὴ γέννηση τοῦ ποιητῆ στὴ πόλη Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.¹²

Ποιητικὸ κείμενο ἐξ ἄλλου σημαντικῆς ἀξίας γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Λογοτεχνίας τῆς Κύπρου, εἶναι καὶ τὰ περίφημα «Κύπρια ἔπη». Ἡ ἱστορία αὐτῶν τῶν ποιητικῶν κειμένων ἀναφέρεται σὲ χροῖνα προοιμητικά! Κι' αὐτὸ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἀρχαία καὶ σύγχρονη Κυπριακὴ Λογοτεχνία. Οἱ ρίζες τῆς σύγχρονης αὐτῆς Λογοτεχνίας λοιπόν, ἀν πάρει κανεὶς σὰ βάση τὰ «Κύπρια ἔπη», εἶναι πρὸ παλαιὰ κι' ἀπὸ αὐτὲς τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας.

Ἐκινῶ ἀπὸ τὰ πάναρχαία χροῖνα ποὺ ἀναφέρονται πρὶν κι' ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ὅμηρο. Ἔτσι ἡ σύγχρονη Κυπριακὴ Λογοτεχνία ἔχει τίς ρίζες της πρὸ βαθεῖα στὴ σκληρὴ γῆ τοῦ ἱστορικοῦ χώρου κι' ἀπὸ τὴν λογοτεχνία τῆς κυρίως Ἑλλάδας. Εἶναι λοιπόν μιὰ λογοτεχνία μὲ πολὺ πλούσια παράδοση.

Ἡ παραπάνω διαπίστωση, βασισμένη πάνω σὲ ἱστορικὰ ντοκουμέντα ποὺ

11. Ὁ Πίνδαρος ἀναφέρει γι' αὐτὸν πὼς ἦταν αὐτὸς ποὺ «ὁ χρυσοχαίτα προφρόνης ἐφίλησ' Ἀπόλλων».

12. Εἶναι γνωστὸ πὼς μιὰ ἀπὸ τίς πόλεις ποὺ διεκδικοῦσε τὴν πατρότητα τοῦ πρώτου ποιητῆ τοῦ κόσμου, μέσα στίς ἑπτὰ, ἦταν καὶ ἡ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.

ἀφοροῦν τις βαθεῖες ρίζες τῆς σύγχρονης Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, ἀποτελεῖ καὶ μιὰ ἀπάντηση σ' αὐτοὺς ποὺ διαφωνοῦν κι' ἔχουν ἀντίθετες ἀπόψεις γιὰ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Τὰ «Κύπρια ἔπη» δὲν εἶναι μόνο ἀπόδειξη τῆς καλλιτεχνικῆς στάθμης καὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἑλληνικῆς ὑφῆς τῶν ριζῶν ἧς σύγχρονης Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, ἀποτελοῦν καὶ ἱστορικὸ ντοκουμέντο σημαντικῆς ἀξίας γιὰ τὴν ἱστορικὴν πρωτοπορεία τῆς Κυπριακῆς Τέχνης τοῦ Λόγου, μέσα στὸ χῶρο τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Τὰ «Κύπρια ἔπη» ἦταν μιὰ ποιητικὴ κωδικοποίηση ἔνδεκα ἐν συνόλῳ βιβλίων, ἀπὸ αὐτὰ σφύζονται σήμερα εικοσιδύο μόνο ἀποσπάσματα.¹³

Τὰ ἔπη αὐτὰ ἀναφέρονται ποιητικὰ στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου τῆς Τροίας καὶ θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς μελετητὲς σὰν ἓνα εἶδος εἰσαγωγῆς στὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου.

Μέσα στὰ κείμενα τὰ ποιητικὰ τῶν ἔνδεκα αὐτῶν βιβλίων ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐπεισόδια τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἀναφέρεται ἐκεῖ κάπου στὴν ἀρχὴ κι' ἡ μυθικὴ ἀποψη τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν πρώτη καταστροφή τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Δία.

Ὁ Δίας γιὰ νὰ τιμωρήσει τοὺς ἀνθρώπους ποῦχαν πάψει νὰ εἶναι θεοσεβεῖς, δημιουργεῖ στὴ γῆ ἐπάνω ἓνα πόλεμο ποὺ ἀποδεικνύεται καταστροφικὸς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ἀποψη τοῦ Κατακλυσμοῦ ἀπὸ τὸν Ἰεχωβά, ποὺ κατέστρεψε τοὺς ἀσεβεῖς τῆς γῆς, σύμφωνα μὲ τὴν χριστιανικὴ παράδοση τῶν πηγῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Τὰ «Κύπρια ἔπη», ξεκινοῦν ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ νὰ ἀναφερθοῦν μετὰ στὰ πρῶτα ἐπεισόδια τοῦ πολέμου τῆς Τροίας, στὶς φονικὲς μάχες, στὴν ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης, τὴν συνάντησή της μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ἀχαιῶν Ἀχιλλέα κλπ. Ὑπῆρξε ἡ θεωρία καὶ ὑποστηρίχθηκε ἡ ἀποψη, ὅτι τὰ «Κύπρια ἔπη» γράφτηκαν ἀπὸ τὸν Κύπριο τὴν καταγωγῆ, (κατὰ τὴν μία ἀπὸ τίς ἐπτὰ πιθανότητες γεννήσεως τοῦ Ὀμήρου στὴ κυπριακὴ πόλη Σαλαμίνα), Ὀμήρο.

Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀποψη δὲν ἀπέκτησε πολλοὺς ὁπαδούς, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχαν ὄχι ἀποδείξεις ἀλλ' οὔτε ἐνδείξεις ποὺ νὰ τονώνουν αὐτὴ τὴ θεωρία. Μὰ παρ' ὅλη τὴν ἔλλειψη κάποιας ἐσωτερικῆς ἐνότητος μέσα στὰ ποιητικὰ κείμενα τῶν «Κυπρίων ἐπῶν», φαίνεται πὼς αὐτὰ τὰ εἶχαν περὶ πολλοῦ καὶ θαυμαστοὶ στοχαστὲς καὶ συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος. Λέγεται μάλιστα πὼς οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ ποιητὲς τῆς ἀρχαιότητος¹⁴, πολλοὺς μύθους τῶν ἀθάνατων τραγωδιῶν τους, πῆραν ἀπὸ τὴν πηγὴ ποὺ λέγεται «Κύπρια ἔπη», πολλοὶ δὲ σχολιαστὲς, ἱστορικοὶ κι' ἐπιστήμονες ἀσχολήθηκαν ἀναλυτικὰ μὲ τὴν ποιητικὴ ἀξία τῶν περιφημῶν «Κυπριακῶν ἐπῶν» ἢ «Κυπρίων ἐπῶν» κατ' ἄλλους.

Ἄλλοι λυρικοὶ ποιητὲς τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ποὺ διασώζεται ἀκόμα ἡ μνήμη τους εἶναι ὁ Ἑρμείας κι' ὁ Κλέων ὁ Κούριος. Ὁ Ἑρμείας ἔγραψε ποιήματα ἰαμβικά, σώζεται δὲ μόνο ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο του.

Σ' αὐτὸ ὁ ἀρχαῖος Κύπριος λυρικός ποιητὴς σκώπτει τοὺς στωϊκοὺς φιλοσόφους.¹⁵

Ὁ Κλέων δὲ ὁ Κούριος ἔγραψε, ὅπως εἶναι γνωστὸ τὰ «Ἀργοναυτικά», ἀπὸ τὰ ὁποῖα δυστυχῶς στὶς ἡμέρες μας δὲν ἔχουμε οὔτε ἓνα στίχο.

13. Ὑπάρχει καὶ μιὰ παράδοση ποὺ ἀναφέρει σὰν συγγραφεῖς τῶν Κυπριακῶν Ἐπῶν τὸν Σαλαμῖνιο ποιητὴ Ἡγησίνο.

14. Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης.

15. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ διέσωσε ὁ Ἀθηναῖος.

Στὰ «Ἀργοναυτικά» δὲ τοῦ Κύπριου Λυρικοῦ ἀπὸ τὸ Κούριο Κλέωνα, στηρίστηκε κι' ὁ Ἀπόλλωνας, ὁ μετέπειτα Δωδεκανήσιος 16 ποιητὴς γιὰ νὰ γράφει κι' αὐτὸς τὸ ὁμώνυμο ἔργο του.

Δὲν πρέπει νὰ παραληφθεῖ κι' ὁ Σώπατρος ἀπὸ τὴν Πάφο. Αὐτὸς σκαπτικὸς ποιητὴς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔγραψε γύρω στὸν 3ο μ.Χ. αἰῶνα, παρωδίεσ καὶ φλυαγογραφίεσ.

Ὁ Ἀθηναῖος διέσωσε 12 τίτλους ἔργων τοῦ παραπάνω καὶ μερικοὺς του στίχους.

Μιά μεγάλη μορφή τῆς Κυπριακῆς διανοίας, ἰδρυτῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς στὴ ποικίλη στοὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἦταν καὶ ὁ περίφημος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος Ζήνωνας ἀπὸ τὸ Κίτιο. Ὁ Ζήνωνας 17 εὐρύτατο μυαλό, διανοητῆς μεγάλου κύρους καὶ εὐρυτάτων συλλήψεων γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς πορείας του πάνω στὸ στεφῶ φλοιδ τῆς μάνας γῆς, ὑπῆρξε ὡς γνωστὸ καὶ ἰδρυτῆς τῆς Στωικῆς Φιλοσοφίας.

Εἶναι τιμὴ γιὰ τὴν Κύπρο καὶ ιδιαίτερα γιὰ τὸ Κίτιο, γιὰτὶ γέννησε ἕναν τέτοιο ἀθάνατο στοὺς αἰῶνες Ἕλληνα. Λέγεται ὅτι αὐτὸς γεννήθηκε γύρω στὸ 336 π.Χ. κι' ἦταν γυιὸς τοῦ ἐμπόρου ἀπὸ τὸ Κίτιο τῆς Κύπρου, Μνασέου.

Γιὰ κάποιο φεγγάρι κι' ὁ Ζήνωνας ἀκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριο.

*Ἦταν ἀκόμα σύγχρονος τοῦ ἰδρυτῆ τῆς ἐπικουρείας φιλοσοφίας, Ἐπίκουρου.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν ἐτῶν 315—313 ὁ Ζήνωνας ἦρθε στὴν Ἀθήνα κι' ἔγινε φίλος τοῦ Κράτητος, σύγχρονα δὲ ἄκουγε τοὺς φιλοσόφους Ξενοκράτη καὶ Πολέμωνα.

Στὸ ἔργο του «Πολιτεία» διαφαίνεται ἡ ἐπίδραση τῶν ἀντιλήψεων τῆς κυνικῆς σχολῆς. Τὸ 310 ἱδρύσει τὴν στωϊκὴ σχολή του στὴν Ἀθήνα μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἀνυψώσει σὲ ἐπιστημονικὴ διαλεκτικὴ μέθοδο τὴν κυνικὴ ἠθικὴ φιλοσοφία τῶν Σωκρατικῶν. Ἡ οὐσιαστικὴ διδασκαλία τοῦ Ζήωνα συνίστατο στὸ συγκερασμὸ τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς ἀρετῆς τῆς ζωῆς.

Ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ τοῦ νὰ ζεῖ κανεὶς καλὰ, καὶ νὰ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴ, ἀποτελεῖ τὴ πεμπουσία τῆς στωικῆς φιλοσοφίας.

Ὁ Ζήνωνας ἐφάρμοσε πρακτικὰ τὴν φιλοσοφία καὶ στὸν ἑαυτό του, περνώοντας ἕναν στωικὸν πρακτικόν, λιτὸ βίον.

Δυστυχῶς ὅλος ὁ πλοῦτος τῶν συγγραμμάτων του χάθηκε καὶ μόνο μερικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἡ ἀμφίβολη ἀλληλογραφία του 18 σώζονται ἀκόμα.

ΝΕΩΤΕΡΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ — ΚΥΠΡΙΟΙ ΧΡΟΝΙΚΟΓΡΑΦΟΙ. ΛΕΟΝΤΙΟΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ κλπ.

Ἡ ἐποχὴ γύρω ἀπὸ τὸ Μεσαίωνα, ἐκφράστηκε στὴ Κύπρο μὲ τὸ θαυμάσιο Δημοτικὸ Τραγούδι, τ' ἀκριτικὰ τραγούδια, τὰ δημῶδη ποιήματα ποὺ ἀναφέρονται στὸν ἀκριτικὸ ἥρωα Διγενῆ, στὰ λυρικὰ Κυπριώτικα Τραγούδια τῆς Ἀγάπης. Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ γύρω ἀπὸ τὸν 14ον μ.Χ. αἰῶνα ἔχουμε στὴ Κύπρο τὴν κατοχὴ τῶν Φράγκων, τῶν Λουζινιῶν κυρίως.

Μτὰ κυπριατοπούλα ἡ περίφημη Ἀροδαφνοῦσα, σαίτεῦει μὲ τὸν ἔρωτά της τὸν βασιλέα Λουζινιῶν, Πέτρο τὸν Α'.

16. Ρόδιος.

17. Πρέπει νὰ γίνῃ διάκριση ἀπὸ τὸν Ζήωνα τὸν Ἐλεάτη, ἰδρυτῆ τῆς Ἐλεατικῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (490—430 π.Χ.)

18. Μὲ τὸν Ἀντίγονο, μᾶς πληροφοροεῖ ὁ Διογένης Λαέρτης.

Ἡ τραγική κυπρία κόρη δολοφονεῖται, ὅπως φαίνεται μὲ μεσολάβηση τῆς βασιλισσας κί' ἡ ἱστορία τῆς τραγικῆς ζωῆς της πλέκεται γύρω στὸ ὠραῖο λυρικό τραγούδι τοῦ ἔρωτα, πού φέρνει τὸνομα τῆς Κυπρίας κόρης τῆς Ἀφροδίτης, λέγεται «Ἀροδαφνούσα».

Αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν μεσαιωνικὴ ἐποχὴ γιὰ τὴν Κύπρο καὶ κάτω ἀπὸ τὴ δυναστεία τῶν Φράγκων, ἔχουμε ἀλλεπάλληλη ἐπίδραση τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσας στοὺς Νόμους 19 καὶ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἐπίσης ἀπαντοῦμε στὴν Κύπρο τὰ ὠραῖα Μεσαιωνικὰ Κυπριακὰ ἐρωτικά ποιήματα πού εἶναι μείγμα ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς λυρικῆς σκέψης καὶ ζωῆς.

Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα θὰ ἀναφέρεται ἀσφαλῶς καὶ ὁ ἱστορικός τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας Κ. Δημαρᾶς, ὅταν γράφει σχετικά:

«Ἔτσι στὴν Κύπρο, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸ νησί σώζει ἀφθονα λείψανα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, μαζί μὲ τὸν θεσμό τῶν ποιητάρηδων, πού τὸν μαλακώνουν, τὸν ἐκθηλύνουν καὶ τὸν χαλαρώνουν, ἔχουμε μιὰ παλαιότατη ἀνάπτυξη καθαρὰ λόγιας ποίησης μὲ σαφέστατα ἰταλικὲς ρίζες. Τὰ κυπριακὰ τραγούδια ἔχουν θέμα ἀποκλειστικὸ τὸν ἔρωτα,²⁰ ὄχι σὲ πρωτόγονη μορφή πάθους, ἀλλὰ σὲ ἐξευγενισμένη ἀστική μορφή...

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίδραση μέσα στὰ ἔργα αὐτὰ δὲν εἶναι μόνο ἔμμεση ἀλλὰ καὶ ἄμεση: διαπιστώθηκε δηλαδὴ καὶ παρουσία μεταφράσεων ἀπὸ συνέττα τοῦ Πετράρχη».

Μιὰ ἀνθησι ἀξιόλογη παρουσιάζει ὁ πεζὸς κυπριακὸς λόγος ἐκεῖνα τὰ χρόνια, 15ος αἰώνας. Ἐμφανίζονται αὐτὴν τὴν ἐποχὴ δυὸ ἐκλεκτοὶ συγγραφεῖς γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου, ὁ περίφημος Λεόντιος Μαχαιρᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Βουστρώνιος.

Κί' οἱ δυὸ γράφουν τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ μὲ τὴν μορφή τῶν χρονικῶν, ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς γράφει ἱστορία μέχρι τὸν χρόνο 1432 καὶ ἀργότερα ὁ Βουστρώνιος συγγράφει ἱστορία ἀπὸ τὰ 1456 ἕως τὰ 1501. Ἀπὸ τοὺς δυὸ παραπάνω συγγραφεῖς σπουδαῖος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς.

Διαβάζοντας κανένας, τὸ θαυμάσιο χρονικὸ του, «ἐξήγηση τῆς γλυκείας χώρας Κύπρου, ἣ ὅποια λέγεται Χρόνακα, τοῦτ' ἔστιν Χρονικόν» πούναι γραμμένο σὲ κυπριώτικο ἰδῶμα, μὲ τὴν ἀφθονία δηλαδὴ τῶν λεκτικῶν στοιχείων τῆς κυπριακῆς ντοπολαλιᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀφθονα φράγματα στοιχεῖα, θαυμάζει τὸ πλούσιο ὕφος τοῦ συγγραφέα, τὸ δέσιμο του μὲ τὴν τοπικὴ παράδοση καὶ τὴ μάνα - κυπριακὴ γῆ του, παρ' ὅλη τὴν ἐμφανῆ ἐπίδραση τῶν κατακτητῶν καὶ κατακτημένων σὺνάμα ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, Φράγκων.

Ὁ Δημήτρης Γιάκος γράφοντας γιὰ τὸν Μαχαιρᾶ σημειώνει:

«Ὁ Μαχαιρᾶς ζοῦσε στὴν αἰλὴ Φράγκων ἡγεμόνων, ἦταν στὴν ὑπηρεσία τους. Ἀκόμα καὶ τὸ Χρονικὸ του, «ἐξήγησις τῆς γλυκείας χώρας Κύπρου, ἣ ὅποια λέγεται Κρόνακα τοῦτέστιν Χρονικόν», εἶναι δεσμένο σὲ παρεφθαρμένο κυπριακὸ ἰδίωμα τῶν χρόνων ἐκείνων, μὲ πλῆθος φράγματα γλωσσικὰ στοιχεῖα, πού τὰ χρησιμοποιοῖ ὁ Μαχαιρᾶς δίπλα στὴ μητρικὴ του γλῶσσα, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὰ παθήματα τῆς γλυκείας πατρίδος του μὲ μιὰν ἀφέλειαν συγκινητικὴ. Καὶ ὅμως ὁ δεσμός του αὐτὸς μὲ τοὺς ἀφεντάδες, τὸ δέος τοῦ κατακτητῆ καὶ ἡ γλωσσικὴ του ἐπιμείξια, δὲν ὀστράκισαν τὸν ἐθνισμό τοῦ Μαχαιρᾶ, δὲν ἐλύγισαν τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ του πίστη. Ἀγαπάει τοὺς συντοπίτες του, θρηνεῖ μὲ θάρρος τὴν κατάπτωση τῆς γλώσ-

19. Ἀσσίζες. Νόμοι τῶν Λουζινιάν γιὰ τὴν Κύπρο.

20. Ἐδῶ διαφωνοῦμε μὲ τὸν ἱστορικὸ τῆς Λογοτεχνίας μας γιατί τὰ ἴδια αὐτὰ τραγούδια ἔχουν καὶ θέματα ἱστορικά καὶ θρησκευτικά. Κ. ΔΗΜΑΡΑ. Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, Κεφ. Κύπρος.

σας του, κάτω από την ξένη κυριαρχία, χαιρείται πού Βυζαντινός Αυτοκράτορας νίκησε τους Τούρκους, ἐναντιώνεται στις βιαιότητες τῶν κατακτητῶν, καυτηριάζει τοὺς ἀποστάτες καὶ περιγράφοντας τὸ σκληρὸ θάνατο ἑνὸς ἐξωμότη πού «ἐγκατέλιπεν τὴν πατρικὴν του πίστιν καὶ ἐγένετο Λατίνος» ἀναρωτιέται: «Τὸ λοιπὸν, δὲν καταδικάζω τοὺς Λατίνους, ἀμμὴ ἴντα χρῆσι εἶναι, Ρωμαῖος νὰ γενῆ Λατίνος;»

Ἔτσι ἀνιδρῦει ὁ Μαχαιρᾶς ὄχι μόνο γλωσσικὰ παρὰ καὶ ἐθνικὸ μνημεῖο ἀκατάλυτο.²¹ Τὴν ἴδια γνώμη ἔχει καὶ ὁ Γεώργιος Βαλέτας γύρω ἀπὸ τὴν συγγραφικὴν καὶ ἀληθινὰ ἐθνικὴ προσωπικότητα τοῦ Λεόντιου Μαχαιρᾶ.

Ἐπερακοντίζει σὲ ὕμνους τὸν Δημήτρη Γιᾶκο καὶ κατατάσσει τὸν Κύπριον Χρονικογράφου στοὺς πρώτους μας πεζογράφους, ἀκόμα τὸν θέλει «πατέρα τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας, Ἡρόδοτο τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας — πνευματικὸ πρόδρομο τοῦ Μακρουγιάννη».²²

Ὁλοκληρώνοντας τὸ πορτραῖτο τοῦ Μαχαιρᾶ, ὁ Βαλέτας γράφει πὼς τοῦτος εἶναι «μὴ φυσιογνωμία πού ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς ἀπλῆς χρονικογραφίας καὶ ὑψώνεται μὲς τίς ρίζες τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς σὲ δημιουργὸ πρωτοποριακὸ, τεράστιο στὴ σημασία γιὰ τοὺς χρόνους πού ἔγραψε».

Κι' ἂν ὑπάρχει κάποια ὑπερβολὴ στις παραπάνω ἀπόψεις τοῦ Γ. Βαλέτα, ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς δὲν παύει νὰ εἶναι ἓνα σημαντικὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν λογοτεχνία καὶ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου.

* * *

Ἐκεῖνο πού ἐμεῖς ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε γιὰ τὸ Λεόντιο Μαχαιρᾶ εἶναι τοῦτο: Μὲ τὸ ἀπλοῦκό του ὕφος ὁ ἱστορικὸς αὐτὸς τῆς Κύπρου, ὅπως καὶ ὁ Μακρουγιάννης, διηγείται ἀπλὰ καὶ ἀπέριττα τὴν βασανισμένη ἱστορία τοῦ νησιοῦ του, ἔτσι πού τὴν ἔζησε κάτω ἀπὸ τὴν σιδερένια πανοπλία τοῦ Φράγκου κατακτητῆ, πού καὶ σκληρὸς ὑπῆρξε καὶ φανατικὸς διώχτης τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰ τότε χρόνια μέχρι σήμερα. Ὁ Λεόντιος Μαχαιρᾶς εἶναι μὴ συγκινητικὴ μορφή τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Κι' ὅμως κανένα σχολικὸ βιβλίον δὲν τὸν ἀναφέρει, τὸ Πανελλήνιο ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξὴ του, ὅπως πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἀγνοοῦσε καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Μακρουγιάννη.

Ἡ κατάπτωση τοῦ ἑλληνισμοῦ στὸ κυπριακὸ χῶρο ἀρχίζει μὲ τὴν κατάκτηση τῶν βαρβάρων Φράγκων καὶ ὀλοκληρώνεται μὲ τὴν σιγνὴ τουρκοκρατία.

Αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἔχουμε καὶ ἱερωμένους συγγραφεῖς πού προσπαθοῦν μέσα ἀπὸ τὴν θρησκεία νὰ διατηρήσουν τὴν ἐθνικὴ πίστη. Μοιάζει ἢ προσπαθεῖα τους μ' αὐτὴν ἑνὸς ἄλλου Ἑλληνα κληρικῶ τερᾶστιου ἠθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ὕψους, τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἀνάμεσα στοὺς θρησκευτικὸς συγγραφεῖς μὲ ἐθνικὴ ἔξαρση γιὰ τὴν συντήρηση τῆς ἐθνικῆς συνείδησης τῶν καταπιεζομένων Κυπρίων, ἀναφέρεται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος (1674) Ἰλαρίων Κιγάλας,²³ ὁ ἐθνομάρτυς Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς (1811), μεγάλη μορφή θυσίας τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδας.

* * *

Ἐπίσης πρέπει ἐδῶ νὰ ἀναφερθοῦν καὶ οἱ Ροδινοί, πατέρας καὶ γιυός, ποιητές, μὲ ἱστορικὰ στοιχεῖα στὸ ἔργο τους. Ὁ Σολομὼν Ροδινὸς ἔγραψε στὴν το-

21. Δημ. Γιᾶκου. Κύπρος Χρυσάνθης — Ἀσκήσεις Λόγου. Ἐκδοσις «Λυρικὴ Κύπρος» 1962, σελίς 27.

22. Γ. Βαλέτα «Ἀνθολογία τῆς Δημοτικῆς Πεζογραφίας», τόμ. Α', σελ. 586—587.

23. Τύπως «Χρονολογικὴ ἱστορία τῆς Κύπρου» στὴ Βενετία στὰ 1788.

πικὴ διάλεκτο τὸ ἐπικὸ ποίημα «Ὁ θρήνος τῆς Κύπρου».

Τὸ μεγάλο αὐτὸ ποίημα ἱστορικῆς πάντα ὑφῆς, ἀναφέρεται στὴν ἄλωση τῆς Λευκωσίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ γιὸς τοῦ Νεόφυτος Ροδινός, ἔχοντας κληρονομίῃ τὴ συγγραφικὴ κλίση ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἔχει γράψῃ μὴ σειρὰ ἱστορικῶν μονογραφικῶν ποὺ ἀναφέρονται σὲ Κυπρίους διαπρεπεῖς πολῖτες.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφερθῇ κι' ὁ ποιητῆρς Κωνσταντῖνος Διάκονος, ὁ ὁποῖος ἔγραψε σὲ ντόπια κυπριακὴ διάλεκτο «Τὸ ποίημα τοῦ Μαρκουλῆ» ποὺ ἀναφέρεται στὴ κυπριακὴ ζωὴ τοῦ 17ου αἰῶνα.

ΔΗΜ. ΛΙΠΕΡΤΗΣ — ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ κλπ.

ΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Τονίσαμε στὴν ἀρχὴ πόσο χαριτωμένη εἶναι ἡ ντόπια Κυπριακὴ γλῶσσα, μὲ τοὺς κυπριώτικους ἰδιωματισμούς καὶ τὴν μουσικότητά της.

Μαζὺ μὲ τὴν Κρητικὴ ντοπιολαλιά, ἐκφράζουν δυὸ χαρακτηριστικούς Ἑλληνικούς χώρους, μὲ κοινὰ ἰδανικὰ καὶ βάσανα.

Ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κρήτη, εἶναι δυὸ ἑλληνικοὶ νησιώτικοι χώροι λουσιμένοι μέσα στὸ φῶς τῆς Μεσόγειος, ποῦχουν ζήσει μὲ ἔνταση τὴν κατοχὴ πολλῶν βαρβάρων καὶ ἰδίως τὴν κατοχὴ τῶν ἰδίων βαρβάρων Τούρκων.

Μὲ τὸ θησαυρὸ τῆς ἐθνικῆς τους γλώσσας, μὲ τὸ θησαυρὸ ἀκόμα καὶ τὴν μουσικότητα τῶν τοπικῶν διαλέκτων, διατήρησαν ἀκραιφνῆ τὴν ἐθνικὴ τους ὑπόσταση καὶ μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν τὶς καταγίδες καὶ τὴν κατασχύνη σκλαβιάς αἰῶνων.

Ὅπως μὲ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ἔτσι καὶ μὲ τὴν τοπικὴ διάλεκτο ὁ λαός, ὁ Κρητικὸς κι' ὁ Κυπριακός, διαμόρφωσε τὴν τοπικὴ ἐθνικὴ ζωὴ του, φυλάγοντας τὰ ἄγια καὶ τὰ ἱερά τοῦ ἔθνους μὲ πολὺ πόνον καὶ μόχθον.

Ἡ Κυπριακὴ διάλεκτος εἶναι ἓνα θησαύρισμα ὄχι μόνον λαογραφικὸ καὶ γλωσσολογικὸ, ἀλλὰ καὶ καθαρὰ ἐθνικόν.

Ἄρχετοι Κύπριοι ποιητῆς μὲ μόρφωση καὶ καλλιέργεια, θέλησαν νὰ συντηρήσουν μέσα στὰ κείμενά τους, αὐτὴ τὴν τοπικὴ γλωσσικὴ παράδοση.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ξεχωρίζει ὁ λυρικός ποιητῆς τῆς Κύπρου Δημήτριος Λιπέρτης (1866—1937), ὁ ἐπίσης σημαντικὸς ἐθνικὸς ποιητῆς Βασίλης Μιχαηλίδης, (1849—1917), ὁ Ἀντώνης Κλόγκαρης, ὁ Παῦλος Λιασίδης κλπ.

Ὅλοι εἶναι ἀξιώλογοι, προπαντὸς γιὰ τὸν Κυπριακὸ πνευματικὸν ἄνθρωπον, μὰ ξεχωρίζουν γιὰ τὴ δύναμη τοῦ στίχου τους ὁ Δημήτρης Λιπέρτης κι' ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης.

Ὁ Δημήτρης Λιπέρτης μπόρεσε μὲ τὴν εὐαισθησία ποὺ τὸν εἶχε προικίσει ἡ φύση, νὰ συλλάβῃ ὅλους τοὺς κραδασμούς, ἀκόμα καὶ τοὺς πιὸ λεπτούς, τῆς κυπριακῆς ψυχῆς.

Ἐχει χαρακτηριστεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορία, σὰν λυρικός βάρδος τῆς Κύπρου, κι' ἡ τιμὴ αὐτὴ ποὺ τοῦ ἔδωκαν δὲν εἶναι χωρὶς περιεχόμενον.

Ὁ Δημήτρης Λιπέρτης εἶναι ὁ μοναδικὸς Κύπριος ποιητῆς ποὺ μπόρεσε μὲ λιτὰ μὰ καὶ ρωμαλέα ταυτόχρονα μέσα, νὰ ἐκφράσῃ μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους του τὸν κυπριακὸν ἄνθρωπον.

Χαρακτηριστικὸ τοῦ ἔργου, ποὺ ἔχει ἐκδοθεῖ σὲ τέσσερεις τόμους εἶναι τὰ «Τρυπριώτικα Τραούδια» του, μὲ πρόλογο τοῦ Γιώργου Μαρκίδη καὶ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Μεγάλῃ ἐντύπωση ἔκαναν τὰ «Τρυπριώτικα Τραούδια» καὶ στὴν Κύπρον μὰ καὶ στὴν Ἀθήνα.

Τὸ ἔργο τοῦ Κύπριου αὐτοῦ ποιητῆ, ἂν καὶ δὲν τιμήθηκε ὅσο ἔπρεπε ὅταν ζοῦσε, ἐν τούτοις προσέχθηκε πολὺ καὶ σηματοδεύτηκε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποιητικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ τοῦ ἀξία. Ὁ Μιχάλης Ροδάς στὰ 1935, γράφει πὼς ὁ Λιπέρτης εἶναι ποιητὴς μεγάλης ἀξίας, γιατί τὸν διακρίνει ἔμπνευση, Τέχνη, γνώση τῆς γλώσσας καὶ προπαντὸς πατριωτισμός.

Ὁ Λιπέρτης ἔχει ἀδρότητα στὸ στίχο του, εἶναι λεπτοεργὸς τῆς Κυπριακῆς φράσης καὶ ἔκφρασης, παρατηρητικὸς, μὲ λυρική διάθεση καὶ πολὺ κυπριακὴ ψυχὴ στὸ ἔργο του. Εἶναι αὐτὸς ποὺ σφυγμομετρεῖ τὴν κυπριακὴ καρδιά, ποὺ ἀφουγκράζεται καὶ καταγράφει μὲ πολὺ χάρη καὶ ποιητικὴ δύναμη, τὶς χαρὲς, τὶς λύπες, τὶς ὁμορφίες, τοὺς πόνους, τοὺς πόθους καὶ τὶς ἐλπίδες τοῦ ἀδούλωτου κυπριακοῦ λαοῦ. Εἶναι ὁ μπροστάρης ποιητῆς, ὁ κατ' ἐξοχίαν ἔκφραστής τῆς κυπριακῆς καρδιάς. Τὸ πάθος του γιὰ τὴν κυπριακὴ γῆ, γιὰ τὴν πατρίδα του εἶναι δυνατό.

Καίτοι προέρχεται ἀπὸ εὐπορὴ ἀστικὴ οἰκογένεια καὶ μπορούσε νὰ ἀριστοκρατίζει, ἐν τούτοις μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ, κατεβαίνει στὸ χῶρο ποὺ ἀγωνίζεται ὁ Κύπριος χωρικός κ' ἀγρότης καὶ τραγουδᾷ τὸ μόχθο καὶ τοὺς καύμους τους. Δένεται μὲ ἄρρηκτο δεσμὸ μὲ τὸ λαό του, κ' ἀπὸ αὐτὴ τὴν ρέουσα πηγὴ, τὸ κυπριακὸ λαό, ἀντλεῖ τὶς ἔμπνεύσεις του.

Κι' ἀλήθεια ποῖος δημιουργός, ποῖος ποιητὴς στάθηκε ποτὲ μεγάλος κ' ἀξίος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του, χωρὶς νὰ βουτήξει τὴ πέννα του μέσα στὸ κανάλι τοῦ λαοῦ; ὅπως λέει κ' ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς. Κανένας καλλιτέχνης δὲν πέρασε μὲ τιμὴ στὴν ἱστορία τοῦ τόπου του, ἂν προηγουμένως δὲν πέρασε ἀπὸ τὶς μεγάλες λεωφόρους ποὺ ὀδηγοῦν τὸ λαό του, στὴν δικαίωση τῶν πόθων του, στὴν ἐπιδίωξη γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν πεπωμένων του.

Ἔτσι κ' ὁ Λιπέρτης βαπτίστηκε μέσα στὴ κολυμπήθρα τοῦ λαοῦ κ' ἀπὸ κεῖ μέσα ἀναγεννήθηκε σὰν ὁ κατ' ἐξοχίαν ποιητῆς καὶ ἐθνικὸς βάρδος τῆς πατρίδας τοῦ Κύπρου, τῆς μεγάλης πατρίδας τοῦ Ἑλλάδας.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Λιπέρτη εἶναι καὶ ἡ μουσικότητά της. Βέβαια τὴν μουσικότητα αὐτὴ ἀντλεῖ ἀπὸ τὶς μουσικὲς πηγὲς τῆς κυπριακῆς διαλέκτου, μὲ τὴν χρησιμοποίησι τῶν μουσικῶν φθόγγων, τῶν συμφῶνων, τὴν παρήχησι τοῦ ν, κλπ. Προπαντὸς ὅμως ἡ μουσικὴ, ὅπως φαίνεται, ὑπῆρχε μέσα στὴ κυπριακὴ ψυχὴ τοῦ Λιπέρτη. Τὴν εἶχε ἀφουγκραστεῖ στὴν ἀκροθαλασσιὰ τῆς ἀφρόεσσας Κύπρου, ὅταν τὰ κύματα τῆς Μεσόγειος σποῦσαν πάνω στοὺς σμαράγδινους βράχους της, τὴν εἶχε ἀκούσει νὰ τὴν λαλοῦν τὰ γλυκόλαλα πουλιὰ τῆς νήσου, τὴν εἶχε ἀκούσει στὰ δέντρα τῶν κηπείων τοῦ νησιοῦ, ὅταν ψιθύριζαν στὰ φυλλώματά τους οἱ ἀγέρηδες τὴν ταξιδιάρικη χαρὰ τους, ἀπὸ τὴν Μεσόγειο.

Αὐτὴ τὴν μουσικότητα τῶν στίχων τοῦ Λιπέρτη ἀσφαλῶς καλύτερα θὰ τὴν συλλαμβάνει τὸ αὐτὶ τῶν Κυπρίων, ποὺ κατέχουν τοὺς ἤχους, τὶς λέξεις, τὰ μυστικὰ μαγνάδια καὶ τὶς ὁμορφίες τῆς τοπικῆς τους λαλιᾶς. Μὰ κ' ἡμεῖς διαβάζοντας τὸν Λιπέρτη μὲ προσοχὴ μπορούμε νὰ τὴν ξεχωρίσουμε.

Δυὸ ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ ποιήματα τοῦ Λιπέρτη εἶναι τὰ «Μαῦρα ἀμμάδια» καὶ τὸ «Ἄερούδιν».

Ἔλα κοροῦ, νὰ δοῦμεν τὰ μαῦρα σου τ' ἀμμάδια,
Ποὺ βιάλλουν τζ' εἶν' τὲς γλώσσες, ποὺ κάμνει τὸ λαμπρόν.
Τζ' ἂν κάμνουν τὴν καρτιάν μου τὴν ἄχαρη κομμάδια,
Νὰ μὲν πλήσσης, χαρῶ σε, τζι' ἄφρα' τα νὰ τὴν τρωῖν.

καὶ σὲ μετάφραση τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη τὸ παραπάνω πρῶτο τετράστιχο, ἀπὸ τὸ πρῶτο ποίημα:

Ἔλα μικρή, νὰ δοῦμε τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια
ποὺ βγάξουν κάτι φλόγες, ὅμοιες μὲ τῆς φωτιᾶς,

κι' ἂν κάνουν τὴν καρδιά μου τὴν ἄχαρη κομμάτια
ἄφησ' τα νὰ τὴν τρώνε καὶ μὴ βαρυνωμᾶς.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τετράστιχο μὲ μουσικοὺς τόνους καὶ λυρικὴ διάθεση τὸ παραπάνω ἀπόσπασμα. Τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πατροπαράδοτη φιλοξενία τῶν πιστῶν τοῦ Ξενίου Δία, τραγουδᾷ στὸ ὠραῖο τραγούδι του, «Ἀδέρκια καλῶς ἤρετε», ὁ Λιπέρτης.

Εἶναι ἓνα τραγούδι περίσσειμα τῆς καρδιάς, ξεχειλίσιμα τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ποὺ δείχνει σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ λαοῦ του ὁ ποιητὴς στὰ ἀδέρκια του τοὺς ἀνθρώπους.

Πανανθρώπινο εἶναι τὸ «τέλος» τοῦ ποιήματος, ἀδρὰ χαραγμένο στὴν πορεία τῆς κυπριακῆς ποίησης, γιὰ μᾶς ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ Λιπέρτη.

Ἀδέρκια καλῶς ἤρετε· ἡ στράτα σας νᾶν μέλι.
Ἀγκαθθερὰ στὰ πόδια σας ποτὲ νὰ μὲν πλαστοῦν.
Σοσεῖριον νᾶν ὁ οὐρανός, νὰ μὲν δῆπ' ἀνεφέλην,
πλήξες νὰ μὲν σᾶς μπλάσουσιν μήτε νὰ σᾶς ὀσιαστοῦν.
Ἐμεις τώρα ροδεύκομεν, ποὺ τὴν χαρὰν πετοῦμεν,
τώρα ποὺ σᾶς δεξιῶννομεν τζιὰι ποὺ σᾶς σσιαιρετοῦμεν.

Μμὰ νᾶتون νὰ θωροῦσετε τὰ μέσα τὴν καρδιάν μας,
ἔθεν νὰ μείνετε τζιὰι σεις οὐλλοί σας ἔσιπιτζιοί
τζι' ἔθεν νὰ λαγνοδέρνετε, νὰ κλαίετε μητὰ μας,
ποὺ εἴθαστειν δᾶ κάτω δᾶ τζιὰι σεις τζιὰι κάτω τζιὰι.
Ἐθέλαμᾶς' σας ἔσσω μας, ἔσσω σας γιὰ νὰ ποῦμεν
τζι' ὄι νὰ ποσσιεπάσετε τζιὰι νὰ ποχωριστοῦμεν.

Ὁ Λιπέρτης εἶναι ἡ ἴδια ἡ συνείδηση ὅχι τῆς Κύπρου, ἀλλὰ κι' ὀλόκληρης τῆς Ἑλλάδας. Ποιὸς Ἑλληνας δὲν θὰ υπέγραφε κάτω ἀπὸ τὸ γεμάτο ἀγάπη κι' ἀδελφικὴ ἔκφραση δίστιχο τοῦ Λιπέρτη:

Ἐθέλαμᾶς' σας ἔσσω μας, ἔσσω σας γιὰ νὰ ποῦμε
τζι' ὄι νὰ ποσσιεπάσετε τζιὰι νὰ ποχωριστοῦμεν.

Δείχνει τὸ παραπάνω ποίημα τοῦ λυρικοῦ βάρδου τῆς Κύπρου, τὴν ἐσώτερη ἐνότητα κι' ἀγάπη ὅλου τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, ποὺ οἱ ἀλλεπάλληλες περιπέτειες τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τοῦ ἔχουν ἐνώσει μᾶζν μὲ τὰ πεπωμένα καὶ τὶς καρδιές σὲ μιὰ κυπριώτικη καρδιά.

Γιὰ μᾶς στέκεται ἄτυχος ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ποίησης τοῦ Λιπέρτη μὲ τὸν ὄρο, κάποιου ἐκλεπτισμένου βέβαια, πρωτογονισμοῦ ὅμως.²⁴

Ἄν ὅπως γράφει ὁ κ. Χρ. Παπαχρυσόστομος: «ὁ ἴδιος (ὁ Λιπέρτης δηλαδὴ) λόγῳ καταγωγῆς καὶ σχέσεων ἀνήκε στὴ καλύτερη κοινωνία, ὅμως προτίμησε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ συγκρίνεται μὲ τὸν τρόπο τοῦ Κυπρίου ἀγρότη. (Ἄν), Αὐτὸν ἔχει μέσα στὴν καρδιά του κι' αὐτὸν προσπαθεῖ νὰ κρατήσει μέσα στὰ φυσικὰ πλαίσια τοῦ ψυχοπνευματικοῦ του βίου. (Ἄν) Οὔτε ἓνα ἤρωα, οὔτε μιὰ στιγμή, οὔτε μιὰ πλευρὰ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς πόλης δὲν περιέλαβε στὰ ποιήματά του. (Ἄν) Κι' ἂν κάποτε παρουσιάζει, εἶναι γιὰ νὰ τὶς ἀντιδιαστείλει μὲ

24. Χρ. Παπαχρυσόστομος, Ὁ πρωτογονισμὸς στὴν ποίηση τοῦ Λιπέρτη, Φιλολογικὴ Κύπρος 1964, σελὶς 7.

τὰ ἀντίστοιχα στοιχεῖα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς», δὲν πάει νὰ πεῖ καθόλου πὼς ἡ ποίηση τοῦ Λιπέρτη, ἔχει στοιχεῖα πρωτογονισμοῦ.

Ἡ φυσικὴ ζωὴ τοῦ ἀγρότη, εἶναι ἀπλᾶ φυσικὴ ζωὴ καὶ τίποτε ἄλλο. Ἡ δύναμη τοῦ Λιπέρτη δὲν ἔχει κανένα πρωτογονισμό, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν ἀριότητα τοῦ φυσικοῦ χώρου τῆς υπαίδρου.

Ὁ ἴδιος Κύριος μελετητὴς τοῦ Λιπέρτη, σημειώνει πρὸ κάτω πολὺ χαρακτηριστικὰ πράγματα καὶ γνώμες γιὰ τὴν ποίηση τοῦ ἐθνικοῦ βάρδου τῆς Κύπρου.

Κωδικοποιεῖ τὴν οὐσιαστικὴ ἀξία τῆς ποίησης τοῦ Λιπέρτη καὶ σκιαγραφεῖ τὴν ὁμαλεότητα τοῦ ἔργου του.

Γράφει ὁ κ. Χρ. Παπαχρυσόστομος:

«Στὴν ἐπιστήμη, εἰδικὰ στὴ Λαογραφία, πρόσφερε πολὺτιμα βοηθήματα γιὰ τὴ μελέτη τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν ἰδανικῶν, τῶν τρόπων ζωῆς τῆς κυπριακῆς ἀγροτικῆς. Σωστὸ ζωντανὸ Μουσεῖο Λαϊκῆς Τέχνης εἶναι τὰ ποιήματά του. Τὸ ἔργο του μάλιστα εἶναι πολυτιμότερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς ἐπιστήμης. Ἡ Ἐπιστημονικὴ Λαογραφία καταγράφει καὶ ἠχογραφεῖ γιὰ τὸν μελετητὴ. Ὁ Λιπέρτης κατέγραψε, ἠχογράφησε καὶ δραματοποίησε γιὰ τὸν ἴδιο τὸ χωρικό. Προβάλε τις ἀξίες τῆς ζωῆς του μπρὸς στὰ ἴδιά του τὰ μάτια μὲ τὸν καλύτερο τρόπο καὶ τοῦ ὑπέδειξε τὰ στοιχεῖα ποὺ πρέπει νὰ ἐπιβιώσουν γιὰ τὴν ἰδιά του τὴν εὐτυχία. Μελετητὴς καὶ θαυμαστὴς τῆς ἐθνικῆς λαϊκῆς ζωῆς τῆς Κύπρου, ἔγινε μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν τέχνη του καὶ νομοθέτης. Νομοθέτης ὅμως, ὄχι μὲ τὴν ψυχρὴ γλῶσσα τῆς ἐπιβολῆς, μὰ μὲ τὴ θερμὴ γλῶσσα τῆς τέχνης. Τὸ ἔργο του, ἂν προσθέση κανεὶς τὴν πλοῦσια καὶ γνήσια κυπριακὴ του διάλεκτο, παίρνει χαρακτηριστῆρα ἐθνικὸ, κι' ὁ συντηρητισμὸς του γίνεται ἀρετὴ. Ἐκεῖνος ποὺ διασώζει καὶ καλλιεργεῖ τις ἐθνικὲς ἀξίες, εἶναι κι' ἐθνικὸς ἐργάτης».²⁵

Συμφωνοῦμε ἀπόλυτα μὲ τις παραπάνω θέσεις τοῦ ἐκλεκτοῦ μελετητῆ τοῦ Λιπέρτη, γύρω ἀπὸ τὴν γενικώτερη ἐθνικὴ σημασία τοῦ ἔργου του. Μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἔργου τοῦ Λιπέρτη, εἶναι καὶ τὸ λυρικὸ ἐρωτικὸ τῆς στοιχεῖο.

Δὲν μπόρεσε ὁ ποιητὴς νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῆς θεᾶς ποὺ γέννησε τὸ νησί του, τῆς Ἀφροδίτης, κι' ἓνα πλήθος σημαντικὰ του τρασοῦδια, εἶναι ἀφιερωμένα στὸ γυῖο τῆς Ἀφροδίτης τὸν σαῖτορίχτη ἔρωτα, μὲ πάθος, τραγουδᾷ ὁ Λιπέρτης, τὴν ὁμορφιὰ τῆς γυναίκας, τις χάρες καὶ τις χαρές της.

Ἡ γυναίκα κι' ὁ ἔρωτας, οἱ πόνοι κι' οἱ καῦμοι τῆς Ἀγάπης, εἶναι γιὰ τὸν Λιπέρτη πηγὲς ἔμπνευσης.

Ὁ ποιητὴς ἀκόμα ἔχει καὶ μιὰ τάση νὰ σατυρίζει, μερικὲς περήφανες διαθέσεις τῆς γυναικειᾶς καρδιάς.

Τὸ ὄραιο του ποίημα, «Ἡ περήφανη ἢ κακανάρεστη», τραγουδᾷ μὲ ὁμορφὸ λυρικὸ τρόπο αὐτὸ ποὺ παθαίνουν μερικὲς ὁμορφες κοπέλες. Βασισμένες στὴν ὁμορφιὰ ποὺ τοὺς ἔδωσε ἡ φύση, βρῖσκουν πολλὰ ἐλαττώματα στοὺς γαμπροὺς καὶ μένουν στὸ τέλος στὸ ράφι:

Ἔτσι ἡ κακανάρεστη ἢ περήφανη παθαίνει
τοῦτος ἐν νάκκον ἀνοστος, ἄλλος πάλα βρωμεῖ,
τίμεινος μυρίζει μὴδ' γενιᾶς κατζίης λαοῦν πὼς ἐν
τίαι πλάσκεται ποὺ λλόου της πάντα μὰ ἀφορμὴ
τί' ἔσ' ἡ δική σου ὁμορφιά ποὺ ἄλλη ἐν ἐστάθην,
ἀχάδευτη τί' ἀφίλητη ἐμάραναν τί' ἔχάθην.

* * *

25. Χρ. Παπαχρυσόστομος, Ὁ Πρωτογονισμὸς στὴ ποίηση τοῦ Λιπέρτη (μελέτη), Φιλολογικὴ Κύπρος 1964, σελ. 9—10.

Λυρική όμορφιά, διαύγεια κρυστάλλινη, πλούτο γλώσσας, έχει ή ποίηση του Λιπέρτη έθνικά τοπικά στοιχεία από την πλούσια κυπριακή παράδοση και έθνική ζωή, θα παραμείνει ένα ζωντανό έθνικό κεφάλαιο για την κυπριακή λογοτεχνία. Ο Λιπέρτης πρέπει να γίνει γνωστός και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Είναι πηγή για όλη την λογοτεχνία του έθνους μας.

Όμως αν ο Βασίλης Μιχαηλίδης (1849—1917) δεν έχει πάρει παρά τη δεύτερη θέση μετά τον Λιπέρτη, εν τούτοις γι' αυτόν που έχει μελετήσει καλά τον Βασίλη Μιχαηλίδη, τούτος ο ποιητής είναι άξιος να σταθεί δίπλα στον λυρικό βάρδο της κυπριακής λογοτεχνίας.

Ρωμαλέος είναι ο στίχος του, μεστός, γεμάτος δύναμη και πάθος.

Ο Βασίλης Μιχαηλίδης είναι κι αυτός έθνικός ποιητής της Κύπρου.

Η ιστορία τον απασχολεί σε πολλά του ποιήματα, λατρεύει τον τόπο του, λατρεύει την Ελλάδα, λατρεύει με πάθος την πατρογονική του γη.

Ο Βασίλης Μιχαηλίδης έχει και κάτι άλλο σημαντικό που σημαδεύει το έργο του. Έχει μια διάθεση πολλές φορές σατυρική, σκαοπτική, που μοιάζει πολύ με την διάθεση του σατυρικού της Κεφαλονιάς Άντρέα Λασκαράτου.

Αυτή ή σατυρική του διάθεση, δείχνει την πνευματική φύση και την καλλιέργεια του ποιητή.

Είναι γνωστό πως μόνο τα εκλεκτά πνεύματα ξέρουν να σατυρίζουν με αξιόλογο τρόπο τις ανθρώπινες καταστάσεις.

Ο Βασίλης Μιχαηλίδης δεν ήταν μόνον ποιητής ή λογάς, αυτά που έλεγε, που έγραφε, είχαν περάσει πρώτα από το καυτό καμίνι της πράξης.

Τπῆρξε ο ίδιος στο πόλεμο του 97, ένας από τους μαχητές, όπως έκανε κι ο Λορέντζος Μαβίλης σε τόσες περιπτώσεις. Ο Δημήτρης Γιάκος τον θέλει έπικό ποιητή,²⁶ και πράγματι ήταν έπικός ποιητής. Από τα πιο σημαντικά ποιήματά του είναι και αυτό που φέρνει τον τίτλο «Η Ένάτη Ίουλίου 1821 εν Λευκωσία της Κύπρου».

Είναι ή άποφράδα ήμέρα που απαγχονίσθηκε από τους «φίλους» μας Τούρκους ο έθνομάρτυς Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός και δολοφονήθηκαν πολλοί μητροπολίτες και προύχοντες του νησιού.

Η Κύπρος εκείνη την εποχή θέλησε να ακολουθήσει την μητέρα πατρίδα στο δρόμο της έθνικής παλιγγενεσίας, μα στάθηκε άτυχη.

Πλήρωσε με πολύ αίμα αυτή την έθνική της άποφαση.

Όμως ο Βασίλης Μιχαηλίδης, γράφοντας στη κυπριακή διάλεκτο, θέλησε με την έπική του διάθεση να δώσει κτήμα στις καινούργιες γενιές την τραγωδία, αλλά και τη δύναμη του έθνους του. Μαζί με τον Λιπέρτη, αλλά από διαφορετικούς δρόμους, δίνουν ανάγλυφη στη Τέχνη και στην ιστορία την κυπριακή ψυχή.

Γράφει σχετικά με το παραπάνω ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη, ο Νίκος Κρανιδιώτης.²⁷ «Πίσω όμως από το κεντρικόν έτούτο θέμα άνατηδᾶ κάθε τόσο άγνή και υπέροχη ή κυπριακή ψυχή σ' όλες τις εκδηλώσεις της, με το ζωηρό πατριωτισμό της, την έθνική της άξιοπρέπεια, την άγάπη της λευτεριάς και του δικαίου. Μέσα στους στίχους της «9ης Ίουλίου» ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, παύει να είναι απλώς ο ήρωας του ποιήματος, και γίνεται ένα σύμβολο, αυτή ή ίδια ή έκφραση της φλογερής κυπριακής ψυχής, ή συνισταμένη των προαιώνιων ιδανικών και πόθων του νησιού. Το δράμα του Κυπριανού είναι το δράμα της Κύπρου».

26. Δημ. Γιάκου. Κ. Χρυσάνθης. Άσκήσεις Λόγου, σελ. 27.

27. Νίκου Κρανιδιώτη, 'Ο έθνικός χαρακτήρ της Κυπριακής Λογοτεχνίας, κεφ. 'Η Νεώτερη έποχή, σελ. 30—31.

Ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης τραγουδᾷ τὴν Ρωμιοσύνη, μὲ πάθος, μὲ δύναμη, μὲ πίστη στὴν ἀποστολὴ τῆς, μὲ προσήλωσι τὴν ἐθνικὴ τῆς παράδοσι τῶν αἰῶνων. Τὴν ἴδια αὐτὴ Ρωμιοσύνη ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, τραγουδῆσαν κι' ὁ Σολωμός, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Σικελιανός, ὁ Νίκος Καζαντζάκης, ὁ Κώστας Βάρναλης, ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος. Βέβαια ἡ ἐποχὴ μας ἔχει τάσεις διεθνιστικὲς, ὁ ἄνθρωπος σκοπεύει τὴν πανανθρώπινη ἀγάπη μὲ πάθος, γιατί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδέρφια. Ὅμως ὁ ἐλληνικὸς ἐθνισμὸς δὲν ἀπέκτησε ποτὲ σωθινιστικὲς βάσεις. Κι' αὐτὸ γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι πηγὴ μὲ τὸν πολιτισμὸ τῆς, γιὰ ὅλο τὸν κόσμον.

Ἡ Ἑλλάδα δὲν κράτησε τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ὅλο τὸ εἶναι καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς τὸ ἔδωσε ἔτσι ἀλόχερα ὥστε νὰ γίνεῖ ἀπόκτημα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Αὐτὴ εἶναι ἡ βαθύτερη ἀξία καὶ οὐσία τῆς Ρωμιοσύνης, ὁ πανανθρώπινος χαρακτηριστὴρας τῆς, οἱ πλατεῖες τῆς ἐνορράσεις.

Αὐτὴ τὴ Ρωμιοσύνη τραγουδᾷ ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης στὴν περίφημη «9η Ἰουλίου».

Σφάξε μας οὐλους τζι' ἄς γενῆ τὸ γαῖμαμ μας αὐλάτζιν,
κάμε τὸν κόσμον ματζιελεῖον καὶ τοὺς Ρωμιούς τραούλια,
ἀμμά ξερε πὼς ὕλαντρον ὄντας κοπῆ καβάτζιν
τριγύρου του πετάσσουνται τριακόσια παραπούλια.
Τὸ νῖν ἀντάν νὰ τρώ τὴν γῆν, τρώει τὴν γῆν θαρκέτα,
μὰ πάντα τζιεῖνον τρώετα τζιαὶ τζιεῖνον καταλνέτα.
Εἶσα πολλὰ πιωράντερος, ὅμως ἀθ θέν νὰ σφάξης
σφάξε τοὺς λᾶς πὸν πολεμοῦν ἀλλὰ ἀρματωμένον
ἐμᾶς μὲ σσιέκα ὄφτζιαρα γιατί νὰ μᾶς πειράξεις
ποῦμαστον δίχως ἄρματα, τζι' εἴμαστον νεπαμένον»

Ὁ ποιητὴς μὲ τραγικὸ κι' ἐπικὸ τρόπο ποιητικὰ παρουσιάζει ὅλο τὸ δράμα τῆς 9ης Ἰουλίου 1821 στὴ Λευκωσία.

Ὅμως ἔχει σφιγμομετρήσει τὴ Ρωμαίικη ψυχὴ. Γνωρίζει καλὰ πὼς ὁ Ρωμιὸς δὲν ὑποκύπτει στὴ βαρβαρότητα τοῦ κατακτητῆ ὅποιος κι' ἂν εἶναι, προπαντὸς ὅταν πρέπει νὰ ἀντισταθεῖ γιὰ τὴν ὑπόθεσι τῆς ἐλευθερίας:

Εἴμαστον τζιεῖνον ποῦμαστον, τζι' ἐμεῖς τζιαὶ τὰ παιδιὰ μας
ὁ σπόρος ἐν ὁ ἴδιος, τὸ ἴδιον χωράφιν,
ὅπου τζι' ἂν πολλυνίσκουσιν τὲς πλήμες, τὰ κακὰ μας,
ἐν μᾶς λυοῦν τζι' ἂν μάχουνται μὲ βόλιν, μὲ χρυσάφιν.

Νὰ πὼς τραγουδᾷ ἐξ ἄλλου τὴ Ρωμιοσύνη ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Κύπρου:

Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν φυλῇ συνότζιαρη τοῦ κόσμου.
κανένας δὲν εὐρέθηκεν γιὰ νὰ τὴν ἐξηλείρει,
κανένας, γιατί σιέπει τὴν πὸν τ' ἄψη ὁ Θεός μου.
Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν νὰ χαθεῖ, ὄντας ὁ κόσμος λείπει.

Δὲν ἔχει βρεθεῖ κανένας μέχρι τώρα νὰ ἐξαλείψει τὴν Ρωμιοσύνη ἀπὸ τὴ γῆς. Πολλοὶ πέσαν ἀπάνω τῆς νὰ τὴν κατασπαράξουν καὶ πρῶτα-πρῶτα, οἱ μογγολικῆς καταγωγῆς μεμέτηδες.

Σφάξαν, ἔκαψαν, κρέμασαν, ἐβίασαν τὴν Ρωμιοσύνη καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κύπρο, ὅλο τὸ αἷμα πὸν χύθηκε πότισε τὰ χῶματα καὶ τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Κύπρου. Αὐτὸ τὸ αἷμα ἔγινε κληρονομιά γιὰ μᾶς, ἔγινε ἱερὸς βωμὸς, ἔγινε περισσότερο Ἑλλάδα.

Αὐτὰ τὰ χῶματα πὸν πότισε τὸ αἷμα τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τόσων μαρτύρων τῆς 9ης Ἰουλίου 1821, μπορεῖ νὰ μὴν μοσκοβολοῦν Ἑλλάδα;

Ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης ἔχει γράψει κι' ἄλλα ἀξιόλογα συνθετικά ποιήματα: «Ἡ Χιώτισσα» κι' ἡ «Ἀνεράδα» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικά του.

Ἦρχει ἀκόμα ἓνα χαρακτηριστικό ποίημα τοῦ Μιχαηλίδη ποῦ ἐκφράζει ὄλη τὴν σατυρική του διάθεση.

Ποῦ μοιάζει μ' αὐτὸ τὸ ποίημα ποῦ ἔχει γράψει ὁ Γεώργιος Σουρῆς καὶ φέρνει τὸν τίτλο «Καὶ τ' εἶσαι ἀνθρωπε μαρῆ». Μὲ σκωπικὸ τρόπο σατυρίζει τίς τάσεις τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἐπίδειξη, τὴν ματαιότητα ἀκόμα τῶν ἀνθρώπων πρᾶξεων.²⁸

Ἔτο ποῦ σοῦ κατέβηκα πάλα τραγουδιῶντα,
τοὺς ὄρκους τῆσαι τὰ μόσμοιτα οἱ δικηγόροι τρῶντα.
Εἶς τὴν ψευκιὰν ὁ ποιητῆς μοιάζουν τῆ' ὁ δικηγόρος,
μὲ πέντε λόγια δείχνουν σοῦ πῶς ἐν κοινούπιν τ' ὄρος.

.....
Νὰ 'δῆς δᾶ πάνω τούτ' ἡ γῆ, τούτη ποῦ κατοικοῦμε,
ὄπου μᾶς ἔβαλ' ὁ Θεὸς ἔσους πάνω νὰ ζοῦμεν,
δᾶ πάνω ποῦ πλαστήκαμεν οὔλοι πῶναν ζιμάρι,
τῆ' εἴμασταν οὔλοι μιὰ φυλὴ τῆ' οὔλοι ἓναν καρᾶριν,
τῆ' ἐμεῖς ποῦ τὸν πελλὸν μας νοῦν οἱ πελλολαωμένοι,
ἐγίναμενφυλὲς φυλὲς τῆ' εἴμασταν χωρισμένοι,
μαλλῶνουμεν τῆσαι μέρωσιν ποττέ μας δὲν θωροῦμεν,
ἀν εἰμπορέσωμεν τὴν γῆν ἐννὰ τὴν καταπκοῦμεν.
Ζοῦμεν μὲ μιὰν βρωμοσειράν, μιὰν τάξιν τοῦ δικαίλου
ἄλλος π' ὅτζει ἔσσει πολλά τῆ' ἄλλος πὸ δᾶ καθόλου,
ἄλλος π' ὅτζει ἐν Βασιλιάς τῆ' ἄλλος πὸ δᾶ 'να ἀρκάτης,
ἄλλος ἐν Χατζῆ-Στρατάγας, ἄλλος Στρατῆς ἡ Στρατῆς.
'Ἄλλος χορταίνει τὸ ψομῖν γιὰτὶ ἔσσει λίφες ἔσσω,
ἄλλος ἀπὸ τὴν πεινᾶν του παῖζει βκολῖν ἀππέσω.
Θαυμάζω ποῦ 'σ' τὸν δικαίλον ἠῶραμεν τούν' τὴν τάξιν!
'Ἄραα γε τοῦτος ὁ Θεὸς καὶ πόσον νὰ βαστάξῃ;
Βαστάχνει, μὰ καιμῖαν φοράν, ἀν πῆ τῆσαι κάμη κρίσιν,
θὰ δώση μιὰν κλωτσιὰν τῆς γῆς νὰ μᾶς κουτρομπελλίση.
.....
Πότ' ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν τσερβὲν τῆ' ἡ νύφη μὲ τὰ τέλια,
ἀλλῶπως τῆ' ὁ Θεὸς θωρεὶ τῆσαι σκάζει ποῦ τὰ γέλια.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης, ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ πιὸ ἀξιόλογους Κύπριους ποιητῆς, ποῦ γράφαν στὴν κυπριακὴ διάλεκτο.

* * *

Δυὸ ἄλλοι σημαντικοὶ ποιητῆς ἔγραψαν στὴν τοπικὴ κυπριακὴ διάλεκτο, ὁ Παῦλος Λιασιδῆς κι' ὁ Ἀντώνης Κλόκκαρης. Κι' οἱ δυὸ ἔχουν μιὰ διαύγεια καὶ σαφήνεια, μιὰ λυρική διαφάνεια στὴν ποίησή τους.

Καὶ τὴν τοπικὴ γλῶσσα ποῦ χρησιμοποιοῦν προσπάθησαν κι' οἱ δυὸ νὰ τὴν ἀπλοποιήσουν φέροντάς τὴν κοντὰ σ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα, σ' ὄλους τοὺς Ἑλληνας.

28. Ἀνθολογία Κυπρίων Ποιητῶν, Ἀντρέα Ἰωάννου, σελ. 151—152.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Από την μετεπαναστατική εποχή, κυρίως από τότε που στην μητροπολιτική Ελλάδα οργανώθηκε ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος, στην Κύπρο άρχισαν να διαφαίνονται οι προοπτικές μιάς ελπίδας για την εθνική ολοκλήρωση του νησιού, κοντά στην μητέρα πατρίδα.

Αυτήν την ελπίδα, που πάει να γίνει πραγματικότητα στην Κύπρο, παρακολούθησε και η ντόπια κυπριώτικη λογοτεχνία, προσπάθησε να οργανώσει μιά λογοτεχνία, άξια της προομηρικῆς παράδοσης, άξια της ελληνικῆς πνευματικῆς κληρονομιάς της.

Και κατόρθωσε πολλά η κυπριακή λογοτεχνία, κατόρθωσε με τις όποιες της δυνάμεις, να ολοκληρώσει μιά εθνική λογοτεχνία, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος στο κορμό της κυρίως ελληνικῆς εθνικῆς λογοτεχνίας. Ίσως ακόμα να μην ήλθε ο καιρός μιάς αξιολόγησης της Κυπριακῆς Λογοτεχνίας, γιατί αυτή βρίσκεται ακόμα ἐν πορεία, ήλθε όμως ο καιρός και ἐπῆλθε η στιγμή της ουσιαστικῆς καταγραφῆς τῶν μέχρι τώρα ἐπιδιώξεων και κατορθωμάτων της Κυπριακῆς Λογοτεχνίας.

Όχι ἀπλῶς καταγραφή της συνολικῆς μορφῆς της Κυπριακῆς Λογοτεχνίας ἐπιδιώκομε μ' αυτή ἐδῶ την ἐργασία μας, ἀλλά και κριτική και ιστορική τοποθέτηση τοῦ ἔργου τῶν ἄξιων Κυπρίων ἐργατῶν της Τέχνης.

Ἡ Κυπριακή Λογοτεχνία, εἶναι κοινή συνείδηση αὐτή η διαπίστωση, ἔχει να ἐπιδείξει ὄχι μόνο μιά συνολική παρουσία λογοτεχνικῆς ἐργασίας ἀξιόλογης, ἀλλά και ἱκανά ἀναστήματα λογοτεχνῶν που βρίσκονται στην πρωτοπορεία της Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας.

Μιά σεβαστή πλειάδα Κυπρίων λογοτεχνῶν ἐργάζεται πολὺ ἱκανοποιητικὰ προσφέροντας ἔργο ὑψηλὸ ὄχι μόνο στὰ Κυπριακά, μὰ γενικότερα και στὰ τόσο ἀξιόλογα στις μέρες μας Ἑλληνικά Γράμματα.

Όπως κάθε λογοτεχνία ἔτσι και η κυπριακή ἔχει τὰ μεγάλα και μικρὰ ἀναστήματά της, ὅλοι ὅμως οἱ ἐργάτες της Τέχνης στην Κύπρο, σκοπὸ ἔχουν με την τέχνη τους να συμβάλλουν στην εθνική και πνευματική προκοπή τοῦ τόπου τους, της Κύπρου και της Ἑλλάδας. Και ποιητῆς ἀξιόλογους και πεζογράφους ἱκανούς και δοκιμογράφους διαθέτει η Κυπριακή Λογοτεχνία, ὅμως ἐκεῖνο που παρατηρεῖ ὁ μελετητής της εἶναι τοῦτο, οἱ περισσότεροι ποιητῆς ἔχουν γράψει και πεζογραφία, κι' ὑπάρχουν ποιητικῆς ἱκανότητες σὲ πολλοὺς πεζογράφους, ἔτσι ἕνας διαχωρισμὸς δὲν θάταν σκόπιμος.

Αὐτή η μελέτη θὰ παρακολουθήσει σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ κεφάλαιο τις μορφές της Κυπριακῆς Λογοτεχνίας συνθετικὰ και θὰ προσπαθήσει να καταξιώσει κριτικὰ τὸ ὅραίο τους ἔργο.

Ἐθνικῆς τάσεως ἔχει βέβαια η σύγχρονη λογοτεχνία της Κύπρου κι' αὐτὸ τὸ φαινόμενο δικαιολογεῖται ἀπόλυτα ἀπὸ την εθνική θέση και τις μάχες που δίνει τὸ νησί, μ' ἕνα πλῆθος ἐχθρῶν για την εθνική του ἀποκατάσταση και ἀξιοπρέπεια, την ἀνεξαρτησία του. Ἡ πολύχρονη ὑποταγή τοῦ νησιοῦ κάτω ἀπὸ τὸ πέλημα διαφόρων βαρβάρων, εἶχε ἐπίδραση πάνω στην κυπριακή ψυχή.

Ἡ μητέρα πατρίδα ζοῦσε στις ψυχές τῶν Κυπρίων μέσα στους ἀτέρμονους αἰῶνες της εθνικῆς σκλαβιάς κι' η εθνική ἐγρηγόρηση ἦταν και εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα της κυπριώτικῆς ψυχῆς.

Ὁ ἔρωτας ακόμα κι' η προσήλωση στην γῆ τῶν πατέρων, στην καλλιμορφη

και ἀνθινη γῆ τῆς Κύπρου, ἔχουν σημαντικὴ ἐπίδραση πάνω στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Ἡ ὠθησὴ τεράστια στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία ἔδωσε καὶ ἡ ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς γλώσσας στὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Γιάννη Ψυχάρη εἶχε τεράστια ἐπίδραση καὶ στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία.

Χρησιμοποιώντας ὁ Κύπριος Λογοτέχνης τὴ δημοτικὴ, μπορούσε μὲ ἐπάρκεια νὰ βαδίσει δίπλα στὸ λογοτεχνικὸ τῆς κυρίως Ἑλλάδας καὶ νὰ δώσει ἔργο σεβαστὸ στὸν τόπο του.

Ἡ ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς γλώσσας ὑπῆρξε καὶ ἡ γεννοτοποιοῦς αἰτία, μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες αἰτίες τῆς μεγάλης ἀνάπτυξης τῆς σύγχρονης γενικῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας.

Πολὺ μικρὴ ἀξία γιὰ μᾶς τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὸ κυπριακὸ χῶρο εἶχαν τὰ ἔργα τῶν καθαρολόγων Κυπρίων ποιητῶν καὶ λογιῶν, Ὀνούφριου Ἰασονίδη, Ἰωάννη Καραγεωργιάδη, Θεμιστοκλῆ Θεοχαρίδη, Γιώργου Παπαδόπουλου κλπ.

Ἡ ἀνθιστὴ οὐσιαστικὴ μέσα στὸ κυπριακὸ περιβάλλον εἶχε ἡ λογοτεχνία ἀπὸ τὸ 1920 καὶ δῶθε, δταν λογοτέχνες μὲ ἰκανὴ μόρφωση, χρησιμοποιώντας παράλληλα τὸ ἐθνικὸ ὄργανο τῆς Δημοτικῆς γλώσσας, κατάρθωσαν νὰ πλάσουν μιὰ καλὰ ὁργανωμένη οὐσιαστικὰ καὶ μορφολογικὰ Λογοτεχνία, τέτοια ποὺ νὰ προκαλεῖ τὴν προσοχὴ καὶ πολὺμοχο ἐργασία σ' αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ τὴν καταγράψει καὶ νὰ τὴν ἀξιολογήσει κριτικά.

Οἱ μορφές καὶ τὸ ἔργο τῶν Κυπρίων λογοτεχνῶν ποὺ θὰ μελετηθεῖ στὰ ἐπόμενα κεφάλαια αὐτοῦ τοῦ δοκιμίου, θὰ δικαιώσουν ἀπόλυτα τὶς παραπάνω ἀπόψεις μας.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ

Ἡ λυρική παρουσία τοῦ Κύπριου ποιητῆ Γλαύκου Ἀλιθέρησῃ εἶναι σημαντικὴ, ὄχι μόνο γιὰ τὰ Κυπριακά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ Ἑλληνικά Γράμματα γενικώτερα.

Τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ ποιητῆ εἶναι Μιχ. Χατζηδημητρίου, γεννήθηκε δὲ στὴ Λεμεσὸ τῆς Κύπρου.

Σπούδασε γυμναστικὸς στὴν Ἀθήνα καὶ ἔζησε τὰ περισσότερα χρόνια στὴν Ἀλεξάνδρεια τοῦ Καβάφη, χωρὶς νὰ ἐπηρεαστεῖ καθόλου ἀπὸ τὴν τεχντροπία τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδρινοῦ.

Ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέρησῃ καίτοι πολιτογραφῆθηκε Ἀλεξανδρινός, μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς Αἰγύπτου, δὲν ἤρθε στὴν Ἀθήνα, προτίμησε νὰ ἐπιστρέψει στὴ γενέθλια γῆ τῆς Κύπρου καὶ ἐκεῖ νὰ συνεχίσει τὸ ὁμορφο ποιητικὸ του ἔργο.

Ποιητῆς ξεχωριστῆς λυρικῆς γεύσης ὁ Ἀλιθέρησῃ, σημαδεύει μὲ τὸ ἔργο του τὸ λυρικὸ κάλλος μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ὁμορφιά, τὴ ζωὴ, τὸν ἔρωτα, τὴν πλούσια αἰσθαντικὴ ἀπόλαυση.²⁹

Κι' ἀπὸ τοὺς τίτλους ἀκόμα τῶν βιβλίων του, μπορείς νὰ ξεχωρίσεις τὴ λυρικὴ διάθεση αὐτοῦ τοῦ ποιητῆ.

Πολύμορφο εἶναι καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀλιθέρησῃ, καίτοι ἡ ποσὴ ἄνγκει περισσότερο στὴν ποίηση.

29. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀλιθέρησῃ, «Κοινάκια τοῦ γιαιλοῦ» 1921 — Οἱ δραματισμοὶ τοῦ Ἐωσφόρου 1923 — Ἀπαντὰ Μπρονκ 1925 — Τὸ πρόβλημα Καβάφη 1934 — Ἀράχνες (διηγήματα) 1936 — Θερισμοὶ καὶ ὀργώματα 1938 — Προσμαρτυρία (1955 καὶ 1964) καὶ ἄλλα.

Ἐχει γράψει ἀρκετὰ πεζογραφικὰ κείμενα, συνεργάστηκε μὲ τὰ κυριώτερα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τοῦ κέντρου, τῆς Κύπρου καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐπὶ χρόνια εἶναι δεσπόζουσα φυσιογνωμία τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων.

Σημαντικὴ προσφορά στὸ ἔργο τῶν Γραμμάτων ἔχει κάνει ὁ Γλ. Ἀλιθέρης καὶ μὲ τὶς σωστὲς, τὶς προσεγμμένες μεταφράσεις του.

Ἐργο τοῦ Γλαύκου Ἀλιθέρης εἶναι ἡ ἐπιτομὴ μετάφραση τῶν ἀπάντων τοῦ Ροῦπερτ Μπρούκ.³⁰

Μέσα στὸ πρόλόγῳ του ὁ Ἀλιθέρης τονίζει ιδιαίτερα τὴν ποιητικὴ ἄποψη τοῦ Μπρούκ, «Νὰ διαβάξης ποίηση, νὰ γράφης ποίηση καὶ τὸ πῶ καλὸ ἀπ' ὅλα νὰ ζῆς τὴν ποίηση». Ὁ Μπρούκ ἦταν ἕνας ἀθεράπευτος αἰσθαντικὸς τῆς λυρικῆς ζωῆς, ἕνας λάτρης τῆς ἀμέριμνης ζωῆς.

Ὁ Γλ. Ἀλιθέρης μετέφρασε τὸν Μπρούκ γιατί μέσα στοὺς στίχους του βρῆκε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Μὰ βασικὴ πίστη καὶ ἰερὴ ἀφοσίωση τοῦ συγγραφέα αὐτοῦ, ποῦναι καύχημα καὶ κεφάλαιο γιὰ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία, θὰ σταθεῖ ἡ ποίηση καὶ ιδιαίτερα ἡ Λυρικὴ ποίηση.

Μιὰ ξέχωρη λυρικὴ γεύση, ἀβρότητα καὶ εὐαισθησία παρακολουθεῖ τὴν ποίηση τοῦ Ἀλιθέρης.

Τὴ ζωὴ ὁ ποιητὴς τὴν βλέπει μέσα ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του σὰν ἕνα χρωματικὸ ὄνειρο ποὺ ἀξίζει μὲ ἔνταση νὰ ζήσεις.

Ἡ φθορὰ τοῦ χρόνου τὸν παρακολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ, μὰ αὐτὸς ὄσο διακρίνει νὰ χάνεται τὸ θεῖο ὄνειρό της, τόσο ἐπιμένει νὰ σφίγγεται ἀπάνω της, σὰν τὸ θαλασσινὸ κοχύλι πάνω στὸ βράχο.

Ναί! Ψέμμα ἦταν ὁ χρόνος! Πλάι στὸ κύμα
στὸν ἠγρὸν ἄμμο, νοιώθαμε ὁ ρυθμὸς του
νὰ μουρμουρίζει στοὺς ἀστραγάλους μας
τὸ μουσικὸ τραγούδι τῆς αἰωνιότητος!

Μιὰ προσωπικὴ αἴσθηση τῶν πραγμάτων τοῦ γύρω κόσμου ἔχει ὁ Ἀλιθέρης:

Τώρα δὲν εἶναι νύχτα τὸ φεγγάρι
τῆς περισυλλογῆς δὲ βασανίζει
σὲ ἀπελπισμένα μάρμαρα τὸν ὕπνο.

Ἡ αἴσθηση τοῦ κόσμου εἶναι πανηγύρι στὴν ποίησή του.

Λεῖπει ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἀγχος, λείπει ἡ διάθεση γιὰ φυγὴ, ὅλα μέσα της κινεῖται μὲ χαρὰ καὶ εὐλύγιστες κινήσεις πρὸς τὸ ἔργο τοῦ ὄνειρικοῦ θαύματος:

Τώρα εἶναι μέρα καὶ χρυσὸς βαραίνει
ξεστοῦ καλοκαιριοῦ, στοὺς δρόμους, ἥλιος.
Ἀκόμα καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ βυθοῦ ἀνέβη
νὰ παίξει, ἀπ' τὴν αὐγὴ, στ' ἀεροθαλάσσι
στὸ χρυσοῦ φῶς.

Ὁ ποιητὴς ἀγιοποιεῖ μὲ τὸ ἔργο του τὴ θεία ποίηση, τὶς ἀπλὲς χαρὲς τῆς ζωῆς καὶ δίνει βάρος στὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ ζωὴ μας.

30. Ροῦπερτ Μπρούκ. Τὰ ἄπαντα (ποιητικὰ ἔργα) Μετάφραση καὶ Πρόλογος Γλαύκου Ἀλιθέρης. Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία «Γράμματα» Ἀλεξάνδρεια 1925.

«ΛΥΡΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Διμηνιαίες αὐτοτελείς ἐκδόσεις

Λήδρας 114 ἢ περιοδικὸ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

* Ἐχουν κυκλοφορήσει οἱ ἐξῆς ἐκδόσεις:

1958

1. Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ Η ΜΑΝΑ
2. ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
3. ΠΡΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΟΚΤΩΒΡΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
4. ΠΕΝΤΕ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Λ. Μαλένη)
5. ΣΤΙΓΜΕΣ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
6. ΕΥΔΗΜΟΣ Ο ΚΥΠΡΙΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1959

7. ΔΕΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Α. Παναρέτου)
8. ΟΚΤΩ ΑΡΘΡΑ (τοῦ κ. Κ. Σφυριδάκι)
9. ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ (τοῦ κ. Α. Περνάρη)
10. ΚΑΝΑΚΗΣ, Ο ΚΥΠΡΙΩΤΗΣ ΚΟΥΡΣΑΡΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
11. ΤΡΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Ι. Κυθρεώτη)
12. ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΛΕΥΤΕΡΟ ΟΥΡΑΝΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1960

13. Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
14. ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ (τοῦ κ. Θ. Σοφοκλέους)
15. ΗΤΑΝ ΟΛΟΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΙΟΙ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
16. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΩΝ ΣΤΙΓΜΩΝ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
17. ΣΧΕΔΙΑ (τοῦ κ. Ἐλ. Οἰκονόμου)
18. ΤΟ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1961

19. ΣΩΚΡΑΤΗΣ (τοῦ κ. Ἄ. Περνάρη)
20. Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ (τοῦ κ. Ἄν. Κρέσπο)
21. ΕΤΣΙ ΑΡΧΙΣΕ Η ΚΥΡΙΑΚΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
22. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
23. ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΖΙΟΥ
ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
24. ΕΝΝΙΑ ΠΙΚΡΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΛΕΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1962

25. ΟΙ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ ΜΙΑΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
26. ΟΚΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ (τοῦ κ. Φρ. Βράχρα)
27. ΜΝΗΜΕΣ ΣΤΗ ΝΥΚΤΑ (τῆς δος Εἰρ. Παναγή)
28. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Δημ. Γιάκου)
29. ΕΛΕΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
30. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ ΣΤΗ ΛΑΠΗΘΟ — ΑΝΑΣΤΑΣΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1963

31. ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Σπ. Παπαγεωργίου)
32. ΔΥΟ ΙΣΠΑΝΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ (Χιμένεθ καὶ Λόρκα)
33. ΔΥΟ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ (τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη)
34. ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝΙΚΕΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
35. ΤΑ ΔΥΟ ΒΟΥΝΑ (τοῦ κ. Π. Μηχανικοῦ)
36. Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ —
ΤΟ ΔΙΑΗΜΜΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ
ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Νέα Έκδοση τοῦ 1964
Καλύπτει τὰ χρόνια ὡς τὸ 1964
Τρεῖς τόμοι
Κατάλληλη γιὰ συλλόγους, σχολεῖα, ὠδεῖα.
Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΝ

Συνεργάζονται. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ἐθνάρχης Μακάριος, Φρ. Βράχας, Χάρης Γαβριηλίδης, Ἀ. Διαμαντῆς, Ἀνδρέας Δημητριάδης, Κωστ. Ἰωαννίδης, Ὀδυσσεύς Ἰωαννίδης, Βάσος Καραγιώργης, Χρήστος Καττάμης, Ἀνδρέας Κολλίτσης, Ἀνδρέας Κοντόπουλος, Ἀνδρέας Κοῦρος, Χρῦσανθος Κυπριανοῦ, Κώστας Κύρρης, Κώστας Π. Μιχαηλίδης, Παν. Παμπορίδης, Ἀθαν. Παπαγεωργίου, Θεόδ. Παπαδόπουλος, Παν. Παττίχης, Παν. Περσιάνης, Ἅγιος Σωφίης, Κ. Χατζηστεφάνου, Ἀνδρέας Χριστοδουλίδης, Γεώργ. Χριστοδουλίδης, Μεν. Χριστοδοῦλου καὶ Κύπρος Χρυσάνθης.

Τιμὴ £ 1. =

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΕΠΟΥΣ

1940 — 1941

(ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ — ΚΡΗΤΗ)
Ἐπιμέλεια Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ καὶ Π. Π. ΝΑΘΑΝΑΗ
Τιμὴ 120 δραχμὲς

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

1. Γρηγόρης Αὔξεντίου
2. Νενίκηκε τὸν Θάνατο
3. Ἦταν ὅλοι τοὺς ἀντρεῖοι
4. Τὸ κρησφύγετο
5. Ἡ προδοσία
6. Ἡ ἀνάσταση τοῦ ἀντάρτη

Γράψετε στὸ περιοδικό μας.